

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

GERİ DÖNÜŞ YASASI ÇERÇEVESİNDE AHISKA TÜRKLERİNİN GÜRCİSTAN CUMHURİYETİ'NE DÖNÜŞÜ

Eda ALPBAZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

GERİ DÖNÜŞ YASASI ÇERÇEVESİNDE AHISKA TÜRKLERİNİN GÜRCİSTAN CUMHURİYETİ'NE DÖNÜŞÜ

Eda ALPBAZ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2018

KABUL VE ONAY

Eda ALPBAZ tarafından hazırlanan 'Geri Dönüş Yasası Çerçevesinde Ahıska Türklerinin Gürcistan Cumhuriyeti'ne Dönüşü" başlıklı bu çalışma, 28/05/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İlyas DOĞAN (Başkan)

Dr. Öğretim Üyesi Bahadır Bumin ÖZARSLAN
(Danışman)

Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin/Raporumun ….. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

28.05.2018

Eda ALPBAZ

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

☒ **Tezimin/Raporumun tamamı dünya çapında erişime açılabilir ve bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir.**
(Bu seçenekle teziniz arama motorlarında indekslenebilecek, daha sonra tezinizin erişim statüsünün değiştirilmesini talep etseniz ve kütüphane bu talebinizi yerine getirse bile, teziniz arama motorlarının önbelleklerinde kalmaya devam edebilecektir)

○ **Tezimin/Raporumun ....tarihine kadar erişime açılmasını ve fotokopi alınmasını (İç Kapalı Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) istemiyorum**
(Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir, kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisi alınabilir)

○ **Tezimin/Raporumun.................tarihine kadar erişime açılmasını istemiyorum ancak kaynak gösterilmek şartıyla bir kısmı veya tamamının fotokopisinin alınmasını onaylıyorum.**

○ **Serbest Seçenek/Yazarın Seçimi**

28/05/2018

Eda ALPBAZ

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanı Dr. Öğr. Üyesi Bahadır Bumin ÖZARSLAN'ın danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Eda ALPBAZ

ÖZET

ALPBAZ, Eda, *Geri Dönüş Yasası Çerçevesinde Ahıska Türklerinin Gürcistan Cumhuriyeti'ne Dönüşü,* Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018

Çoğunluğunu Ahıska Türklerinin oluşturduğu, içinde az sayıda Kürt ve Hemşin'in de bulunduğu, Ahıska Türkleri kimliği ile nitelendirilen topluluk, anavatanları olan Ahıska Bölgesinden 1944'te Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde herhangi bir sebep gösterilmeksizin sürgün edilmiştir. Sürgünde son derece zor koşullarda hayatlarını sürdürmelerine rağmen zamanla özgürlüklerine kavuşmuşlardır. Bununla birlikte Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönüşü çeşitli girişimlere rağmen mümkün olamamıştır. Ahıska Türkleri günümüzde aralarında Azerbaycan, Türkiye, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan ve Amerika Birleşik Devletleri'nin olduğu çeşitli devletlerde yaşamaktadırlar.

SSCB' nin 1991'de dağılmasından sonra Ahıska Türklerinin anavatanları Gürcistan Cumhuriyeti sınırları içerisinde kalmıştır. Gürcistan'ın Avrupa Konseyi'ne üyeliği çerçevesinde Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönüşü tekrar gündeme gelmiş ve Gürcistan, dönüşü gerçekleştirme yükümlülüğü altına girmiştir.

Gürcistan, geri dönüşü gerçekleştirmek için bir yasa ve bu yasanın uygulanması için kararnameler çıkartmıştır. Buna rağmen Gürcistan geri dönüşü gerçekleştirmeye hiçbir zaman istekli olmamış, yasaya ve kararnamelere de geri dönüşü zorlaştıracak hükümler koymuştur. Avrupa Konseyi de Ahıska Türklerinin geri dönüş sürecinde etkili olamamıştır.

Anahtar Sözcükler

Ahıska Türkleri, İkinci Dünya Savaşı, 1944 Sürgünü, Gürcistan, Geri Dönüş Yasası

ABSTRACT

ALPBAZ, Eda, *The Return Of The Meskhetian Turks To Republic Of Georgia Under The Return Act*, Master's Thesis, Ankara, 2018

The group characterised under the identity of Ahiskan Turks where the Ahiskan Turks comprise the majority of this group, including a small number of Kurds and Hemşins, were exiled from theirm homeland to different parts of the country in 1944 during the period of the Soviet Socialist Republics without any specific reason. Their homeland is called Ahiska region where is now in the Republic of Georgia. Even though they have been maintained their lives under the regime of martial law and rigor conditions, Ahiskan Turks have liberated over time. However return to their homeland, has not been possible despite various initiatives. At the present time, Ahiskan Turks live in various countries including Azerbaijan, Turkey, Uzbekistan, Turkmenistan, Kazakhstan and USA.

After the collapse of the USSR in 1991, the homeland of the Ahiskan Turks remained within the borders of the Republic of Georgia. The return of this community which had been detached from its homelands once again came to the force in the membership of Georgia to the Council of Europe and Georgia has been under the obligation to perform their return as a condition of EC membership. Georgia has issued a law to ensure the return of Ahiskali Turks to the country and has made various regulations for the implementation of this law.

Georgia has issued a law to implement the return and decrees for the implementation of this law. Nevertheless, Georgia has never been willing to perform the return and has made provisions of law and decrees that will make difficult the return. The Council of Europe has not been effective in the process of Ahiska Turk's return.

Keywords

Ahiskan Turks, The Second World War, Exile In 1944, Georgia, Return Act

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHK	: Avrupa İnsan Hakları Komisyonu
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK	: Avrupa Konseyi
AKMP	: Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BDTK	: Birleşik Devletler Topluluğu Konferansı
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
C.	: Cilt
KP	: Komünist Parti
KPMK	: Komünist Parti Merkez Komitesi
RF	: Rusya Federasyonu
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SSC	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı
UAÖ	: Uluslararası Af Örgütü
UGÖ	: Uluslararası Güvenlik Örgütü

GİRİŞ

Anavatanları Gürcistan Cumhuriyeti içindeki Ahıska bölgesi olan ve Ahıska Türkleri olarak adlandırılan topluluk, 1944'te Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) döneminde ülkenin farklı kesimlerine belirli bir sebep gösterilmeksizin sürgün edilmişlerdir. Sürgünde zor koşullar ve sıkıyönetim altında hayatlarını sürdürmüş Ahıska Türkleri zamanla özgürlüklerine kavuşsalar da çeşitli girişimlere rağmen anavatanlarına dönmeleri mümkün olmamıştır. Ahıska Türkleri günümüzde aralarında Azerbaycan'ın, Türkiye'nin, Özbekistan'ın, Kazakistan'ın ve ABD'nin olduğu çeşitli ülkelerde yaşamaktadırlar.

SSCB'nin 1991'de dağılmasından sonra Ahıska Türklerinin anavatanları Gürcistan Cumhuriyeti sınırları içinde kalmıştır. Bu topluluğun anavatanlarına geri dönüşü Gürcistan'ın Avrupa Konseyi (AK)'ne üyeliği çerçevesinde gündeme gelmiş ve Gürcistan, AK üyeliğinin bir koşulu olarak onların geri dönüşünü gerçekleştirme yükümlülüğü altına girmiştir. Bu amaçla bir yasa çıkaran Gürcistan, bu yasanın uygulanmasıyla ilgili çeşitli düzenlemeler yapmıştır.

Tezimizin amacı Ahıska Türklerinin ve Ahıska bölgesinin tarihi üzerinde kısaca durup Ahıska Türkleri sorununu uluslararası hukuk çerçevesinde genel olarak değerlendirmek, Gürcistan Cumhuriyeti'nin vatana dönüşleri sağlamak amacıyla yaptığı düzenlemeleri ele alarak bunların amacı gerçekleştirmeye uygun olup olmadığını, geri dönüş sürecinin gerektiği gibi gerçekleşip gerçekleşmediğini uluslararası hukuk çerçevesinde ortaya koymaktır.

Tezimizin ilk bölümü "Tarihi Süreçte Ahıska Bölgesi ve Bölgedeki Ahıska Türkleri" başlıklı olup bu bölümde Ahıska Bölgesinin coğrafi konumu üzerinde durulacak, takiben Ahıska Türkü kimliğinin tarihteki varlığı ve Ahıska sorununu ortaya çıkaran gelişmeler sürgün öncesinden 2000'li yıllara kadar uzanan bir süreçte ortaya konulacaktır. 1. bölümde son olarak Ahıska Türklerinin vatana dönüş mücadelesi pasif, aktif ve uluslararası platformlarda mücadele dönemi olarak iincelenecektir.

2. bölümün başlığı, "Uluslararası Hukuk Açısından Ahıska Türklerinin Vatana Dönüş Sorunu" olup bu bölümde Ahıska Türkleri sorunu tanımlanarak sorunun tarafları üzerinde

durulacak, Gürcistan'ın AK üyeliğinin geri dönüş sorununa hukuki etkileri ele alınacaktır. AK belgelerinde bu sorunun ne şekilde yer aldığına da değinilecektir.

"Gürcistan Cumhuriyeti'nin Vatana Dönüş Çerçevesinde Yaptığı Hukuki Düzenlemeler" başlığını taşıyan 3. Bölümde, Gürcistan tarafından kabul edilmiş olan "5261 Sayılı Eski Sovyetler Birliği Tarafından 20. Yüzyılın 40'lı Yıllarında Gürcistan'dan Zorla Göçe Tabi Tutulan Şahısların Geri Dönüşü Hakkında Yasanın" öncelikle hazırlık süreci ele alınacak, takiben Yasa'nın maddeleri teker teker açıklanarak değerlendirilecektir. İzleyen bölümlerde de Yasanın uygulanmasıyla ilgili hükümet kararlarının içeriği ortaya konularak bunlar yorumlanacak ve Ahıska Türklerinin 2007 sonrasında Gürcistan'a geri dönme süreçleri üzerinde durulacaktır. Söz konusu süreç çerçevesinde Yasa, amaca uygunluğu bakımından değerlendirilecektir.

Siyasi, sosyal, ekonomik ve hukuki boyutları olan, çok yönlü bir incelemenin konusu olabilecek Ahıska Türklerinin vatanlarına dönüşü sorunu, aynı zamanda tarihi adaletin gerçekleştirilmesi bakımından da önem arz etmektedir. Bu bakımdan söz konusu sorunun insan haklarını da ilgilendiren bir boyutu da şüphesiz vardır. Bu mütevazı çalışma, tarihi adaletin gerçekleştirilmesine ve sürgün edilmiş kimselerin hukukunun korunmasına bir nebze olsun katkıda bulunur ise kendimizi bahtiyar sayarız.

1. BÖLÜM

TARİHİ SÜREÇTE AHISKA BÖLGESİ VE BÖLGEDEKİ AHISKA TÜRKLERİ

1.1. AHISKA BÖLGESİNİN COĞRAFÎ KONUMU

Türk kültürünün ayrıntılarıyla işlendiği *Dede Korkut Kitabı*[1], Ahıska adının geçtiği Türkçe ilk kaynaktır[2]. Ahıska adı, Dresden nüshasının[3], Kazan-Bey'in oğlu Uruz'un tutsak olduğunu beyan eden IV. Boyunda, *Ak-Saka* kelimesi ile tanımlanmıştır[4]. *Ak-Saka, Ak-Kale* anlamına gelmektedir[5].

---

[1] Dede Korkut Kitabı, Oğuz Türkleri hakkında bilgi veren on iki destansı hikâyeden oluşmaktadır. Hikâyeler aynı dönemde, aynı bölgede yaşayan ve birbirlerine çeşitli şekillerde bağlı bulunan Oğuz beyleri etrafında toplanmıştır. Beylerin çevresi ve yaşayışı farklı olaylarla canlandırılırken adetleri, gelenekleri ve çeşitli yönleriyle bütün bir Oğuz kavminin hayatı hikâyelere aksettirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ergin** Muharrem, Dede Korkut Kitabı I Giriş - Metin - Faksimile, Ankara 1994; **Kırzıoğlu** M. Fahrettin, Dede-Korkut Oğuznameleri, Ankara 2000; **Ergin** Muharrem, Dede Korkut Kitabı, 2003 (Basım yeri yok); **Sepetçioğlu** Necati M., Dede Korkut'un Kitabı, İstanbul 1998; **Hacaloğlu** Yücel/**Memişoğlu** Ragıp, Dede Korkut Destanlarında Adları Geçen Oğuz Beylerinin İzlerini Taşıyan Yer Adları Üzerine Bir Deneme, Sosyal Siyaset Konferansları 49. Kitap Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan Özel Sayısı, İstanbul 2006, s. 771-815.

[2] **Aslan** Kıyas, Ahıska Türkleri, Ankara 1995, s. 2.

[3] Dede Korkut Kitabı'nın Dresden ve Vatikan nüshaları bulunmuştur. Vatikan nüshası hikâyelerin sayısı bakımından eksiktir. Dede Korkut Kitabı'nın asıl ve büyük nüshası Dresden'dir. Dresden nüshası, 19. yüzyılda Dresden Kütüphanesi'nde bulunmuştur. Birbirinden bağımsız on iki destansı hikâyeyi içermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ergin**, Dede Korkut Kitabı I, s. 3, 33, 56, 57, 64-70. Dresden nüshasında sırasıyla Dırsa-Han Oğlı Boğaç-Han, Salur Kazan'ın Evinin Yağmalanması, Kam Büre Oğlu Bamsı Beyrek, Kazan Bey'in Oğlu Uruz Bey'in Esir Düştüğü, Duha Koca Oğlu Dumrul, Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı, Kazılık Koca Oğlu Yigenek, Basat'ın Depegöz'ü Öldürdüğü, Begil Oğlu Ermen'in, Uşun Koca Oğlu Segrek'in, Salur Kazan'ın Oğlu Uruz'un Tutsaklıktan Çıkarıldığı, İç Oğuza Taş Oğuz Asi Olup Beyrek'in Öldüğü başlıklı destansı hikâyeler anlatılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Ergin**, Dede Korkut Kitabı I, 4-22; **Kırzıoğlu**, Dede-Korkut, s. 7, 58-129.

[4] Ahıska kelimesi, "Ak-Saka Kala'sında kafirun casusu vardı" ifadesiyle yer almaktadır. **Ergin,** Dede Korkut Kitabı I, s. 157.

[5] **Kırzıoğlu**, Dede-Korkut, s. 64, 65.

Ahıska, Adıgön, Aspinza, Ahılkelek ve Bogdanovka gibi yerleşim birimlerini kapsayan coğrafî alan, Ahıska bölgesi olarak ifade edilmektedir[6]. Ahıska bölgesi Gürcüler tarafından *Axal-Tsixe (Yeni Kale),* Sa-*Mskhe (Mesx Yurdu)* ve *Sa-Atabago (Atabek Yurdu)* olarak ifade edilmektedir[7]. Bölge, tarihi kaynaklarda *Mesketya* olarak da geçmektedir[8].

Ahıska bölgesi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Gürcistan Cumhuriyeti'nin sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu coğrafya, Gürcistan'ın on iki idarî bölgesinden biridir. İdarî yapılanmada, *Ahıska-Cavaheti (Samtshe-Cavaheti)* olarak isimlendirilmektedir[9]. Gürcistan'ın güneybatısında, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuzeydoğusunda yer alan bölge, Ardahan ile sınır oluşturmaktadır. Türkgözü Sınır Kapısına 15 kilometre mesafededir. Bölgenin toplam yüz ölçümü 6,260 kilometre karedir[10].

1. 2. TARİHİ SÜREÇTE BÖLGEDEKİ AHISKA TÜRKÜ KİMLİĞİ

Ahıska bölgesinin tarihi ahalisi iken 1944 senesinde toplu sürgüne tâbii tutulan, çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu, içerisinde az sayıda Kürt ve Gürcü nüfusun bulunduğu grup üyeleri, Ahıska Türkü kimliği altında birleşerek Ahıska Türkleri adlandırması ile tanımlanmıştır[11].

---

[6] **Seferov** Rehman/**Akış** Ayhan, Sovyet Döneminden Günümüze Ahıska Türklerinin Yaşadıkları Coğrafyaya Göçlerle Birlikte Genel Bir Bakış, A General Look Into The Geographical Areas Where Ahiska Turks Have Been Living Since The Soviet Period Together With The Emigrations, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı 24, Konya 2008, s. 395.
[7] **Zeyrek** Yunus, Tarihin Okunmamış Sayfası: Ahıska, Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi, İstanbul 2008, Sayı 5-6, s. 53.
[8]Mesketya adı, hakkında yeterli bilginin olmadığı *Mesk/Meskh/Meskhi* kavmi tarafından verilmiştir. Bkz. **Zeyrek** Yunus**,** Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri, Ankara 2001, s. 6**.**
[9] **Taşdemir** Tekin, Türkiye'nin Kafkasya Politikasında Ahıska ve Sürgün Ahıskalılar, İstanbul 2005, s. 17.
[10] **Seferov/Akış**, Sovyet Döneminden, s. 395.
[11] Ahıska Türkleri şeklindeki adlandırma, 1980'li yıllardan itibaren yaygın olarak kullanılmıştır. Ahıska Türkleri, sürgün öncesi süreçte kendilerini *Kafkas Türkleri* olarak tanımlarken, Sovyet SSCB Dönemi'nde, birlikte yaşadıkları halklar tarafından *Türk* olarak isimlendirilmişlerdir. Bkz. **Aydıngün** Ayşegül/**Asker** Ali, Gürcistan: *De Jure* Üniter De Facto Parçalı, Ankara 2012, s. 178 (dipnot 81). Gürcüler ise bölgenin yerli Türk ahalisini *Mesh* olarak isimlendirmektedir. Bkz. **Zeyrek,** Tarihin Okunmamış Sayfası, s. 52.

Ahıska Türklerinin tarihi ve etnik kökeni yeterince araştırılmamıştır[12]. Ahıska Türklerinin tarihine ve etnik kökenine ilişkin yerli ve yabancı kaynaklarda farklı değerlendirmeler yer almaktadır[13]. Değerlendirmelerin konu hakkında araştırma yapan kişilerin etnik kökeninden, savunduğu ideolojiden ve tarihi gerçekleri kavrayıp aktarma biçiminden etkilendiği savunulmaktadır[14].

Gürcü araştırmacılar, Ahıska Türklerinin Gürcü soylu Hıristiyan bir topluluk olduğunu, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgede hüküm sürdüğü yıllarda bu kişilerin Müslümanlaştırılarak Türkleştirildiğini ileri sürmektedir[15]. Buna göre, inceleme konusu olan Müslüman grup, *Meshlerin* soyundan gelmektedir[16]. Türk araştırmacılar ise Mesk kavminin Gürcü soylu olmadığı gibi Ahıska Türklerini de ifade etmediğini zira tarihi kaynaklarda Mesk kavminin kökenine dair açık bilgilerin yer almadığını[17], Ahıska Türklerinin Kıpçakların soyundan geldiğini ileri sürmektedir[18]. Buna göre, Ahıska Türklerinin siyasî, sosyal ve kültürel alanda var olma mücadelesine başlamaları çok yeni olmakla birlikte, bölgedeki etnik mevcudiyetleri Milâttan Önce (MÖ)'ye uzanmaktadır[19]. MÖ VII. yüzyılda bölgeye yerleşen Sakalardan itibaren bölgede kurulan devletlerin etnik

---

[12] **Yüzbey** İrade, Ahıskalı Türkler ve Kültürleri, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of the Turkish or Turkic, Vol. 3/7, Ankara Fall 2008, s. 679; **Seferov**/**Akış**, Sovyet Döneminden, s. 397.

[13] Değerlendirmeler için bkz. **Aydıngün** Ayşegül/**Aydıngün** İsmail, Ahıska Türkleri- Ulusötesi Bir Topluluk Ulusötesi Aileler, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Ankara 2014, s. 35; **Modebadze** Valeri, Historical Background of Meskhetian Turks' Problem and Major Obstacles to the Repatriation Process, International Black Sea University (IBSU) Scientific Journal, Vol. 3(1), Georgia 2009, s.114.

[14] **Aydıngün**/**Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 35.

[15] **İbreili** Sandro, Gürcü Halkının Tarihi Osmanlı- Gürcü İlişkileri Üzerine Kapsamlı Bir Araştırma, Yay. Haz. Zeynep Aytekin, İstanbul 2014, s. 508, 509; **Trier** Tom/**Tarkhan-Mouravi** George/**Kilimmik** Forrest, Meskhetians: Homeward Bound, Georgia 2011, s. 7; **Modebadze**, Historical Background, s. 114.

[16] **Berdzenişvili** Nikoloz/**Canaşia** Simon [Cavahişvili İvane], Gürcüstan Tarihi, İstanbul 2000, s. 31; **Trier**/**Tarkhan-Mouravi**/**Kilimmik**, Meskhetians, s. 7.

[17] **Zeyrek,** Ahıska Bölgesi, s. 6.

[18] **Kırzıoğlu** M. Fahrettin, Yukarı Kür ve Çoruk Boyları'nda Kıpçaklar İlk- Kıpçaklar (M.Ö. VIII.- M.S. VI. yüzyıl.) ve Son- Kıpçaklar (1118, 1195) ile Ortodoks- Kıpçak Atabekler Hükümeti (1267- 1578) (Ahıska / Çıldır Eyaleti Tarihi'nden), Ankara 1992, s. 175; **Zeyrek,** Ahıska Bölgesi, s. 176.

[19] **Aslan**, Ahıska, s. 6; **Kırzıoğlu**, Yukarı Kür, s. 12.

yapısında Türk kavimleri etkili olmuştur[20]. XI. yüzyılda Anadolu'da Türk siyasî varlığının gerçekleşmesiyle bölgedeki Türk nüfus, ağırlığını hissettirmeye başlamıştır[21]. XII. yüzyıldan itibaren kuzeyden gelen Kıpçak Türklerinin burayı yurt edindiği bilinmektedir[22].

Ahıska bölgesi, 9 Ağustos 1578 tarihinde Safevilere karşı kazanılan Çıldır Meydan Muharebesinden sonra Serdar Lala Mustafa Paşa tarafından Osmanlı Devleti topraklarına katılmıştır. Ahıska, 250 yıl boyunca Osmanlı Devleti'nin Çıldır Eyaleti'nin başkenti olmuştur[23]. 1828-1829 Osmanlı-Rus savaşı sonunda imzalanan 14 Eylül 1829 tarihli Edirne Antlaşmasıyla, Ahıska şehri savaş tazminatı olarak Ruslara verilmiştir[24]. O tarihten itibaren Çarlık Rusya ve SSCB içinde kalan Ahıska, SSCB'nin dağılması ve Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla Gürcistan sınırları içinde kalmıştır.

1. 3. AHISKA SORUNUNU ORTAYA ÇIKARAN TARİHİ GELİŞMELER

1. 3. 1. 14 Kasım 1944: Ahıska Türklerinin Toplu Sürgünü

1. 3. 1. 1. Sürgün Öncesi Süreç

Tarihi süreçte değişik dönemlerde Çarlık Rusya ve SSCB'nin izlediği yayılmacı politika, Kafkasya topraklarında yaşayan Müslüman toplulukları olumsuz etkilemiştir. Özellikle SSCB tarihinde Stalinizm olarak bilinen dönemde, devlet mekanizmasının güçlenmesiyle

---

[20] **Buntürk** Seyfeddin, Rus Türk Mücadelesi'nde Ahıska Türkleri, Ankara 2007, s. XV; **Kırzıoğlu**, Yukarı Kür, s. 10.
[21] **Berdzenişvili/Canaşia [Cavahişvili]**, Gürcüstan, s. 135; **Bilge** M. Sadık, Osmanlı Devleti ve Kafkasya, İstanbul 2005, s. 16; **Kırzıoğlu**, Yukarı Kür, s. 55; **Aslan**, Ahıska, s. 6.
[22] **Kırzıoğlu**, Yukarı Kür, s. 119; **Aydıngün** Ayşegül/**Balım-Harding** Çiğdem/**Hoover** Matthew/**Kuznestov** Igor/**Swerdlow** Steve, Meskhetian Turks-An Introduction to their History, Culture and Resettlement Experiences, Washington 2006, s. 4.
[23] **Bayraktar** Rasim, Ahıska- Çıldır Beylerbeyliği, İstanbul 2000, s. 29; **Bilge**, Osmanlı Devleti, s. 217, 218; **Zeyrek,** Ahıska Bölgesi, s. 176.
[24] **Avşar** Bozkurt Zakir/**Tunçalp** Zafer Sürgünde 50. Yıl: Ahıska Türkleri, Ankara 1995, s. 16; **Bayraktar**, Ahıska- Çıldır, s. 52; **Bilge**, Osmanlı Devleti, s. 193.

devlet kaynaklı şiddet, desteklenen bir durum olmuştur[25]. Kendi taraftarlarına bile kuşkuyla yaklaşan yönetim[26], sadakatsizlik yapma olasılığı olduğu düşünülen kişileri ve etnik grupları 1920'li yıllardan itibaren Türkistan (Orta Asya)'daki ve Sibirya'daki toplama kamplarına göndermiştir[27]. SSCB'nin izlediği bu baskıcı politika Ahıska Türklerine de yansımış ve bölgede yaşama koşullarını zorlaştırmıştır[28]. Bu dönemde birçok Ahıska Türkü yasa dışı yollarla Türkiye'ye geçmeye çalışmış, kaçak geçişlerde ölümler yaşanmıştır[29].

1930'lu yılların başlarında Türklerin sürgün edileceği hakkında haberler bölge halkı arasında dolaşmaya başlamış ancak sürgünün İkinci Dünya Savaşı devam ederken yapılacağı düşünülmemiştir. Sürgünden bir ay önce bölgeye asker sevki yapılmış, bölgenin Türk köylerine gizli bir olağanüstü durum uygulanarak giriş ve çıkışlar yasaklanmıştır. Ruslar Türk kökenli Müslümanlara güvenmemekteydi ve İkinci Dünya Savaşı'na kadar askere almamaktaydı. İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Ahıska Türkleri askere alınmaya başlamıştır. Ahıska bölgesinden, 15 yaşından 55 yaşına kadar bütün erkekler, toplamda 40.000 asker, Alman cephesine gönderilmiştir. Savaşa gönderilen 40.000 insanın geride bıraktığı kadınlar, çocuklar ve yaşlılar ise Ahıska'dan Borcom'a uzanan demir yolu yapımında çalıştırılmıştır[30].

---

[25] **Bayraktar** Rasim, Eski Sovyetlerde Türk Kimliği, Ankara 2013, s. 38.
[26] **Montefiore** Simon Sebag, Genç Stalin Biyografi: İkinci Kitap, Çev. Yavuz Alogan, İstanbul 2010, s. 309, 318, 319.
[27] **Bayraktar**, Eski Sovyetlerde, s. 39; **Arslan** Elif, Vatanlarına Dönemeyen Son Türk Topluluğu: Ahıska Türkleri, Avrupa'dan Asya'ya Sorunlu Türk Bölgeleri, Der. Bekir Günay, İstanbul 2005, s. 649; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 43.
[28] **İbreili**, Gürcü Halkının, s. 441, 442; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 40; Bayraktar, Eski Sovyetlerde, s. 38; **Seferov/Akış**, Sovyet Döneminden, s. 398; **Hasanoğlu** İbrahim, Sovyetler Birliği'nde 1944 Sürgünleri ve İnsan Kayıpları, Bizim Ahıska, Sayı 40, Ankara Sonbahar 2015, s. 6; **Yüzbey**, Ahıskalı Türkler, s. 681.
[29] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 40; **Hasanoğlu**, Sovyetler Birliği'nde, s. 6. SSCB bu gelişmeden rahatsız olmuş ve Ahıska Türklerini 1937 yılında Rejim Düşmanı olarak ilân etmiştir. Ahıska Türklerine uygulanan baskı bu tarihte daha da fazla olmuştur. Bkz. **Arslan**, Vatanlarına Dönemeyen, s. 650; **Sargın** Hakan, Ahıska Türkleri İle İlgili Politikaların Stratejik Boyutu, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 15.
[30] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 196, 197**.** Ekim 1944'te tamamlanan ve Ahıska Türklerinin kendi elleriyle inşa ettikleri Borcom-Vale demir yolu hattı, trajik bir şekilde daha sonra kendi sürgünlerinde kullanılmıştır. Bkz. **Taşdemir**, Türkiye'nin Kafkasya Politikasında, s. 110; **Zeyrek** Yunus, Ahıska Araştırmaları, Ankara 2006, s. 25.

1. 3. 1. 2. Ahıska Türklerinin Toplu Sürgünü

İkinci Dünya Savaşı sırasında gerçekleştirilen etnik mühendislik operasyonuyla birçok halk toplu olarak sürgün edilmiştir. 1941 yılında İdil (Volga) Havzasında ve başlıca Rus şehirlerinde yaşayan Almanlar, Türkistan'a ve Sibirya'ya sürülmüştür. Bu sürgünü 1944'te Kırım Tatar Türklerinin, Kalmukların, Karaçay-Balkar Türklerinin, Çeçenlerin ve İnguşların sürgünü izlemiştir. Kasım 1944'te, 14 Kasım'ı 15 Kasım'a bağlayan gece, Ahıska Türkleri sürgün edilen son halk olmuştur[31].

Ahıska Türklerinin Türkistan'a topluca sürgün edilmesi, SSCB'nin Halk İçişleri Komiseri Lavrentiy Beriya'nın Devlet Savunma Komitesi Başkanı İ. V. Stalin'e gönderdiği 24 Temmuz 1944 tarihli yazısıyla önerilmiştir[32]. Beriya'nın önerisi, Devlet Savunma Komitesi'nin 31 Temmuz 1944 tarihli ve 6279 sayılı kararıyla[33] yasal dayanağını kazanmıştır. Ahıska Türklerinin sürgün kararı, 14 Kasım 1944'te uygulamaya koyulmuştur. Önceden bölgeye yerleştirilen askerler tarafından meydanda toplanan halk, sabaha karşı demir yolu istasyonuna getirilerek 8-10 aile halinde yük vagonlarına doldurulmuştur[34]. Binlerce insan Türkistan içlerine doğru yaklaşık bir ay sürecek yolculuğa çıkarılırken[35] yüzyıllarca yaşadıkları köy ve kasabalara Gürcüler ve Ermeniler yerleştirilmiştir[36].

---

[31] **Hasanoğlu**, Sovyetler Birliği'nde, s. 6; **Modebadze**, Historical Background, s. 115; **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 198; **Arslan**, Vatanlarına Dönemeyen, s. 642; **Trier/Tarkhan-Mouravi/Kilimmik**, Meskhetians, s. 11.
[32]Öneri *"SSCB sınırının Gürcistan kısmında sınır güvenliği temin etmek amacı ile Ahıska, Adıgön, Ahılkelek, Aspinza ve Bogdanovka rayonları ile Acaristan Özerk SSC'ye bağlı köylerden Türk, Kürt ve Hemşin olmak üzere 16.700 hanenin toplam 86.000 kişilik nüfusunun Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan SSCB'ye tahliye edilmesi uygun görülmektedir."* Ifadesiyle iletilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Aslan,** Ahıska, s. 37, 38.
[33] Karar metni için bkz. **Aslan,** Ahıska, s. 39-43.
[34] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 198; **Aslan**, Ahıska, s. 8.
[35] **Hasanoğlu**, Sovyetler Birliği'nde, s. 6.
[36] **Buntürk** Seyfeddin, Sovyet Belgeleriyle 1944 Ahıska Sürgünü, Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Giresun Üniversitesi KARASAM, Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu 14 – 15 Nisan 2014 International Symposium On Legal And Social Problems Of Ahiskan Turks April 14th – 15th 2014, Ed. Rasim Bayraktar, Ankara 2015, s. 90, 91; **Zeyrek,** Ahıska Bölgesi, s. 45; **Arslan**, Vatanlarına Dönemeyen, s. 660; **Nodia** Ghia (ed.), Ethnic – Confessional Groups and Challenges to Civic Integration in Georgia Azeri, Javakheti, Armenian and Muslim Meskhetian Communities, Tibilisi 2002, s. 42.

Kış mevsiminin yaşandığı tarihlerde sürgün soğuğun, açlığın ve ölümlerin eşliğinde gerçekleşmiştir. Yolculuk esnasında tifo salgını başlamış, gerekli sağlık hizmetinin sağlanamaması sebebiyle birçok insan hayatını kaybetmiştir[37]. Sürgüne gönderilenlerin bir kısmı sürgün yerlerine varamadan hayatını kaybederken sağ kalanlar zor şartlar altında yaşamaya çalışmıştır[38].

Ahıska, Adıgön, Ahılkelek, Aspinza, Bogdanovka ve Acaristan Özerk SSC'den sürgün edilen Türklerin, Kürtlerin ve Hemşinlerin sayısı tam olarak bilinememektedir. 6279 sayılı kararda 86.000 kişinin sürgün edilmesi kararlaştırılmış ancak kararın uygulama sonucunu içeren 28 Kasım 1944 tarihli raporda[39] 91.095 kişinin tahliye işlemlerinin tamamlanarak yeni yerleşim yerlerine doğru hareket etmekte olduğu açıklanmıştır. Araştırmacılar, bu belgelerde yer alan sayının gerçek değeri göstermediğini savunmuş ve araştırmalarında sürgün edilen nüfusu farklı sayılarla göstermiştir[40].

SSCB Yönetimi, Stalin döneminde ve sonraki dönemde Ahıska Türklerine yönelik haberlere sansür getirmiştir[41]. Ahıska Türklerinin yaşadığı sürgün 1968 yılına kadar gerek uluslararası düzeyde gerekse SSCB'de çoğunluk tarafından duyulmamıştır[42].

1. 3. 1. 3. Sürgün Edilme Gerekçesi

Ahıska Türklerinin sürgün edilme gerekçesi tam olarak bilinmemektedir[43]. 6279 sayılı kararda sınır güvenliğinin sağlanması için bölgeden tahliye edildikleri açıklanmış, Ahıska

---

[37] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 223, 224; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 44; **Hasanoğlu**, Sovyetler Birliği'nde, s. 6. Sürgün sırasında hayatını kaybeden insan sayısının 17.000 ile 30.000 arasında olduğu ifade edilmektedir. **Hasanoğlu**, Sovyetler Birliği'nde, s. 7.

[38] **Zeyrek,** Ahıska Bölgesi, s. 45.

[39] Rapor için bkz. **Aslan,** Ahıska, s. 45, 46.

[40]Sürgün edilen insan sayısının farklı gösterimleri için bkz. **Pentikäinen** Oskari/**Trier** Tom, Between Integration and resettlement: the Meskhetian Turks Arbeitspaper/working paper, Flensburg 2004, s. 11; **Conquest** Robert, Kayıp Bir Halk Rusya Mesketyalıları, Çev. Eşref Özbilen, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı 50, Ankara 1987, s. 183; **Lynch** M., Lives on Hold The Human Cost of Statelessness, February 2005 Washington, s. 31; **Hasanoğlu**, Sovyetler Birliği'nde, s. 7.

[41] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 226.

[42] **Conquest**, Kayıp Bir Halk, s. 183, 184; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 43.

[43] **Seferov/Akış**, Sovyet Döneminden, s. 397; **Hasanoğlu**, Sovyetler Birliği'nde, s. 8.

Türklerine herhangi bir suç isnadında bulunulmamıştır. Bu sebeple sürgüne tâbii tutulmalarının, işledikleri bir suça karşılık yapılmadığı anlaşılmaktadır. Sürgün edilen diğer halkların aksine Ahıska Türkleri Alman ordularıyla iş birliği yapmakla suçlanmamıştır. Kendilerine Alman tehlikesinden korumak için başka yerlere nakledildikleri söylenmiştir[44].

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye sınır bölgede yaşamalarının, kendilerini Türkiye'ye yakın hissetmelerinin, olası bir Türk müdahalesinde bu bölgede Türkiye'ye yardımcı olma ihtimallerinin varlığı ve bölgeyi Türklerden temizlemek isteyen Ermenilerin Moskova'ya uyguladıkları baskıların sürgünün gerçek sebepleri arasında olabileceği savunulmuştur[45].

1. 3. 1. 4. Sürgün Sonrası Yaşam Koşulları

SSCB'nin iç kısımlarına sürgün edilen Ahıska Türkleri, Türkistan'a ulaştıktan sonra geniş bir araziye dağınık olarak yerleştirilmiştir[46]. İskân edildikleri bölgelerde kapı ve penceresi olmayan evlere yerleştirilen, bulaşıcı hastalıkların ve yetersiz beslenmenin sebep olduğu sorunlarla karşılaşan Ahıska Türkleri, zor şartlar altında hayatlarını idâme ettirmeye çalışmıştır[47].

Ahıska Türkleri, iskân bölgelerine yerleştirilmelerinden 6 ay sonra sıkıyönetim rejimine tabi tutulmuştur. 1956 yılına kadar uygulanan ve sürekli bir denetim mekanizmasına dayanan sıkıyönetim rejimi, Ahıska Türklerinin yaşam şartlarını daha da zorlaştırmıştır[48]. Sıkıyönetim rejimi, 1944'ten 1956'ya kadar, 12 yıl boyunca uygulanmıştır. Yaşam, sağlık, eğitim ve seyahat haklarının kullanımına yönelik sınırlama getiren rejim, Ahıska

---

[44] **Avşar/Tunçalp**, Sürgünde, s. 22; **Üren** Mustafa, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik Ekseninde Ahıska Türkleri Sorunu, Ankara 2016, s. 438. Bu tarihte yenilmek üzere olan Almanların gerçek bir tehdit oluşturması mümkün değildi. Bkz. **Conquest**, Kayıp Bir Halk, s. 184; **Hasanoğlu**, Sovyetler Birliği'nde, s. 8.

[45] **Avşar/Tunçalp**, Sürgünde, s. 22; **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 438; **Hasanoğlu**, Sovyetler Birliği'nde, s. 8; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 43; **Nodia**(ed.), Ethnic – Confessional, s. 42.

[46] **Avşar/Tunçalp**, Sürgünde, s. 24.

[47] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 215, 216, 224.

[48] **Conquest**, Kayıp Bir Halk, s. 184; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 48; **Aydıngün/Balım-Harding/Hoover/Kuznestov/Swerdlow**, Meskhetian Turks, s. 7.

Türklerini ayrımcı politikalardan ve hak mahrumiyetinden kaynaklanan sorunlarla mücadele etmek zorunda bırakmıştır. Bu dönemde, Ahıska Türklerinin belirli bir bölgenin dışına çıkmaları yasaklanmış, akrabalarını görmek amacıyla dâhi yerleştirildikleri köylerden ayrılarak başka bir köye gitmelerine müsaade edilmemiştir[49]. Ahıska Türkleri, bölgeden ayrılmadıklarını kanıtlamak amacıyla özel polis birimlerine giderek belirli aralıklarla imza atmakla yükümlü tutulmuştur[50]. 1954 yılında Ahıska Türklerinin imza atma zorunluluğu kaldırılmış ancak köy dışına izinsiz çıkmalarına ilişkin yasak devam ettirilmiştir[51]. Ahıska Türkleri, sıkıyönetim süresince sağlık hizmetlerinden zamanında faydalanamamış ve yasaklar sebebiyle eğitimlerini tamamlama imkânını bulamamıştır[52].

Sürgün edilen halklara uygulanan sıkıyönetim rejimi, SSCB Yüksek Sovyet Prezidyumu'nun[53] 28 Nisan 1956 tarihli ve 135/142 sayılı kararıyla kaldırılmıştır. Bu karar, Karaçay-Balkar Türklerine, Çeçen, İnguş ve Kalmuklara vatana dönüş hakkı tanırken, Ahıska Türklerini ve Kırım Türklerini bu haktan mahrum bırakmıştır. Vatana dönüş izni verilmeyen Ahıska Türkleri, 1956 tarihli kararla yalnızca seyahat özgürlüklerine getirilen sınırlamalardan kurtulmuştur [54].

Ahıska Türkleri, iskân rejiminin sonlandırılmasıyla vatanlarına yakın yerlere göç etmeye başlamıştır. Göçler Türkistan'ın çeşitli bölgeleri üzerinde yoğunlaşmış, Azerbaycan ve Karaçay-Balkar bölgesi, onların yeni vatanı olmaya başlamıştır. Anavatanlarına dönme cesareti gösteren Ahıska Türkleri, trenlere doldurularak bölgeden uzaklaştırılmıştır. Benzer girişimlerin önlenmesine yönelik tedbirler getirilmiş, bu amaçla Türkiye sınırında 2-7 kilometre olan tampon bölge 78 kilometreye çıkartılarak yasak bölge ilân edilmiştir.

---

[49] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 48; **Avşar/Tunçalp**, Sürgünde, s. 24.
[50] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 48.
[51] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 225.
[52] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 224, 225; **Hasanoğlu**, Sovyetler Birliği'nde, s. 8.
[53] Başkanlık Heyeti.
[54] **Pentikäinen/Trier,** Between Integration, s.11; **Yüzbey**, Ahıskalı Türkler, s. 682; **Sargın**, Ahıska Türkleri İle İlgili Politikaların, s. 41; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 51; **Nodia** (ed.), Ethnic – Confessional, s. 44; **Aydıngün/Balım-Harding/Hoover/Kuznestov/Swerdlow**, Meskhetian Turks, s. 7.

SSCB'nin dağılmasına kadar bölgeye yapılacak girişler güvenlik birimlerinden alınan özel izinle mümkün olmuştur[55].

1. 3. 2. 1989-1991 Fergana Olayları

1. 3. 2. 1. Fergana Olaylarının Gelişimi

Türkistan'a sürgün edilen Ahıska Türklerinin 1989 yılı itibarîyle nüfus dağılımı, yaklaşık olarak Özbekistan'da 180.000, Kazakistan'da 30.000, Azerbaycan'da 12.500, Kırgızistan'da ve Türkmenistan'da toplamda 75.000 şeklinde açıklanmıştır[56]. 1989 yılına ait nüfus verileri, Fergana olayları öncesinde Ahıska Türkü nüfusunun büyük oranda Özbekistan'da yaşadığını göstermektedir.

Ahıska Türkleri, Moskova merkezli propaganda gruplarının *halk düşmanı, insan eti yiyen toplum* şeklindeki nitelendirilmeleriyle oluşturulan olumsuz kamuoyu neticesinde, yerel halklar tarafından dışlanmıştır[57]. Özbekistan'ın Fergana Vadisi'ne sürülen Ahıska Türkleri, aleyhlerine oluşturulan algı sebebiyle Özbekler tarafından hoş karşılanmamış, 45 yıl bir arada yaşayan iki toplum arasında 1989 yılı itibarîyle şiddetli çatışmalar yaşanmaya başlanmıştır[58].

Ahıska Türkleri ile Özbeklerin çatışması küçük bir tartışmadan kaynaklanmıştır[59]. Resmî belgelere göre Ahıskkalılarla Özbekler arasındaki ilk çatışma, 20 Mayıs 1989'da Fergana iline bağlı Kuvasay kasabasında, Ahıskalı ve Özbek gençler arasında çıkan tartışmalarla başlamış, 22 Mayıs'ta kavgaya dönüşmüştür. 24 Mayıs'ta tartışmalar tekrarlanmış, devlet yöneticilerinin ve aksakalların müdahalesiyle yatıştırılmıştır[60]. Olaylar 3-4 Haziran

---

[55] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 228, 231.
[56] **Aslan**, Ahıska, s. 13.
[57] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 223.
[58] **Seferov/Akış**, Sovyet Döneminden, s. 400, 401; **Yüzbey**, Ahıskalı Türkler, s. 683.
[59] **Aslan**, Ahıska, s. 13; **Hasanoğlu** İbrahim, 25. Yıldönümü münasebetiyle Ahıska Türklerinin Fergana Faciası, Bizim Ahıska, Sayı 34, Ankara Bahar 2014, s. 11.
[60] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 344.

itibarîyle Fergana, Margila, Taşlak ve Kuvasay vilâyetlerinde tam bir ayaklanma halini almış[61] ve ancak 15 Haziran'da yatıştırılabilmiştir[62].

1. 3. 2. 2. Fergana Olaylarını Ortaya Çıkaran Sebepler

Fergana Vadisinde başlayarak ülke geneline yayılan şiddet olaylarının hangi gerekçelerden ötürü vuku bulduğu günümüzde dâhi bilinememektedir. Çatışmaya sebep oluşturacak hiçbir somut sorunun olmadığı, Ahıska Türkleri ile Özbeklerin dil, din ve diğer kültürel öğeler açısından önemli sayılabilecek bir bölünme olmadan uzun yıllar birlikte yaşadığı, Ahıska Türkleri için çatışmaların beklenmedik bir gelişme olduğu belirtilmektedir[63].

Ahıska Türklerine yönelik saldırıların gerçek sebepleri belirlenemese de basit bir kavganın zamanla büyümesinin temeli, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik gelişmelerin incelenmesini gerektirmektedir. Buna göre Özbekistan'ın ekonomik sorunları, nüfus artışı ve işsizlikle daha da kötü hale gelmiş; bu durum etnik azınlıklara karşı düşmanlık duyulmasına sebep olmuştur[64]. Birçok Özbek işsiz olmalarına gerekçe olarak Ahıska Türklerinin de aralarında bulunduğu, etnik olarak Özbek olmayan Alman, Kırım Tatar, Yahudi ve Rus grupların işlerini ellerinden almalarını kabul etmiştir [65].

---

[61]**Aslan**, Ahıska, s. 13; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 60; **Hasanoğlu**, 25. Yıldönümü, s. 11.

[62] **Aslan**, Ahıska, s. 13; **Sargın**, Ahıska Türkleri İle İlgili Politikaların, s. 48. Uluslararası toplum, Fergana olayları vasıtasıyla Ahıska Türklerinin sorunlarından haberdar olmuştur. Bkz. **Faigov** Orkhan, Ahıskalı Kimliğinin Küreselleşmesi, Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Giresun Üniversitesi KARASAM, Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu 14 – 15 Nisan 2014 International Symposium On Legal And Social Problems Of Ahiskan Turks April 14th – 15th 2014, Ed. Rasim Bayraktar, Ankara 2015, s. 491.

[63] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 61, 62.

[64] **Aydıngün/Balım-Harding/Hoover/Kuznestov/Swerdlow**, Meskhetian Turks, s. 8; **Yüzbey**, Ahıskalı Türkler, s. 683; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 62; **Trier/Tarkhan-Mouravi/Kilimmik**, Meskhetians, s. 27.

[65] Ülkede birçok etnik azınlık varken kendilerine her bakımdan yakın olan Ahıska Türklerinin düşman ilân edilmesi ve saldırılara uğraması, kendilerini koruyacak siyasî bir gücün olmamasına bağlanmıştır. Bkz. **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 62.

1. 3. 2. 3. Fergana Olaylarının Sonuçları

Yaşanan olaylarda binlerce ölü ve yaralı olmuştur. Ahıska Türkleri Sovyet Güvenlik Kuvvetleri tarafından Fergana dışına kurulan kamplara yerleştirilmiş, büyük bir kısmı da Kazakistan'a, Türkmenistan'a ve Azerbaycan'a göç etmiştir[66]. Farklı kaynaklarda değişik rakamlara rastlamak mümkün olmakla birlikte çatışmalarda 66'sı Ahıska Türkü 116 kişinin öldüğü, 2.000 civarında insanın yaralandığı açıklanmıştır[67]. Çatışmalardan kaçan Ahıska Türklerinin sığındığı fabrika, okul ve parti binaları yakılmıştır. Can güvenliklerinin sağlanması için 11.000 Ahıska Türkünün yerleştirildiği kışlalarda nöbet tutulmuştur. Olaylar neticesinde yaklaşık olarak 13.000 Ahıska Türkü bölgeden uzaklaştırılmıştır[68].

Ahıska Türklerinin bölgeden uzaklaştırılmasıyla Fergana'da durum bir süre sakinleşmişse de 1990 yılının Şubat ve Mart aylarında, ülkenin farlı bölgelerinde Ahıska Türklerine yönelik saldırılar gerçekleşmiştir[69]. Fergana olaylarının Özbekistan'ın geneline yayılmasıyla, yaklaşık olarak 80.000 Ahıska Türkü, bir yıl içerisinde Özbekistan'ı terk etmek zorunda kalmıştır[70]. Ahıska Türklerinin boşalan evlerine ve iş yerlerine Özbekler yerleştirilmiştir. Ahıska Türkleri, Rusya'nın terk edilmiş kırsal bölgelerine yerleştirilmiş, bölgede tarım ve hayvancılık yapacak iş gücünü sağlamıştır [71]. Fergana olayları, Özbekistan'da yapılan yolsuzlukları unutturmuş ayrıca Özbekistan'da yaşayan Rusların bölgeden olası göçünü önlemiştir. Neticede Fergana olaylarından Özbekistan ve Rusya kârlı çıkmıştır[72].

---

[66] **Aslan**, Ahıska, s. 13.
[67] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 60.
[68] **Halidov** İslâm, Ahıska Türklerinin Uluslararası Örgütler Nezdindeki Temasları, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2011, s. 40.
[69] **Hasanoğlu**, 25. Yıldönümü, s. 15; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 61; **Nodia** (ed.), Ethnic – Confessional, s. 45.
[70] **Hasanoğlu**, 25. Yıldönümü, s. 12; **Akhmet'eva/Karastelev/Yudina**, Life Without Rights, s. 6.
[71] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 64; **Nodia** (ed.), Ethnic – Confessional, s. 46; **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 136.
[72] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 64.

1. 3. 3. Krasnodar Sorunu

1. 3. 3. 1. Krasnodar'daki Ahıska Türkü Nüfusu

Fergana vilâyetinde başlayarak ülke geneline yayılan olaylar sebebiyle yaklaşık olarak 80.000 Ahıska Türkü, Özbekistan'dan ayrılarak başta Rusya ve Azerbaycan olmak üzere SSCB'nin çeşitli cumhuriyetlerine göç etmek zorunda kalmıştır[73].

80.000 Ahıska Türkünün 50.000'den fazlası, SSCB İçişleri Bakanı ve Bakanlar Kurulu Başkanı Rıjkov'un talimatıyla Rusya'nın farklı vilâyetlerine yerleştirilmiştir[74]. Rusya'nın orta bölgelerine yerleştirilen Ahıska Türkleri, zamanla Kuzey Kafkasya'ya göç etmeye başlamış, bu göçler Krasnodar vilâyetinde yoğunlaşmıştır[75]. Ahıska Türkü nüfusunun en yoğun olduğu Rus vilâyeti, Krasnodar olmuştur[76]. Fergana olaylarından sonra Krasnodar'daki Ahıska Türkü nüfusu 17.000'e ulaşmıştır. Ayrımcı politikalara en çok Krasnodar bölgesindeki Ahıska Türkleri maruz kalmıştır[77].

1. 3. 3. 2. Krasnodar'da Ahıska Türklerine Yönelik Ayrımcı Politikalar Ve İnsan Hakları İhlâlleri

Krasnodar, SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Ermenistan'da, Gürcistan'da ve Azerbaycan'da yaşayan halkların göç ettiği, ekonomik, sosyal, siyasî ve kültürel gerginliklerin yaşandığı bir bölge olmuştur[78]. Bölgedeki Slavların koruyucusu ve

---

[73] **Osipov** Alexander G., Russian Experience Of Ethnic Discrimination: Meskhetians İn Krasnodar, Moscow 2000, s. 9, 10; **Akhmet'eva/Karastelev/Yudina**, Life Without Rights, s. 6.
[74] **Taşdemir**, Türkiye'nin Kafkasya Politikasında, s. 157; **Sargın**, Ahıska Türkleri İle İlgili Politikaların, s. 51.
[75] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 108; **Hasanoğlu**, 25. Yıldönümü, s. 12.
[76] **Taşdemir**, Türkiye'nin Kafkasya Politikasında, s. 157; **Lynch**, Lives on Hold, s. 43.
[77]**Aydıngün/Balım-Harding/Hoover/Kuznestov/Swerdlow**, Meskhetian Turks, s.1; **Nodia** (ed.), Ethnic – Confessional, s. 47; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 111; **Sargın**, Ahıska Türkleri İle İlgili Politikaların, s. 88.
[78] **Aslan**, Ahıska, s. 26; **Yüzbey**, Ahıskalı Türkler, s. 683.

savunucusu rolünü üstlenen Kozak örgütlenmeler, Slav olmayan topluluklara karşı düşmanca davranmıştır[79].

Krasnodar'daki Ahıska Türklerinin zamanla artan nüfusu milliyetçi grupları rahatsız etmeye başlamıştır. Ahıska Türkleri, Krasnodar'da İslâm Devleti kurma amacı taşımakla suçlanmış[80]; Çeçenistan ve Abhazya olaylarına Türkiye'nin destek verdiği, bölgeye silâh yardımı yapıldığı, Rusya'nın güvenliği açısından Krasnodar'da yaşayan Ahıska Türklerinin tehlike arz ettiği savunulmuştur[81]. Krasnodar'da istenmeyen Ahıska Türkleri, bölgeyi terk etmeye zorlanmıştır. Bu amaçla faaliyet gösteren Kozak örgütleri, Ahıska Türklerinin en büyük sorunlarından biri olmuştur[82]. Yerel yönetimlerin ve basın organlarının desteğini alan Kozak örgütler[83], devletin açık olarak yapamayacağı şeyleri devlet adına yapmıştır[84]. Ahıska Türkleri paramiliter Kozak gruplarının yumuşak etnik temizliğiyle karşı karşıya kalmıştır [85].

Ahıska Türklerinin Rusya'nın iç bölgelerine yerleşmelerini sağlama amacıyla ayrımcı politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Ayrımcı politikalara maruz kalan Ahıska Türkleri, vatandaşlık, eğitim, mülkiyet, çalışma ve sosyal güvenlik haklarından mahrum bırakılmıştır [86]. Fergana olayları sonrasında bölgeye ilk gelen 3.000 Ahıska Türküne vatandaşlık hakkı tanınırken daha sonra gelenlere bu hak tanınmamıştır. 1991 yılında kabul edilerek 6 Şubat 1992'de yürürlüğe giren Rusya Federasyonu (RF) vatandaşlık kanunu hükümleri, dağılma öncesi RF'de bulunanların vatandaşlık hakkına sahip olacağını hükme bağlarken, Krasnodar'da yaşayan Ahıska Türkleri vatandaşlığa kabul

---

[79] **Trier/Tarkhan-Mouravi/Kilimmik**, Meskhetians, s. 85, 86.
[80] **Taşdemir**, Türkiye'nin Kafkasya Politikasında, s. 158.
[81] **Aslan**, Ahıska, s. 27.
[82] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 105; **Akhmet'eva/Karastelev/Yudina**, Life Without Rights, s. 6.
[83] **Aslan**, Ahıska, s. 26; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 105.
[84] **Aydıngün/Balım-Harding/Hoover/Kuznestov/Swerdlow**, Meskhetian Turks, s. 11.
[85]**Taşdemir**, Türkiye'nin Kafkasya Politikasında, s. 158; **Trier/Tarkhan-Mouravi/Kilimmik**, Meskhetians, s. 85, 86; **Swerdlow** Steve, Understanding Post – Soviet Ethnic Discrimination and the Effective Use of U.S. Refugee Resettlement: The Case of the Meskhetian Turks of Krasnodar Krai, California Law Review, Vol. 94, Issue 6, California 2006, s. 1838; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 122.
[86] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 106, 109, 111; **Trier/Tarkhan-Mouravi/Kilimmik**, Meskhetians, s. 84; **Lynch**, Lives on Hold, s. 43.

edilmemiştir. Eski SSCB pasaportu ile dolaşan Ahıska Türklerine Rusya Federasyonu pasaportu verilmemiştir. Ahıska Türkleri, geçerli herhangi bir kimlik belgesi olmadan Krasnodar'da zor şartlar altında yaşamak zorunda kalmış, pasaport verilmediği için ülke dışına çıkamamıştır [87].

Yerel makamlar Ahıska Türklerinin tüm gelir kaynaklarını keserek bölgeden gitmelerini amaçlamış, ayrımcı bir yasal mekanizma tesis ederek uygulamaya koymuştur. Bu amaçla 2002 yılında Ahıska Türklerine toprak kiralanması yasaklanmış, topraklarını kiralayan kişiler cezalandırılmıştır. Bu uygulama Ahıska Türklerinin önemli gelir kaynağının kesilmesine sebep olmuş, yaklaşık olarak 40 Ahıska Türkü, bu kararı protesto etmek amacıyla 10 gün açlık grevi yapmaya karar vermiştir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Ahıska Türklerinin maruz kaldıkları insan hakları ihlâllerini incelemek üzere bir komisyon kurmasıyla açlık grevine son verilmiştir[88]. Yaşam koşullarını Devlet Başkanı Putin'e iletmeleri neticesinde, Ahıska Türklerinin Rusya vatandaşı sayıldığı; bulundukları bölgede mahkemeye başvurarak pasaportlarını almaları gerektiği şeklinde bir cevap iletilmiştir. Mahkemeye başvurarak pasaport alan birkaç Ahıska Türkü olmuşsa da yerel idarî organların baskıları sonucu mahkemeler vatandaşlık başvurularını reddetmiştir[89].

Krasnodar Valisi Tkaçov, katıldığı bir televizyon programında, baskıcı uygulamaların hak kaybına uğramalarını önleme amacı taşıdığını belirtmiştir. Hırvatları Yugoslavya'ya kabul eden Sırpların, Hırvat nüfusunun artmasıyla hak kaybı yaşadığına, aynı akıbete uğramamak için benzer politikalar benimsediklerine değinmiştir. Ahıska Türklerinin bölgeden uzaklaştırılacağını, ev baskını ve sıkı kontrollerle yakalanarak kamplarda toplayacaklarını, sorguya çekeceklerini açıklamıştır[90]. Rus Hükümeti'nin arkasında olduğunu söyleyen Vali, sözlü uyarıların bir sonuç vermediğini bu sebeple de Ahıska

[87] **Taşdemir**, Türkiye’nin Kafkasya Politikasında, s. 157, 158; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 46.

[88] **Aydıngün/Balım-Harding/Hoover/Kuznestov/Swerdlow**, Meskhetian Turks, s. 9, 11; **Swerdlow**, Understanding, s. 1842.

[89] **Taşdemir**, Türkiye’nin Kafkasya Politikasında, s. 158, 159.

[90] **Swerdlow**, Understanding, s. 1839.

Türklerini sınırdışı edeceklerini, birkaç ay içerisinde charter uçakları ile bölgeden çıkaracaklarını açıklayarak sürgün sinyali vermiştir[91].

1. 3. 3. 3. 2004 Krasnodar'dan ABD'ye Göç

9 Nisan 2002'de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Ahıska Türklerine uygulanan etnik ayrımcılığın kaygı verici olduğunu belirterek 13.000'den fazla insanın sürgün tehlikesi altında olduğu uyarısında bulunmuştur[92]. Mevcut şatların Ahıska Türklerini her açıdan koruyacak ve güvenliklerini sağlayacak üçüncü bir ülkeye yerleştirilmelerini gerekli kılmasıyla uluslararası örgütler bu yönde çalışmalara başlamıştır[93].

2002 yılında Uluslararası Af Örgütü (UAÖ)'nün ABD Mülteci Programı yetkilileriyle yaptığı görüşme, Ahıska Türklerinin Mülteci Programıyla ABD'ye kabul edilmelerini sağlayan önemli bir gelişme olmuştur. 2004 yılında ABD uzun zamandır çeşitli ayrımcılıklara maruz kalan Ahıska Türklerinin ABD'ye iskânına yönelik bir plân geliştirme kararı almıştır[94]. ABD Mülteci Programı, 1 Şubat 2004'te başlatılmıştır. Program, Uluslararası Göç Örgütü (UGÖ) tarafından yönetilmiştir[95]. UGÖ yaklaşık olarak 10.000 Ahıska Türkünün mülteci statüsüyle Amerika'ya yerleşmesi için çalışmalara başlamış[96]; Mülteci Programı'nın içeriği, kapsamı ve şartları hakkında bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmuştur. Bu kapsamda mülteci statüsüyle ABD'ye

---

91 **Taşdemir**, Türkiye'nin Kafkasya Politikasında, s. 164.
92 **Taşdemir**, Türkiye'nin Kafkasya Politikasında, s. 161. **UNHCR**, Ethnic Minorities Could Face Deportation From Russia Under New Decree, http://www.unhcr.org/news/latest/2002/4/3cadd4404/ethnic-minorities-face-deportation-russia-under-new-decree.html?query=krasnodar, (Erişim Tarihi: 22.11.2016).
93 **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 121.
94 **Aydıngün/Balım-Harding/Hoover/Kuznestov/Swerdlow**, Meskhetian Turks, s. 12; **Swerdlow**, Understanding, s. 1854, 1861.
95 **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 123; **Akhmet'eva/Karastelev/Yudina**, Life Without Rights, s. 6.
96 **Taşdemir**, Türkiye'nin Kafkasya Politikasında, s. 162.

gidenlere istihdam imkânı ve konut sağlanacağı, göçmen maaşı bağlanacağı, 5 yıl sonra Amerikan vatandaşlığı başvurusu yapabilme hakkına sahip olunacağı duyurulmuştur[97].

ABD Mülteci Programı 2007 yılına kadar uygulanmış, program kapsamında 11.500 kadar Ahıska Türkü ABD'ye yerleştirilmiştir[98]. ABD'ye yerleştirilen Ahıska Türkleri, beklentilerinin çok üzerinde koşullarla karşılaşmıştır. ABD'nin özgürlük ortamından ve kendileriyle ilgilenen kişilerin muamelesinden, insanî yaklaşımından etkilenen Ahıska Türkleri, ABD'de yaşamaktan genel olarak memnun kalmıştır[99]. Beklentilerinin ötesinde imkanlara kavuşan Ahıska Türkleri, yaşamlarından memnun kalmaları sebebiyle halihazırda ABD'de yaşamaya devam etmektedirler.

1. 4. AHISKA TÜRKLERİNİN ANAVATANA DÖNÜŞ MÜCADELESİ

1. 4. 1. Pasif Mücadele Dönemi

Anavatanlarından 14-15 Kasım 1944'te sürgün edilerek Kazakistan'ın, Kırgızistan'ın ve Özbekistan'ın çeşitli bölgelerine yerleştirilen Ahıska Türkleri, yeni yerleşim yerlerinde gerekli besin ihtiyacının ve sağlık hizmetinin sağlanamaması sebebiyle[100] öncelikle hayatta kalma mücadelesi vermek zorunda kalmıştır[101].

---

[97]**Arslan**, Vatanlarına Dönemeyen, s. 657, 658. ABD'ye gitme fırsatı Ahıska Türklerini sevindirmemiştir. Programın duyurulmasıyla Ahıska Türklerinin başka ayrımcılıklara maruz kalma korkusu yaşadığı, endişeye kapıldığı belirtilmektedir. Bkz. **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 125. Ahıska Türkleri, Şubat 2004'te Moskova'ya resmi ziyarette bulunan Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'e Türkiye'ye kabul edilmek istediklerini iletmişlerdir. Bkz. **Taşdemir**, Türkiye'nin Kafkasya Politikasında, s. 163

[98] **Akhmet'eva/Karastelev/Yudina**, Life Without Rights, s. 6; **Trier/Tarkhan-Mouravi/Kilimmik**, Meskhetians, s. 94.

[99] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 132.

[100] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 215, 216.

[101]**Trier/Tarkhan-Mouravi/Kilimmik,** Meskhetians, s. 14; **Aydıngün/Aydıngün,** Ahıska Türkleri, s. 48.

Ahıska Türklerinin vatana dönüş mücadelesi, SSCB Yüksek Prezidyumu'nun 28 Nisan 1956 tarihli ve 135/142 sayılı kararıyla[102] seyahat özgürlüklerine getirilen kısıtlamaların kaldırılması neticesinde mümkün olabilmiştir[103]. Ahıska Türkleri, 1956 yılı itibarîyle Moskova nezdinde barışçıl bir mücadele başlatmıştır[104].

1956'da örgütlenme sürecine giren mücadele[105], Ahıska Türklerinin temsilcileri tarafından yürütülmüştür. Yetkililerle görüşmelerde bulunan temsilci heyetler, Ahıska Türklerine dönüş iznin tanınmasını istemiştir. Ahıska Türklerinin İlk temsilci heyeti, 28 Temmuz 1957'de Gürcistan SSC KPMK Yetkilisiyle görüşerek taleplerini iletebilmiştir. Temsilcilerle görüşen Koberidze, konu hakkında yetkili olmadıklarını ancak Moskova'nın karar verebileceğini belirtmiştir. Moskova'ya yönlendirilen temsilciler, 7 Ağustos 1957'de SSCB KPMK Parti Teşkilâtlarıyla İlişkiler Bölüm Başkanı'yla

102 **Pentikäinen/Trier**, Between Integration, s. 11; **Zeyrek** Yunus, Ahıska ve Ahıska Türkleri, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015, s. 254.

103 **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 228, 231; **İzzetgil** Elşan, Ahıska Sorununun Gelişim Süreci, Uluslararası Boyut Kazanması, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015, s. 415; **Cheov** Ahmad, Ahıskalılık ve Demokrasi, Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Giresun Üniversitesi KARASAM, Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu 14 – 15 Nisan 2014 International Symposium On Legal And Social Problems Of Ahiskan Turks April 14th – 15th 2014, Ed. Rasim Bayraktar, Ankara 2015, s. 510.

104 **Doğan** İlyas, Ahıskalı Türklerin Uluslararası Alandaki Konumu ve Karşı Karşıya Oldukları Sorunlar Hakkında Bir Değerlendirme, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015, s. 430; **Aliyeva** Minara, Ahıska Türkleri ve Anavatana Dönme Sorunu, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015, s. 423; **Ağacan** Kâmil/**Sezgin** M. Niyazi, Dünden Bugüne Ahıska Türkleri Sorunu, Ankara 2003, s. 34.

105 **Modebadze**, Historical Background, s. 119; **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 231. Ahıska Türklerinin örgütlenmesi, SSCB döneminde ve sonrasında genellikle zayıf kalmıştır. SSCB döneminin baskıcı politikaları milli hareketin güçlenmesini engellemiştir. SSCB'nin dağılmasıyla daha güçlü örgütlenme imkânı yakalanmışsa da yeterince değerlendirilememiştir. Örgütlenmeler dar gruplar içerisinde kalarak çoğunluğa ulaşmada yetersiz kalmıştır. Bkz. **Aydıngün** Ayşegül, Ahıska Türklerinin Dünü, Bugünü ve Yarını, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015, s. 224 (dipnot 3). Ahıska Türkü nüfusunun 10 devlete dağılmış olması, bu devletlerin örgütlenme özgürlüğünün tanınmasına yönelik yaklaşımı ve Ahıska Türklerini kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmesi, Ahıska Türklerinin etkili örgütlenmesinde başarısız olunmasının en önemli sebepleri arasında görülmektedir. Bkz. **Doğan**, Ahıskalı Türklerin, s. 430.

görüşmüştür. Bu görüşmede, temsilciler ile Başkan Makarov arasında tartışma yaşanmış, istenen sonuç alınamamıştır[106].

SSCB yöneticileriyle yapılan görüşmelerden istenilen sonucu elde edemeyen Ahıska Türkleri, daha örgütlü faaliyetlerle vatana dönüş mücadelesini devam ettirmeye çalışmıştır. Bu amaçla Şubat 1964'te Özbekistan'ın Taşkent vilâyetinde, Ahıska Türklerinin Milli Hareketi'nin genel bir toplantısı gerçekleştirilmiştir[107]. Toplantıda geri dönüş faaliyetlerini plânlamak üzere Organizasyon Komitesi'nin[108] kurulmasına ve Moskova ile Tiflis'e temsilcilerin gönderilmesine karar verilmiştir. Gönderilen temsilciler SSCB makamları tarafından geri çevrilmiş ayrıca temsilcilerin bir kısmı tutuklanmış bu sebeple çalışmalardan olumlu sonuç elde edilememiştir[109].

Ahıska Türkleri, vatana dönüşlerine izin verilmesi talebiyle 1956 yılı itibarîyle müteaddit başvurularda bulunmuştur[110]. 1967 yılına kadar 3.500'den fazla başvuruda bulunulmuş[111] ancak SSCB bu başvuruları göz ardı etmiştir[112]. Ahıska Türkleri, SSCB baskılarıyla mücadeleyi bırakmaya zorlanmıştır. Mücadelenin önde gelenleri, tehdit, korkutma ve karalama yoluyla susturulmaya çalışılmıştır[113].

---

[106] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 231.

[107] Sürgün bölgelerinden yaklaşık 600 delegenin katıldığı toplantıda, Milli Hakların Müdafaası İçin Türk Birliği kurulmuştur. Enver Odabaşev başkanlığında hareket eden temsilciler Moskova'dan, Gürcistan yetkililerine baskı yapmasını ve vatana dönüş yolunun açılmasını istiyordu. Bkz. **Zeyrek,** Ahıska Bölgesi, s. 58; **Avşar/Tunçalp**, Sürgünde, s. 30.

[108] Kurtuluş İçin Geçici Organizasyon Komitesi, 18 Mayıs 1990'da yapılan toplantıyla Vatan Cemiyeti adını almıştır. Bkz. **Yunusov** Arif, Ahıska (Mesket) Türkleri: İki Kere Sürgün Edilen Halk, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015, s. 241. Vatan Cemiyeti adı, 1992'de Uluslararası Vatan Cemiyeti olarak değiştirilmiştir. Bkz. **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 256.

[109] **Conquest**, Kayıp Bir Halk, s. 185; **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 233.

[110] **Conquest**, Kayıp Bir Halk, s. 185; **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 231; **Aslan**, Ahıska, s. 10.

[111] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 234.

[112] **Kurt** Selim, Ahıska Türkleri ve Ahıska Yurdunun Türkiye İçin Önemi, Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Giresun Üniversitesi KARASAM, Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu 14 – 15 Nisan 2014 International Symposium On Legal And Social Problems Of Ahiskan Turks April 14th – 15th 2014, Ed. Rasim Bayraktar, Ankara 2015, s. 195, 201.

[113] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 230, 231; **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 51.

SSCB döneminin baskı rejimi, Ahıska Türklerinin güçlü bir milli birlik oluşturmasına engel olarak[114], bu dönem mücadelesinin kayda değer bir başarıya ulaşamamasına yol açmıştır[115].

1. 4. 2. Aktif Mücadele Dönemi

30 Mayıs 1968 tarihlinde alınan 2709/VII sayılı karar, Ahıska Türklerinin mücadelesinde yeni bir dönem başlatmıştır[116]. Kararda, Ahıska Türklerinin diğer SSCB vatandaşlarıyla aynı haklara sahip olduğu açıklanmıştır. Sosyal ve politik organizasyonlara getirilen sınırlamaların kaldırılması, Ahıska Türklerinin politik faaliyetlerini artırmıştır. Bu dönemde, SSCB makamlarıyla doğrudan mücadele edilmiştir[117].

Kararda, Ahıska Türklerinin SSCB'nin herhangi bir yerine yerleşme hakkı olduğu belirtilmiştir. Yerleşim yerli konusunda herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. Ahıska Türklerine vatana dönüş hakkı tanıyan bu karar ne yazık ki pratikte hiçbir değere sahip olamamıştır[118]. Ahıska Türklerinin bulundukları yerlerde kök saldığını ve bu yerlerde kalmalarının sağlanması gerektiğini vurgulayan bu kararın, vatana dönüşlere engel olduğu savunulmuştur[119].

26 Temmuz 1968'de Ahıska Türklerinin temsilcileri ile Gürcü Birinci Sekreteri Mzhavanadze bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede anavatanlarında yer olmadığı ifade edilerek Gürcistan'ın sair bölgelerine her yıl 100 ailenin yerleştirilebileceği açıklanmıştır[120]. SSCB Yetkililerinin görüşmelerdeki tavrı, vatana dönüş sorununu çözüme kavuşturma gayesinde olmadıklarını göstermiştir. Anavatanlarına dönüş talebi reddedilen Ahıska Türkleri, Tiflis'te toplanarak bir miting düzenlemiştir. Mitinge katılan

---

[114] **Aydıngün** Ayşegül, **Aydıngün**, Ahıska Türklerinin, s. 224 (dipnot 3).
[115] **Çoban** Fatma, Gürcistan’da Etnik Kimlik ve Güvenlik Algısı Bağlamında Ahıskalı Türkler, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015, s. 436.
[116] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 151.
[117] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 234, 235.
[118] **Zeyrek,** Ahıska Bölgesi, s. 57; **Ağacan/Sezgin**, Dünden Bugüne Ahıska, s. 26.
[119] **Avşar/Tunçalp**, Sürgünde, s. 31.
[120] **Conquest**, Kayıp Bir Halk, s. 185.

binlerce insan, emniyet güçlerinin müdahalesiyle trenlere doldurularak Gürcistan dışına çıkarılmıştır[121].

Kasım 1968'de SSCB KPMK sözcüsü B. P. Lakovlev ile Ahıskalı temsilciler arasında bir görüşme daha gerçekleşmiştir. Bu görüşmede, Ahıska bölgesine dönüş izninin verileceği vaadinde bulunulmuştur. Anavatanlarına dönüş izninin verileceği vaadi ile yüzlerce Ahıska Türkü bölgeye hareket etmiş ancak yerel yöneticilerin engellemeleriyle karşılaşmıştır. Yerel yöneticiler, Ahıska Türklerine askerlik ve çalışma belgesi konusunda sorun çıkartmış ve onların bölgeye yerleşmesini güçleştirmiştir[122]. Çalışma ve yerleşme imkânı yakalayan Ahıska Türkleri ise yöneticilerin baskıları sebebiyle bölgeyi terk etmek zorunda bırakılmıştır[123].

1970 yılında vatan Ahıska'ya dönmek üzere Tiflis'te toplanan binlerce Ahıska Türkü, yetkililerinin sert müdahalesiyle karşılaşmıştır. Vatana dönüş teşebbüslerinin engellenmesi amacıyla cop, basınçlı su gibi yöntemlere müdahale edilen Ahıska Türkleri amaçlarına ulaşamadan Dönemin İçişleri Bakanı Eduard Şevardnadze tarafından geri çevrilmiştir[124].

Sürüldükleri köylerine geri dönme çabaları sonuç vermese de Ahıska Türkleri taleplerini çeşitli protestolar ve resmi başvurularla ifade etmeye devam etmiştir. Mücadeleleri sonucunda SSCB adaletsizliği düzeltme amacıyla konuyu ele almaya başlamıştır[125].

Ahıska Türklerinin vatana dönme talebi Gürcü aydınlarca desteklenmiştir. Şubat 1979'da kırktan fazla Gürcü aydın, Gürcistan SSC KP Birinci Sekreteri Eduard Şevardnadze'ye 1968 tarihli karara atıfta bulunulan bir mektup göndererek Ahıska Türklerinin dönüşünün sağlanmasını talep etmiştir. Mektubun gönderilmesinden bir ay sonra Eduard Şevardnadze söz konusu aydınlarla görüşme yapmış ve bu görüşmeden sonra Ahıska Türklerinin Makharadze bölgesine yerleştirilmeleri kararlaştırılmıştır. 1979 yılında az sayıda Ahıska Türkü Gürcistan'ın çeşitli bölgelerine yerleştirilmiştir. 1980'li yıllarda bir

---

[121] **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 236.
[122] **Zeyrek,** Ahıska Bölgesi, s. 59.
[123] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 67.
[124] **Zeyrek, Ahıska** Bölgesi, s. 61.
[125] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 67.

kısmı Ahıska bölgesine olmak üzere Gürcistan'a yüzlerce ailenin yerleştirilmesi plânlanmış ancak bu plân hayata geçirilmemiştir[126].

1957-1991 yılları arasında Ahıskalı temsilciler Moskova'daki Sovyet yöneticileriyle vatana dönüş izni konusunda anlaşma sağlayabilmek amacıyla 164 defa görüşmüş ancak SSCB problemi çözmeden tarihe karışmıştır[127]. Dağılmayla bağımsızlığını kazanan devletlerde yaşamak zorunda kalan Ahıska Türkleri, sorunlarını iletebilecekleri bir muhatap bulmakta sorun yaşamaya başlamıştır[128].

1956'da başlayan mücadele dönemi, 1991 yılına kadar ulusal boyutta olmuştur. Tek egemen devletin sınırlarındaki bu mücadele, SSCB'nin dağılmasıyla uluslararası boyuta taşınmıştır[129].

1. 4. 3. Uluslararası Plâtformlarda Mücadele Dönemi

Uluslararası toplum, 1991-1996 yılları arasında SSCB'de ve Yugoslavya'da yaşanan çatışmalara odaklanmış ve bu dönemde Ahıska Türklerinin sorunlarıyla yeterince ilgilenmemiştir. Ahıska Türklerinin sorunları, 1996'ya kadar uluslararası gündemin dışında kalmıştır[130].

Ahıska Türklerinin sorunları, Mayıs 1996'da gerçekleşen Bağımsız Devletler Topluluğu Konferansı (BDTK) ile uluslararası toplumun dikkatini çekmeye başlamıştır. Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilâtı (AGİT), BMMYK ve UGÖ tarafından düzenlenen konferansta, sürgün edilen kişilerin vatana dönüş sorunu ele alınmıştır. Konferansta, sürgün edilen kişilerin vatana geri dönme hakkına sahip olduğu açıklanmıştır[131]. Uluslararası topluluğun Ahıska Türklerinin vatana dönüşlerini resmen tanımış olması

---

[126] **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 68.
[127] **Buntürk** Seyfeddin, Ahıska'nın Kısa Tarihi, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015, s. 403; **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. XVII; **İzzetgil**, Ahıska Sorununun, s. 415.
[128] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 216.
[129] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 140.
[130] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 296.
[131] ***Pentikäinen/Trier***, Between Integration, s. 30, 31.

açısından önemli bir gelişmedir[132]. Uluslararası toplum, Ahıska Türklerinin sürgünde yaşamaya devam ettiğini ve vatana dönüşlerde sorun yaşadığını bu açıklama vasıtasıyla öğrenebilmiştir[133].

7-10 Eylül 1998 tarihleri arasında Lahey'de, Ahıska Türkleri ile alâkalı konularda müzakereler gerçekleştirilmiştir. AGİT Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği'nin düzenlediği müzakerelere, RF'nin, Azerbaycan'ın, Gürcistan'ın hükümet temsilcileri ile Uluslararası Vatan Cemiyeti[134] temsilcileri katılmıştır[135]. Toplantıda, Ahıska Türklerinin adlandırılması konusunda tartışmalar yaşanmıştır. Gürcü temsilciler Gürcü kimliğini çağrıştıran *Mesketler* şeklindeki adlandırmanın kullanılmasında ısrar etmiş ancak yaygın olarak kullanılan *Mesketya Türkleri* ifadesinin kullanımı tercih edilmiştir[136]. Bu isimlendirmenin *Mesketya* tanımı ile Gürcistan'ı, *Türk* tanımı ile hem Türkiye'yi hem de Ahıska Türklerini dışlamayan bir kullanım olduğu ifade edilmektedir[137]. Lahey Müzakereleri'nde, taraflar arasında Ahıska Türklerinin durumuna ilişkin bilgi aktarımının yapılması, uluslararası grupların konuya ilgisinin artırılması, siyasî hakların iadesinin önemi, insan haklarına saygı, vatansız Ahıska Türklerinin sayısının en aza indirilmesi ve yerleşim alanlarında etnik hoşgörü programların geliştirilmesi üzerinde durulmuş ayrıca BDTK kararlarına uyulması gerektiğine değinilmiştir[138].

AGİT Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği, Lahey müzakerelerinin ardından tamamlayıcı nitelikte bir toplantı daha düzenlemiştir. 15-17 Mart 1999 tarihleri arasında Viyana'da gerçekleşen bu toplantılara, Lahey toplantılarının katılımcılarıyla birlikte Türkiye, Ukrayna, ABD ve Avrupa Konseyi (AK) temsilcileri de yer almıştır. Viyana

---

132 **Kütükçü** M. Akif, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Ahıska Türklerinin Anavatanlarına Dönüş Sorunu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 13, Konya 2005, s. 275; **Keskin** Serhat/**Anaç** Özge, Ahıska Türklerinin 1944 Sürgünü'nden Günümüze Gürcistan'a Geri Dönüş Mücadelesi ve 2007 Yılına Kadar Dönenlerin Durumu, Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar, Editörler: Ayşegül Aydıngün, Ali Asker, Aslan Yavuz Şir, Ankara 2016, s. 284.
133 **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 296.
134 Uluslararası Vatan Cemiyeti, dönüş sorununun çözümüne yönelik önemli faaliyetlerde bulunmuş ancak bunu sürdürememiştir. Cemiyet'in etkinliği 2000 yılında azalmaya başlamıştır. Bkz. **Trier/Tarkhan-Mouravi/Kilimmik**, Meskhetians, s. 80.
135 **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 263.
136 ***Pentikäinen/Trier,*** Between Integration, s. 31, 32.
137 **Keskin/Anaç**, Ahıska Türklerinin, s. 284.
138 **Sargın**, Ahıska Türkleri İle İlgili Politikaların, s. 77.

toplantılarında, Ahıska Türklerinin Gürcistan'a dönüşleri ile yasal statülerinin düzeltilmesi için yapılması gerekenler tartışılmış ancak somut sonuçlara ulaşılamamıştır[139]. Toplantıya katılan RF temsilcisi, Ahıska Türklerinin Gürcistan'a geri dönüşünün sağlanmasının tüm çalışmaların asıl amacı olduğunu belirterek, Ahıska Türklerinin Rus toplumuna yasal entegrasyonuyla alâkalı herhangi bir sorumluluk üstlenmemiştir. Gürcistan temsilcisi ise sürgün edilenlerin vatandaşlık sorununa ilişkin çözüm getirileceği taahhüdünde bulunmuş ancak soruna çözüm getirmek amacıyla kurulan Heyetin amacından uzaklaşarak, Gürcistan'ın Avrupa Konseyi'ne girme amacına hizmet etmeye başladığı görülmüştür[140].

Müzakerelerin devam etmesi amacıyla Azerbaycan tarafından 1999 senesinin sonunda, Gürcistan tarafından 2000 senesinin ortasında yapılması plânlanan yeni müzakerelere katılım daveti, Viyana toplantısına katılanlar tarafından olumlu karşılanmıştır. Kosova krizinin başlamasıyla müzakere süreci gündemini kaybetmeye başlamış ne yazık ki yeni müzakereler yapılmamıştır[141].

[139] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 298.
[140] **Halidov**, Ahıska Türklerinin, s. 62; ***Pentikäinen/Trier***, Between Integration, s. 33.
[141] ***Pentikäinen/Trier***, Between Integration, s. 33, 34.

2. BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN AHISKA TÜRKLERİNİN VATANA DÖNÜŞ SORUNU

2. 1. VATANA DÖNÜŞ SORUNU VE SORUNA TARAF DEVLETLER

2. 1. 1. Sorunun Tanımı

Ahıska Türkleri Sorunu, Rusların Kafkasya'yı kendi ulusal çıkarlarına uygun olarak şekillendirme politikalarının yarattığı sorunlardan biridir. Vatanlarından sürgün edilen bir halkın vatanlarına geri dönüş mücadelesini ifade eden bu sorun[142], hâlâ devam etmekte olan somut bir sorundur. Ahıska Türkleri hukuki, siyasi, sosyal ve ekonomik koşullar sağlanamadığı için vatanlarına geri dönememekte ve sürgünde yaşamaya devam etmektedirler[143].

Sorununun mahiyetini ve boyutunu tamamen değiştiren SSCB'nin dağılmasıdır. Sorun, SSCB'nin bir iç meselesiyken uluslararası sorun haline gelmiştir. Birçok örgüt, kurum ve kuruluş soruna dahil olmaya başlamış ve ayrıca siyasi boyutun değişmesiyle sorunun tarafları olarak RF, Gürcistan ve Türkiye yeni aktörler haline gelmiştir. Bölgeye müdahil olan her aktörün kendi çıkarlarını gözetmesi bu sorunun çözümünü daha da zor hale getirmiştir[144].

Belirtmek gerekir ki Ahıska Türkleri Sorununun çözümünde sadece geriye dönüşe odaklanılmamıştır. Sorunla ilgili bir tek çözüm seçeneği yoktur. Sorunun başladığı

---

[142] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 232, 371.
[143] **Hasanoğlu**, Ahıska Türklerinin Geri Dönüş, s. 77, 81, 82. RF, Ukrayna, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Türkiye, Ahıska Türklerinin ağırlıklı olarak yaşadığı devletlerdir. Bkz. **Kütükçü**, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde, s. 273, 274.
[144] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 439.

tarihten sonra zamanla değişik çözüm önerileri ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin bir dönem Ahıska Türklerinin bölge halkıyla entegrasyonu tartışılmış ancak bir anda ABD'ye göç yapılmıştır[145].

2. 1. 2. Soruna Taraf Devletler

Vatana dönüş sorunu, Ahıska bölgesinin geçmişte ve günümüzde siyasi sınırlarının içerisinde olduğu Gürcistan'ı ve ayrıca SSCB'nin her alanda varisliğini kabul etmesi itibariyle de RF'yi ilgilendirmektedir. Dolayısıyla her iki devlet bu sorunun çözümünden sorumludur[146]. Belirtmek gerekir ki Türkiye Cumhuriyeti de bölgenin eski sahibi olması sebebiyle manevi sorumluluk altındadır[147].

RF, SSCB'nin devletler hukuku alanında devam eden devletidir. Aksi halde BM'de veto yetkisine sahip olan bir devlet olarak kabul edilmezdi. SSCB'nin devam eden devleti olarak RF, haksız yere sürgün edilenlere maddi tazminat ödemek ve yerleşim bölgesi göstermek zorundadır. Gürcistan, vatandaşlık boyutu bakımından sorumluluk altındadır. Bir ülkeye bırakılan bölge üzerinde yaşayanların yeni devletin vatandaşlığını elde etmeleri uluslararası hukuk gereğidir. Bu durumda Gürcistan'ın Ahıska Türklerini yabancı statüsünde görmesi hukuka aykırıdır. Gürcistan, soruna mülkiyet hakları bakımından da taraftır. Bedel ödemeksizin devletleştirildiği için ortadan kalkan özel mülkiyet hakları, SSCB'nin yıkılmasıyla özel hukuk mülkiyetine geri dönmüştür. Gürcistan devleti, haksız olarak sürgün edilenlerin bölgedeki mülklerini iade etmekle yükümlüdür. Eski durumu fiilen tesis etmelidir. Sürgün edilen Ahıska Türklerinin gayri menkulleri başkalarına verilmiş ise bunların muadili sağlanarak haksızlık düzeltilmelidir. Söz konusu gayri menkuller üzerinde miras yoluyla hak iddia edebilecek herkesin AİHM nezdinde başvuru yapma imkânı mevcuttur[148].

---

145 **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 321.
146 **Kütükçü**, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde, s. 272; **Doğan/Hacıoğlu,** Ahıska Türklerinin, s. 55; **Yazıcıoğlu**, Ahıska Türkleri, s. 11; **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 435.
147 **Yazıcıoğlu**, Ahıska Türkleri, s. 11.
148 **Doğan/Hacıoğlu,** Ahıska Türklerinin, s. 55. Rusya Federasyonu Aralık 1991'de Beyaz Rusya ve Ukrayna ile Minsk'te Bağımsız Devletler Topluluğu Andlaşması'nı, 1992'de Azerbaycan ve

2. 1. 3. Taraf Devletlerin Soruna Yaklaşımı

1991'de bağımsızlığını kazanan Gürcistan, başlarda Ahıska Türklerinin dönüşlerini sağlama konusunda herhangi bir sorumluluk üstlenmekten kaçınmıştır[149]. Gürcistan, Ahıska Türklerinin SSCB yönetimi tarafından sürgün edildiğini ve fiilen bağımsız olmadığı bir tarihte gerçekleşen sürgün eyleminden hukuken sorumlu olmadığını savunmuştur[150]. Gürcistan, SSCB'nin sürgün eyleminden kaynaklanan sorunların asıl

---

Gürcistan dışındaki Kafkas ve Orta Asya devletleri ile bu devletlerin bu topluluğa katıldığı Alma-Ata Andlaşması'nı akdedetmiştir. RF, söz konusu andlaşmalara dayanarak kendisinin SSCB'nin devam eden devleti, diğer yeni devletlerin de SSCB'nin ardılı olduğunu ileri sürmüştür. RF'nin bu iddiasının dayanağı özellikle anılan andlaşmaların RF'nin BM Güvenlik Konseyi'nde SSCB'nin sürekli üyelik statüsünü sürdürmesini kabul etmesi ve bunun üçüncü devletlerce de kabulüdür. Bu iddianın diğer dayanakları SSCB'nin uluslararası hukukta ortaya ilk çıktığında Rusya'nın bu devletin çekirdeğini oluşturması ve SSCB'nin parçalanması sırasında bağımsızlığını kazanan en son devlet olmasıdır. Böylece Rusya "devam eden devlet" ve "ardıl devlet" ayrımı bakımından SSCB'nin bütün andlaşmalarının herhangi bir işleme gerek olmaksızın RF'yi bağlayacağını ancak diğer devletlerin kendi anayasalarına göre SSCB ile yapacakları andlaşmalarla bağlı olacaklarını ifade etmiştir; **Pazarcı** Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, 3.Kitap, Ankara 2005, s. 29-30. BM halef devletlerden yeniden üyelik başvurusunda bulunmasını istemektedir. Buna karşılık bir devletin hukuki kişiliği devam ediyorsa ya da bir devlet devam eden devlet olarak kabul ediliyorsa söz konusu devletten üyeliğinin tespiti ya da üyeliğe yeniden başvurması beklenmemektedir. Varlığını devam ettiren bir devletin hak ve yükümlülükleri de devam edeceğinden dolayı üyeliğe yeniden başvurması istenemez. Bu çerçevede bir devletin devletin devamlılığında ihtilaf varsa o devletin devam eden devlet ya da hale devlet olarak nitelendirilmesi bakımından BM'nin üyeliğe dair kararları ve bu kararlar alınırken devletlerin konuyla ilgili tutumları yol göstericidir; **Kışla** Selcen Nur, Devletlerin Andlaşmalara Halefiyeti, Ankara 2016, s. 36. RF, devam eden devlet statüsünden dolayı SSCB'nin andlaşmaları, malları ve borçlarının birincil muhatabıdır; Aladağ Itır, Devletler Hukuku Bağlamında Halefiyet Soruu (SSCB Örneği), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Programı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2006, s. 95. Bir veya birden fazla uluslararası hukuk kişisi, diğer bir uluslararası hukuk kişisinin durumunda ortaya çıkan değişiklikler sebebiyle bu uluslararası hukuk kişisinin yerini alıyorsa halefiyet söz konusu olur. Eski ve yeni devlet birbirinden tamamen farklı uluslararası hukuk kişisidir. Devlet halefiyetlerinden devlet malları, arşivleri, borçları, özel kişilerin hak ve borçları, vatandaşlıkları, uluslararası sorumluluğun veya uluslararası örgüt üyeliklerinin durumu gibi çok sayıda konu etkilenir; **Kışla**, Devletlerin, s. 28, 145.

[149] **Aydıngün/Balım-Harding/Hoover/Kuznestov/Swerdlow**, Meskhetian Turks, s. 12.

[150] Gürcistan, sürgün eyleminin SSCB tarafından gerçekleştirildiğini ve eylemin gerçekleştirildiği tarihte bağımsız devlet olmadığını 1996 tarihli "Gürcistan'dan Sürülen ve Vatana Dönen Meskhlerin Hukuki ve Sosyal Sorunlarını Çözmeye Yönelik Devlet Programında" da ifade etmiştir. Bkz. **Uravelli**, Şevardnadze'nin, s. 36. 1944'te yürürlükte olan 1936 tarihli SSCB anayasası, her müttefik cumhuriyetin birlikten ayrılma hakkı olduğunu hükme bağlamıştır. Buna göre SSCB'nin gönüllü üyesi olan Gürcistan, hukuken birlikten ayrılma hakkına sahipti. Bkz. **Hasanoğlu**, Ahıska Türklerinin Geri Dönüş, s. 90.

muhatabı olarak ardılı RF'yi görmektedir. Gürcistan'ın bu savunması AK üyeliği süreciyle anlamını kaybetmiş ve Gürcistan geri dönüşü sağlamayı kabul etmek zorunda kalmıştır. Buna rağmen soruna yönelik katı tutumu bugüne kadar değişmemiştir. Gürcistan'ın soruna yaklaşımı AK üyeliği uğruna geri dönüşü sağlama şartını kabul etmesi halinde de değişmemiştir[151].

Ahıska Türklerinin anavatana geri dönüş sorunu, Gürcistan'ın hem bir iç hukuk sorunu hem de bir uluslararası hukuk sorunudur. Gürcistan, bağımsız devlet haline gelmesiyle bu sorunu ele alan bir takım yasal düzenlemeler yapmıştır[152]. Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze, 1993 yılında *"Sürgün Edilmiş Meskhlerin Sosyal Sorunlarının Çözümü Hakkında"* Gürcistan Devlet Başkanının Emrini (18 Mayıs 1993, Sayı 106) imzalamıştır. Ardından *"Hükûmet Nezdinde Sürülmüş Meskhlerin Sorunlarını İnceleme ve Çözümleme Komisyonu Kurulması Hakkında"* (30 Nisan 1994, Sayı 71), Gürcistan Devlet Başkanlığı Emri yayımlanmıştır. Gürcistan Başbakanlığı, BM ve AGİT tarafından kabul edilen anlaşmalar ile Devlet Başkanı'nın 18 Mayıs 1993 tarihli ve 106 sayılı emri doğrultusunda *"1944 Yılında Samtskhe-Cavaheti'den Sürülen Şahısların Vatana Dönüşlerine Dair"* (23 Ağustos 1994, Sayı 589), kararı kabul etmiştir[153]. 1996 yılında ise Gürcistan Devlet Başkanı'nın *"Gürcistan'dan Sürülen ve Vatana Dönen Meskhlerin Hukuki ve Sosyal Sorunlarını Çözmeye Yönelik Devlet Programı"* (9 Aralık 1996, Sayı 802), onaylanmıştır[154]. Program, 1997–2000 yılları arasında 5.000 Ahıska Türkünün vatana geri dönüşünün sağlanmasını öngörüyordu[155]. Gürcistan, Ahıska Türklerinin geri dönüşüyle ilgili olan bu düzenlemeleri çeşitli gerekçeler ileri sürerek uygulamaya koymamıştır. Buna göre siyasi sorunları ile toprak bütünlüğünü tehdit eden ayrılıkçı

---

151 **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 238, 265, 324, 431.
152 Ahıska Türklerinin sorunları, Gürcistan Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olan Ziviad Gamsahurdiya döneminde dile getirilmemiştir. Bkz. **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 404.
153 **Uravelli**, Şevardnadze'nin Ardından, Bizim Ahıska, Sayı 35, Yaz 2014, s. 34, 35, 36.
154 **Uravelli**, Şevardnadze'nin, s. 36; **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 405.
155 **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 405, 406. Programın ilk maddesi, geri dönenlere Gürcistan vatandaşlığının verilmesini öngörmüştür. Programın ikinci maddesi, dönen kişilere millet ve soyadlarını yeniden kazandırmak ifadesine yer vermiştir. Bkz. **Uravelli**, Şevardnadze'nin, s. 36.

hareketler, yaklaşık olarak 300.000 vatandaşını mülteci durumuna düşürmüş ve bu konudaki gelişmeleri önlemiştir[156].

RF ise Ahıska Türklerinin geri dönüşü konusunda herhangi bir sorumluluk almaktan kaçınmaktadır. Ahıska Türklerinin bölgeye dönüş yapmalarına açıkça olmasa da karşı olan RF'nin, Krasnodar bölgesinde yaşanan olaylarla Ahıska Türklerini bölgeden uzaklaştırdığı düşünülürse bu konudaki yaklaşımı açıkça ortadadır. Öte yandan RF, bölgedeki Ermenilerin avantajlı konumunun bozulabileceği gerekçesiyle dönüşlere karşı çıkmaktadır. Gelecekte Ermeni coğrafyasına dahil olabilecek bu bölgeye geri dönüşlerin yapılması, RF'nin çıkarlarına uymayacaktır. Bütün bunlara rağmen RF, Ahıska Türklerinin geri dönüş sorununu Gürcistan'a karşı baskı aracı olarak kullanma eğilimindedir. Esasen Gürcistan, Ermenistan ile yakın ilişki içerisinde olan ve bu sebeple sadakatinden endişe ettiği Ermenilerin yanında bir de Türkiye sınırında Türklerden oluşan bir azınlık grup istememektedir[157]. Bu konuya ileride değinilecektir.

Türkiye, Ahıska Türklerinin vatanlarına geri dönmelerini en temel hakları olarak görmektedir. Tarihi bir sorumluluk anlayışıyla bu konudaki gelişmeleri takip etmekte ancak sorunun çözümüyle ilgili girişimleri Gürcistan ile ilişkilerine yansıtmamayı tercih etmektedir. Zira bu sorun, mahiyeti itibariyle Türkiye'nin Gürcistan ile arasındaki ilişkileri ciddi boyutta bozabilecek niteliktedir[158].

2. 2. GÜRCİSTAN'IN AVRUPA KONSEYİ ÜYELİĞİNİN SORUNA HUKUKİ ETKİLERİ

2. 2. 1. Gürcistan'ın Avrupa Konseyi'ne Üyeliği

SSCB'nin siyasi, askeri ve ekonomik sistemdeki etkisinden kurtulmak isteyen Gürcistan, Batı yanlısı politikalar benimseyerek ulus devletin yeni bir anlayışa sahip olmasını istemiştir. Gürcistan, Batı dünyasıyla ve onun kurumlarıyla bütünleşebilmek için 1992

---

[156] **Uravelli**, Şevardnadze'nin, s. 37; **Buntürk**, Rus-Türk Mücadelesi'nde, s. 404, 405.
[157] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 440, 443, 444.
[158] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 441.

yılında uluslararası örgütlere üye olmaya başlamıştır[159]. Gürcistan'ın uluslararası örgütlere üye olmaya başlamasıyla, Ahıska Türklerinin vatana dönüş sorunu daha fazla ilgi görmeye başlamıştır. Sorunu ele alan kurum ve kuruluşlar, küresel ölçekte BM'ye bağlı BMMYK ve UGÖ; bölgesel ölçekte ise AGİT, Avrupa Birliği (AB) ve AK'ye bağlı teşkilatlar olmuştur[160]. Konuyu ilgi alanlarına göre ele alan bu örgütler, kamuoyu oluşturmakta farklı işlevler üstlenmiştir[161].

Gürcistan, Batı'ya entegrasyonunun temel aracısı olarak gördüğü AK'ye[162], 1996 yılında üyelik müracaatında bulunmuştur. 27 Ocak 1999 tarihinde toplanan AKPM'nin aldığı karar doğrultusunda, Gürcistan'ın üyelik sürecine ait görüş oluşturulmuştur. Belirtilen ön koşulları kabul ettiğini beyan eden Gürcistan, 27 Nisan 1999 tarihinde AK'nin üyesi olmaya hak kazanmıştır. Bahsi geçen ön koşulların büyük çoğunluğu azınlık haklarına ilişkin düzenlenmiş sözleşmeler, ikili antlaşmalar ve yaptırımlardır. Örneğin, imzalanması için şart koşulan anlaşmalar arasında şunlar vardır: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Ulusal Azınlıkların Korunması Çerçeve Sözleşmesi ve Avrupa Bölgesel ve Azınlık Dilleri Sözleşmesi[163]. Bu anlaşmaların dışında Avrupa Konseyi, Gürcistan'dan mevzuatında da bazı değişiklikler yapmasını istemiştir[164]. Yerel

---

159 Farklı etnik yapıları barındıran Gürcistan, bu farklığın yol açtığı ayrılıkçı hareketler sebebiyle güvenlik sorununu en önemli mesele olarak görmektedir. Gürcistan'ın ulus devlet inşası ile uluslararası topluma entegre olma yönündeki amaçları daha geri plânda kalmıştır. Bkz. **Çoban**, Gürcistan'da, s. 437.
160 **Swerdlow,** Understanding, s. 1849; **İzzetgil,** Ahıska Sorununun, s. 411.
161 **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 297, 298.
162 **Kahraman** Alter/**Tulun** Mehmet Oğuzhan, Post – Sovyet Gürcistan'da Azınlık Hakları: Uluslararası Örgütler ile Uluslararası ve Ulusal Sivil Toplum Kuruluşlarının Bakışı, Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset, Ed. Ayşegül Aydıngün, Ali Asker, Aslan Yavuz Şir, Ankara 2016, s. 124. 1994 yılında Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM)'nin 1247 sayılı tavsiye kararıyla, AK'nin genişlemesine karar verilmiştir. Buna göre, coğrafi açıdan Avrupa sınırlarında yer almayan Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan, gerekli koşulları sağlayarak Konsey üyesi olabilecektir. Bkz. **Council of Europe Recommendation 1247 (1994) [1] on the Enlargement of the Council of Europe**, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15281&lang=en (Erişim Tarihi: 22.11.2016).
163 **Council of Europe Opinion No. 209 [1999] [1] Georgia's Application for Membership of the Council of Europe**, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16669&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).
164 Azınlıklara yönelik yaptırımların Recommendation 1201 (1993) [1] on an Additional Protocol on the Rights of National Minorities to the European Convention on Human Rights kapsamında Düzenlenmesi şartı koşulmuştur; **Recommendation 1201 (1993) [1] on an Additional Protocol on the Rights of National Minorities to the European Convention on Human Rights**,

yönetimlerin özerkliğine yönelik yasal düzenlemeler, ulusal azınlıkların yasal olarak tanımlanması, ulusal azınlıkların dilleri hususunda iyileştirmeler ve Ahıska Türklerinin ana yurtlarına dönüşünün sağlanması bahsedilen ön koşullar kapsamındadır[165].

Gürcistan'ın üyeliğe kabulü, Ahıska Türklerinin vatana dönüşlerini sağlama şartına bağlanmıştır. Bu şartı onaylayan Gürcistan, 29 Nisan 1999'da Konsey'in 41. üyesi olmuştur[166]. Bu gelişmeyle AK, vatana dönüş sorununun etkin gücü konumuna erişmiş ve soruna dâhil örgütlerin en etkilisi olmaya başlamıştır[167]. Mücadelenin AK'ye taşınmasıyla birlikte soruna kalıcı bir çözüm getirebilme imkânı yakalanmıştır[168]. Gürcistan'ın AK'ye üye olması, Ahıska Türklerine insan hakları hukukundan yararlanma imkânı tanımıştır[169].

2. 2. 2. Üyeliğe Kabul Şartı Olarak Ahıska Türklerinin Vatana Dönüşlerini Sağlama Yükümlülüğü

Sorunun çözümüne yönelik en somut adımlar, Batı dünyasına entegre olma gayesindeki Gürcistan'ın bu amaçla verdiği tavizlerle atılabilmiştir[170]. Gürcistan, AK'ye üyelik şartlarından biri[171] olarak, Ahıska Türklerinin Gürcistan toplumuyla entegrasyonunu sağlamayı ve anavatanlarına dönmelerine izin veren hukuki bir çerçeveyi kabul edeceğini, ayrıca Ahıska Türklerine Gürcistan vatandaşlığı elde etme hakkı tanıyacağını

---

http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15235&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).

165 **Gürsoy** Hazar Ege/**Tulun** Mehmet Oğuzhan, Post-Sovyet Gürcistan'da Azınlık Hakları: Ulusal ve Uluslararası Mevzuat, Devlet Politikası ve Resmi Görüş, Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset, Ed. Ayşegül Aydıngün, Ali Asker, Aslan Yavuz Şir, Ankara, 2016, s. 84, 85.

166 **Kütükçü**, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde, s. 277; **Kütükçü/Poyraz**, Ahıska Türklerinin, s. 892.

167 **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 298.

168 **Çoban**, Gürcistan'da, s. 436; **Kütükçü**, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde, s. 411.

169 **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 288.

170 **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 323.

171 Diğer şartlar için bkz. **Joint Declaration Of European Union And The Republics Of Armenia, Azerbaijan And Georgia**, 22 Haziran 1999, http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-99-202_en.htm?locale=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).

taahhüt etmiştir[172]. Buna göre Gürcistan, AK'ye katılım tarihi itibariyle 2 yıl içerisinde (2001'e kadar) Ahıska Türklerinin geri dönüşü için yasal çerçeveyi oluşturacak ve 3 yıl içerisinde (2002'ye kadar) başlatacağı dönüş sürecini 12 yıl içerisinde (2011'e kadar) tamamlayacaktır[173].

Gürcistan'ın siyasi, toplumsal ve ekonomik alanda karşılaştığı sorunlar[174], Ahıska Türklerinin Gürcistan'a dönüş sürecini önemli ölçüde sekteye uğratmıştır[175]. Ahıska Türklerinin vatana dönüşlerinin sağlamasında hiçbir zaman tam anlamıyla istekli olmayan Gürcistan, siyasi ve ekonomik sorunlarını ileri sürerek sürecin işleyişine ilişkin aksaklıkları meşrulaştırmaya çalışmıştır[176]. Gürcistan'ın soruna yaklaşımı, taahhütlerini yerine getirme endişesinden ibarettir[177].

2. 2. 3. Yükümlülüğün Uluslararası Hukuk Açısından Değerlendirilmesi

Gürcistan'ın AK'ye üyelik sürecinde Ahıska Türklerinin vatana dönüşlerini sağlamaya yönelik taahhüdü, sadece politik açıdan değil uluslararası hukuk bakımından da bağlayıcı

---

[172] **Georgia's Application for Membership of the Council of Europe, Report, Parliamentary Assembly, Doc. 8275, 2 December 1998**, https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=8431&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).

[173] **Modebadze**, Historical Background, s. 122, 123; **Kütükçü**, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde, s. 277; **Kütükçü/Poyraz**, Ahıska Türklerinin, s. 893. Gürcistan'ın bu konudaki sorumlulukları, AKPM'nin 1999 tarihli ve 209 sayılı kararında sıralanmıştır. Karar için bkz. **Georgia's application for membership of the Council of Europe, Opinion 209 (1999)**, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16669&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).

[174] 2003-2004 yılları arasında ülkede gerçekleşen Gül Devrimi, Gürcistan'da ekonomik sorunlar yaratmıştır. 2008 Rusya'ya savaşı ile Abhazya ve Güney Osetya'nın fiilen bağımsızlık kazanması, önemli siyasi sorunlara sebep olmuştur. Bkz. **Aydıngün/Aydıngün**, Ahıska Türkleri, s. 66.

[175] **Trier** Tom, Can Meskhetian Repatriation to Georgia Begin? Law Adopted by Georgian Parliament, European Centre For Minority Issues, Volume 4, Issue 2, Flensburg 2007, s. 1; **Aliyeva**, Ahıska Türkleri, s. 424; **Çoban** Gürcistan'da s. 436. Ahıska Türklerinin dönüş sürecinin Gül Devrimi sebebiyle aksadığına, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisinin 1477 (2006) sayılı kararında da yer verilmiştir. Bkz. **Resolution 1477 (2006), Implementation of Resolution 1415 (2005) on the honouring obligations and commitments by Georgia**, http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTMLen.asp?fileid=17398&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).

[176] **Aydıngün**, Ahıska Türklerinin, s. 231.

[177] **İzzetgil**, Ahıska Sorununun, s. 413, 414.

niteliktedir. Gürcistan, bulunduğu taahhütle hukuken yükümlülük altına girmiştir[178]. Gürcistan, bu konudaki taahhütleriyle, Ahıska Türklerinin Gürcistan'a dönüş hakkını tanıyarak, tek taraflı uluslararası hukuk işlemlerinden[179] tanımayı ve tek taraflı sözvermeyi gerçekleştirmiştir[180].

Tanıma, bir uluslararası hukuk kişisinin belirli bir olayı, bir durumu, bir belgeyi ya da bir iddiayı hukuken kabul ettiğini ve hukuki ilişkilerini kabul ettiği veriler üzerine tesis edeceğini bildiren hukuki işlemdir. Tanıma, anlaşma yoluyla veya tek taraflı bir işlemle açıkça yapılabileceği gibi üstü kapalı olarak da yapılabilir. Tek taraflı sözverme, bir uluslararası hukuk kişisinin bir konuda belirli bir şekilde davranacağını belirten tek taraflı irade açıklamasıdır. İşlemin, yazılı veya sözlü biçimde yapılması mümkündür. Şekil şartı, işlemin hukuki bağlayıcılığı açısından etkili değildir[181]. Gürcistan, AK ile yaptığı anlaşma ve 2007 yılında kabul ettiği Vatana Dönüş Yasası ile Ahıska Türklerinin hukuka aykırı olarak sürgün edildiğini tanımıştır. Ahıska Türklerinin geri dönüşleriyle ilgili 1990'lı yıllarda yaptığı yasal düzenlemelerle ve 2007 tarihinde kabul ettiği Geri Dönüş Yasası ile açıkça ve hiçbir koşul ileri sürmeden geri dönüşlerini sağlayacağını beyan etmiştir[182].

---

[178] **Kütükçü**, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde, s. 283; **Kütükçü/Poyraz**, Ahıska Türklerinin, s. 896.

[179] Hukuki işlem, bir hukuk düzeninde bir veya birden fazla kişinin, hukuki sonuç doğurmaya yönelik irade açıklamasını ifade etmektedir. Bu irade açıklaması, aksi öngörülmedikçe herhangi bir şekil şartına bağlı değildir. Hukuki işlemin sonuç doğurmak amacıyla, bir durum yaratmak, mevcut durumu değiştirmek veya sona erdirmek üzere yapılmış olması gerekmektedir. İşlemin geçerliliği, hukuk düzeninin kendilerine bu işlemi yapma hakkını veya yetkisini tanıdığı kişilerce gerçekleştirilmiş olmasına bağlıdır. Genel hukuk bilimindeki işlemlerin temel özellikleri, uluslararası hukukta da geçerlidir. Tek taraflı uluslararası hukuk işlemleri, uluslararası hukukun bir uluslararası hukuk kişisinin irade açıklamasına hukuksal etkiler bağladığı işlemlerdir. Bkz. **Pazarcı** Hüseyin, Uluslararası Hukuk Dersleri, 1. Kitap, Ankara 2011, s. 261, 262, 267; **Gündüz** Aslan, Uluslararası Hukuk, Ed. Reşat Volkan Günel, İstanbul 2014, s. 61; Devletin tek taraflı işlemleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Çağıran** Mehmet Emin, Uluslararası Hukukta Devletin Tek Taraflı İşlemleri, Ankara 2005.

[180] **Kütükçü**, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde, s. 281; **Kütükçü/Poyraz**, Ahıska Türklerinin, s. 895; **Hasanoğlu** İbrahim, Hukuki ve Siyasi Boyutlarıyla Ahıska Sorunu, Türk Yurdu, Sayı 140, Ankara Aralık 2015, s. 47; **Hasanoğlu**, Ahıska Türklerinin Geri Dönüş, s. 91, 92.

[181] **Pazarcı**, Uluslararası Hukuk Dersleri, 1. Kitap, s. 273, 278, 279.

[182] **Hasanoğlu**, Ahıska Türklerinin Geri Dönüş, s. 92. Bir devletin belirli bir konudaki davranışı ilgili devleti borç altına sokabilir. Bu durum estoppel ilkesi olarak ifade edilir ve gerçekleşebilmesi için borç altına giren devletin davranışını sürdürmesi gerekir. Bkz. **Doğan** İlyas, Devletler Hukuku, Ankara 2013, s. 341. Tek taraflı işlemlerin bağlayıcılığını estoppel ilkesiyle açıklayan görüş meseleyi doğrudan antlaşma çerçevesinde ele almaktadır. Anglo-Saxon

AK kurucu anlaşmasının 3. maddesinde, "*Avrupa Konseyinin her üyesi, hukukun üstünlüğü prensipini ve hükmü altında bulunan her şahsın insan haklarından ve ana hürriyetlerden faydalanma prensipini kabul eder. Birinci fasılda yazılı gayenin güdülmesine samimî ve fiilî bir surette iştirak etmeyi taahhüt eyler"* şeklinde bir hüküm bulunmaktadır. Konseyin kurucu anlaşmasını kabul eden Gürcistan, anlaşmadan doğan yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Gürcistan'ın yükümlülüklerini yerine getirmemesi, "*Avrupa Konseyinin, üçüncü madde hükümlerini ciddî surette ihlâl eden her üyesi temsil hakkından bir müddet için mahrum edilebilir ve BK tarafından 7nci maddedeki şartlar dâhilinde konseyden çekilmeye davet edilebilir. Bu davet nazarı itibara alınmadığı takdirde komite, bizzat komitenin tâyin edeceği tarihten itibaren bahis mevzu üyenin artık konseye mensup olmadığına karar verebilir.*" hükmündeki 8. madde gereğince Konsey'den ihraç edilmesine sebep olabilir.

2. 2. 4. Avrupa Konseyi Belgelerinde Vatana Dönüş Sorunu

Ahıska Türkleri sorunu, AK belgelerinde 1993 yılı itibariyle yer almaya başlamıştır. 1993'te kabul edilen, *"Eski SSCB Devletleri Arasında Halkların Değiştirilmesi Konusunda"* başlıklı 996 sayılı kararda, RF'nin sürgün edilen Ahıska Türklerine vatana dönüş hakkı vermesi gerektiği belirtilmiştir[183]. *"Azerbaycan'daki Ve Ermenistan'daki Mülteciler İle Yerinden Edilmiş Kişilerin Durumuna İlişkin"* 1059 sayılı (1995) kararda ise Gürcistan devletinin geri dönüşü sağlaması gerektiği ifade edilmektedir[184].

---

hukukundan alınan bir ilke olan estoppel, kamu hukukunda bir davanın dinlenemeyeceğine ilişkin bir itiraz olarak incelenir. Estoppel ilkesine göre belli bir durumda önceki davranışlarıyla bağlı olduğu düşünülen devlet, sonradan önceki davranışları ile çelişen bir tutum takınırsa yeni bir iddia veya talepte bulunma hakkını yitirir. Etkileri bakımından özellikle söz verme, vazgeçme ve tanıma gibi tek taraflı işlemlerle estoppel arasında benzerlikler kurulması mümkündür. Gerek estoppelin gerekse tek taraflı işlemlerin hukuki etkisi devletin önceki tutumundan caymasını önlemeye yöneliktir. Söz benzerlikten dolayı bazı hukukçular tek taraflı işlemlerin etkilerini estoppel kavramıyla açıklamaktadırlar. Bkz. **Çağıran**, Devletin, s. 385-386.

[183] **Population Movements Between The States Of The Former USSR, Parliamentary Assembly, Resolution 996 (1993)**, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=16407&lang=EN. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).

[184] **Humanitarian situation of the refugees and displaced persons in Armenia and Azerbaijan, Parliamentary Assembly, Resolution 1059 (1995),** http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-en.asp?FileID=16470&lang=en. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).

"Kafkasya'daki Mülteci ve Yerinden Edilmiş İnsanlar Üzerine" Başlıklı 1997 tarihli ve 1335 sayılı kararda, Özbekistan'daki 50.000 Ahıska Türkünün sürgün edildikleri vatanlarına dönmek istediği vurgulanmaktadır[185].

Ahıska sorununun Gürcistan ile ilgili belgelerde yer alması, Gürcistan'ın Konsey'e üyelik başvurusu sonrasında başlamıştır[186]. 1998 yılında hazırlanan Gürcistan hakkındaki raporda[187], Ahıska Türklerinin vatana dönüş hakkı yer almış ve bu hak Devlet Başkanı Şevardnadze tarafından kabul edilmiştir. Raporda, Gürcistan'ın, Konsey üyeliğine kabulünden sonraki 2 yıl içerisinde sorunun çözümüne yönelik kanun çıkaracağı ve bu kanunun 3 yıl içerisinde yürürlüğe gireceği ifade edilmektedir. Ahıska Türklerinin Gürcistan'a entegrasyona ve Gürcistan vatandaşlığına kabulünün ilişkin sürecin 12 yıl içerisinde tamamlanacağı belirtilmektedir. Bu açıklamalar, 209 sayılı (1999) tavsiye kararında da tekrar edilmiştir[188].

1415 (2005) sayılı kararda, Ahıska Türklerinin geri dönüşünün hiçbir yeni gecikme olmaksızın sağlanması ve dönüşün 2011'de tamamlanması ifade edilmiştir[189]. 1428 (2005) sayılı kararda, 1415 sayılı karardaki açıklamalar tekrarlanmış ve ayrıca Ahıska Türklerinin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak dönüşlerinin başlatılması vurgulanmış ve Ahıska Türklerinin kendi bölgelerine dönmeleri şart koşulmuştur[190]. Bu iki kararda, sürecin gecikme olmadan tamamlanması gerektiği üzerinde durulmuştur. 1477 (2006)

---

[185] **Recommendation 1335 (1997), Refugees and displaced persons in Transcaucasia**, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15369&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).
[186] **Hasanoğlu,** Ahıska Türklerinin, s. 86; **Kahraman/Tulun**, Post – Sovyet Gürcistan'da, s.129.
[187] **Georgia's Application for Membership of the Council of Europe, Report, Parliamentary Assembly, Doc. 8275, 2 December 1998**, https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=8431&lang=en. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).
[188] **Georgia's application for membership of the Council of Europe, Opinion, 209 (1999)**, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16669&lang=en. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).
[189] **Resolution 1415 (2005) Honouring of obligations and commitments by Georgia**, http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17288&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).
[190] **Resolution 1428 (2005) The situation of deported Meskhetian population**, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17312&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).

sayılı karar da 1428 sayılı karara uyulması ve sürecin hemen başlatılması gereğini yinelemektedir[191].

AK, 1998 yılından itibaren Gürcistan'ın taahhütleri hakkında pek çok rapor hazırlamış olup bu konu hakkındaki son rapor 2011 yılında yayımlanmıştır[192]. Raporda, Gürcistan'ın 2011 yılında tamamlanması kararlaştırılan Ahıska Türklerinin vatana dönüş sürecinde gecikme yaşandığına ve dönüş yasasının 2007'de kabul edildiğine değinilmiştir. Uluslararası kuruluşların dönüş sürecinin yönetim biçimiyle ilgilendiği ve sürecin yönetimi hakkında toplantılar düzenlediği açıklanmıştır. Bu kapsamda, 2007 tarihli dönüş yasasının hükümlerinde esneklik sağlanarak müracaatların reddedilmesinin önlenmesi tavsiyesinde bulunulmuştur[193]. Bu tavsiyeler, 1801 sayılı kararda da yer almıştır[194].

---

[191] **Resolution 1477 (2006) Implementation on Resolution 1415 (2005) on the honouring of obligations and commitments by Georgia**, http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17398&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).

[192] **The honouring of obligations and commitments by Georgia, Report, Doc. 12554, 28-03-2011**, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=12656&Lang=EN. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016). AK'nin diğer raporlarında Ahıska Türkleri, Meskhetian Turks şeklinde tanımlanırken, bu raporda Gürcü yetkililerin kullanmakta ısrar ettikleri Meskheti kelimesi tercih edilmiştir. Raporun 147. maddesinde, Meskheti halkının ağırlıklı olarak Ermenilerin yaşadığı Samskhe bölgesinden sürgün edildiği, toplumlar arasındaki düşmanlıktan dolayı bu problemin üzerinde düşünülmesi gerektiği ifade edilmiştir. Maddede Ermeni etkisi açıkça görülebilmektedir. Belirtmek gerekir ki Ermenilerin ağırlıklı olarak yaşadığı Samskhe bölgesinden bahsedilmesinde bir yanlışlık vardır. Ermenilerin şu an yoğun olarak yaşadığı bölge Samskhe-Javakheti vilayetinin Javakheti bölgesi olup Ahıska Türkleri ise ağırlıklı olarak Samskhe yani Meskhetiya denilen kısmında yaşamış ve oradan sürgün edilmiştir. Bkz. **İzzetgil,** Avrupa Konseyi 2011, s. 49.

[193] Tavsiyeler için bkz. **The honouring of obligations and commitments by Georgia, Report, Doc. 12554, 28-03-2011**, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=12656&Lang=EN . (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016). Ahıska Türklerinin dönüşü hakkında stratejik çalışmalarda bulunmayan Gürcistan, kendi çabalarıyla dönmeye çalışan kişilere de engel olmuştur. 2011 yılına ait raporda, Gürcistan'ın tüm Ahıska Türklerine ulaşabilirlik açısında değerlendirmede bulunmaya yönlendirilmesi, geri dönüş konusunda samimi olmadığının tespiti olarak yorumlanmıştır. Buna göre Gürcistan'ın soruna yaklaşımı, taahhütlerini yerine getirme endişesinden ibarettir. Bkz. **İzzetgil**, Ahıska Sorununun, s. 413, 414. Gürcistan, Ahıska Türklerinin vatana dönüşünün sağlanmasında hiçbir zaman tam anlamıyla istekli olmamıştır. Siyasi ve ekonomik sorunlarını ileri sürerek sürecin işleyişine ilişkin aksaklıkları meşrulaştırmak istemiştir. Bkz. **Aydıngün**, Ahıska Türklerinin, s. 231.

[194] Karar için bkz. **The honouring of obligations and commitments by Georgia, Resolution, 1801 (2011)**, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17976&lang=en (Erişim Tarihi: 22.11.2016).

Ahıska Türklerinin geri dönüş sürecinin tüm eksiklerine rağmen, Gürcistan hükümeti 2013 yılında bu konudaki sorumluluklarını yerine getirdiğini beyan etmiştir. AK de bu tarihten itibaren bu konuyla ilgili herhangi bir beyanatta bulunmamıştır. Dolayısıyla Gürcistan hükümeti açısından olduğu gibi, Avrupa Konseyi açısından da Ahıska Türklerinin geri dönüş süreci, tüm eksiklerine rağmen kapanmış bir mesele hâline gelmiş ve gündemden düşmüştür[195].

İnsan haklarının, her şeyin temeli olduğunu iddia eden Konsey, Gürcistan'ın taahhütlerine rağmen Ahıska Türklerinin haklarının sağlanmasında yeterli çaba göstermemiştir[196]. Ahıska Türklerinin geri dönüş sürecinin, AK'nin himayesinde ve denetiminde devam ettiği algısı hatalıdır. AK'nin denetim mekanizması tam anlamıyla işletilmemektedir. Gürcistan imza karşılığında taahhütte bulunduğu yükümlülüklerini yerine getirmekte isteksiz davranmaktadır. Dolayısıyla geri dönüş süreci, sürüncemeye bırakılmış bir görünüm sergilemektedir[197].

2. 3. AHISKA TÜRKLERİNİN ULUSLARARASI HUKUKTAN DOĞAN HAKLARI

Gürcistan, AK üyeliğine bağlı olarak Ahıska Türkleri Sorununun çözümüne dair kendisini yükümlü kılan bazı anlaşmalara taraf olmuştur[198]. AK'ye üye olan Gürcistan, 2002 yılında taraf olduğu AİHS[199] gereği vatana dönüş yasasını kabul etmiştir. 2007 yılında kabul edilen bu yasa, bir anlamda vatana dönüş sorununun bir insan hakları sorunu olarak kabul edildiğini göstermektedir. Aynı zamanda insan hakları hukukunun, sorunun çözümüne destek olduğunun ifadesidir[200].

---

[195] **Kahraman/Tulun**, Post-Sovyet Gürcistan’da, s. 129.
[196] **Doğan,** Ahıskalı Türklerin, s. 432.
[197] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 371.
[198] **Kütükçü**, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde, s. 277.
[199] AK'nin en temel metinlerinden biri olan AİHS (resmi adıyla İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunması Sözleşmesi), 1953 yılında yürürlüğe girmiştir. AİHS statik bir yapıya sahip değildir. Sözleşmenin dinamik özellikler taşıdığı, sözleşmeye ek protokollerden anlaşılmaktadır. Bkz. **Kütükçü**, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde, s. 281.
[200] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 288. Gürcistan ve RF sözleşmeye taraf devletlerdir. Bu Sözleşme, RF'de 5 Mayıs 1998 itibariyle yürürlüktedir. Gürcistan'da ise 20 Mayıs 1999'da

1950 yılında AK tarafından kabul edilen Temel Hak Ve Özgürlüklerin Korunması Hakkında Avrupa Sözleşmesi'ni, Gürcistan'ın sorumluluğu bağlamında ele almak gerekmektedir[201]. Gürcistan devleti, Ahıska Türklerinin eski durumlarını yeniden tesis etmekle yükümlenmiştir ve yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde sorunun çözümü farklı mecralara kayacaktır. Ahıska Türklerinin haklarını arayabileceği ilk ve önemli merci AİHM'dir[202]. AK raporları, Gürcistan'ın sebep olduğu hak ihlallerinin kanıtlanması açısından büyük öneme haizdir[203].

Hak ihlallerinin saptanmasına gelince, öncelikle ayrımcılık yasağının ihlalinden bahsetmek gerekmektedir. AİHS mad. 14'e göre *"Bu Sözleşme 'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır"* [204].

Gürcistan, Ahıska bölgesine dönmek isteyenlere bölgede Ermenilerin yaşadığını ve bu durumun etnik çatışmaya yol açabileceğini gerekçe göstererek karşı çıkmaktadır[205].

---

yürürlüğe girmiştir. Gürcistan'ın AK'ye ne üye olurken Ahıska Türkleri sorununun çözümü için üstlendiği yükümlülükleri, AİHS'den kaynaklanmaktadır. Bkz. **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 300. Sözleşme için bkz. **Council of Europe, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms,** http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2017).

[201] **Kütükçü**, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde, s. 281.

[202] Mahkeme, AK adına AİHS hükümlerine uyulup uyulmadığını denetleyen ve üye devletlerin uymak zorunda olduğu kararlar vermeye yetkili olan dünya çapındaki en önemli yargı makamıdır. 1998 yılına kadar uygulanan denetim sisteminde, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ile AİHM olmak üzere iki organ görevliydi. Bu sistem 1998 yılında yürürlüğe giren 11. Protokol sonrası değişmiştir. Aşırı iş yükü, Sözleşmedeki denetim mekanizmalarını değiştirme zorunluluğu doğurmuştur. Bu zorunluluk neticesinde 11. Protokol yürürlüğe girmişse de yeterli olmamıştır. Zira Doğu Blokunun yıkılmasıyla, AK'ye üye ve AİHS'nin denetimine tabi devlet sayısı hızla artmıştır. Bu durum, 14. Protokolün yürürlüğe girmesiyle aşılmaya çalışılmıştır AİHS ve ek Protokollerinde koruma altına alınan her hakka ilişkin AİHM'nin denetim mekanizmasına müracaatta bulunulabilir. Bkz. **Doğan**, İnsan Hakları, s. 309-313.

[203] **Hasanoğlu**, Ahıska Türklerinin Geri Dönüş, s. 100, 101.

[204] **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2017); Belirtmek gerekir ki ayrımcılık yasağı, BM Şartı'nda açıkça düzenlenmiş tek insan hakkı olup başta Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi olmak üzere, insan hakları ile ilgili birçok sözleşmede yer almıştır. Bkz. **Schabas** William A**.**, The European Convention on Human Rights, Oxford 2015, s. 555, 556.

[205] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 323.

Bununla birlikte Ahıska Türklerinin vatanlarında yaşamalarını etnik çatışma yaşanma ihtimali olduğu gerekçesiyle engellemek, insan hakları ihlali oluşturacaktır. Gürcistan'a dönmek isteyen Ahıska Türklerinin diğer yabancılardan daha fazla engelle karşılaştığı, AK'nin 2011 tarihli 12554 sayılı raporunda da ifade edilmiştir[206]. AK raporlarına da yansıyan ırk ayrımcılığı, AİHS'nin 14. maddesinin ihlalidir. Gürcistan aleyhine AİHS'nin 14. maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle AİHM'de dava açılabilir.

Geri dönüşlerin Ahıska bölgesine yapılmasının engellenmesi, AİHS 4 No'lu ek protokolün serbest dolaşım özgürlüğünü düzenleyen mad. 2/1'in de ihlalidir. Maddeye göre bir devletin ülkesi içinde usulüne uygun olarak bulunan herkes, orada serbestçe dolaşma ve ikametgâhını seçebilme hakkına sahiptir[207]. Söz konusu maddenin, ülke içinde usulüne uygun olarak bulunup da vatandaş olmayan kişilere de uygulanabileceği açıktır[208]. Maddenin 3. fıkrasında şu kısıtlamaya yer verilmiştir: "*Bu haklar, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlık ve ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu tedbirler olarak ve yasayla öngörülmüş sınırlamalara tabi tutulabilir*"[209]. Ahıska Türkleri Gürcistan'a usulüne uygun yerleştirilecektir ki bunun dayanağı Ahıska Türklerinin geri dönüşü ile ilgili yasadır. Gürcistan, serbest dolaşım özgürlüğünün kısıtlanmasında ulusal güvenliği, kamu emniyetini veya kamu düzeninin korunmasını gerekçe gösterebilirse de yukarıda belirtildiği üzere iki etnik unsur arasındaki çatışma ihtimali somut bir tehlikenin varlığını göstermek için yetersizdir.

Gürcistan, Ahıska Türklerinin ellerinden alınan mülklerinden sorumluluk kabul etmemektedir. SSCB'nin dağılmasıyla devletleştirilen mallar eski statüsüne dönmüştür. Ahıska Türkleri hem SSCB'nin kamulaştırdığı mülklerini hem de sürgün edilirken bırakmak zorunda kaldığı mülklerini talep etme hakkına sahiptir. Ahıska Türkleri, sürgün

---

[206] Bkz. **The honouring of obligations and commitments by Georgia, Report, Doc. 12554, 28-03-2011**, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=12656&Lang=EN . (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016).

[207] **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2017).

[208] **Schabas**, The European, s 1057.

[209] **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi**, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2017).

edilmeleriyle Ahıska bölgesinde bıraktıkları taşınmaz mallarının mülkiyet hakkına sahiptir. Bu gerçek, Loizidou/Türkiye davası kararından da anlaşılmaktadır. Mahkeme, sözleşmeye ek protokolle teminat altına alınan "mülkiyet hakkının devam eden ihlali" kavramını benimsemiştir. 1974'te Türkiye'nin Kıbrıs Adası'nın bir bölümünü işgal etmesiyle Kuzey Kıbrıs'taki evini geride bıraktığını ileri süren davacı, 1 Numaralı Protokolün 1. maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle başvuruda bulunmuştur. Davacı Güney Kıbrıslı bir Rum'dur. Türk kuvvetlerinin mülküne erişimini devamlı olarak engellediğini iddia etmiştir. Türk hükümeti, müdahalenin mahkemenin yargı yetkisini kabul ettiği 1990 yılı öncesinde ortaya çıktığını ve davacının hak iddiasında bulunamayacağını savunmuştur. Ancak mahkeme, devam eden ihlal kavramının zamanla ilgili kısıtlamaları etkilediğini vurgulamıştır. AİHM, 1974 yılı itibariyle davacının mülkünü kullanma imkânı ve kontrolünün tamamen ortadan kalktığı gerekçesiyle ihlal kararı vermiştir[210]. Gürcistan'ın, sürgünün kendi eylemi olmadığını ileri sürerek veya AİHS'ye taraf olmadığı tarihte gerçekleşen olaydan sorumlu tutulamayacağını iddia etmesi, AİHM kararlarına göre hukuken geçersizdir. Zira 1944 sürgünün sonuçları hala mevcuttur. Ahıska Türkleri, Gürcistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra da vatanlarına dönememiş ve mülkiyet haklarını kullanamamıştır. Ahıska Türkleri, mülkiyet haklarını hukuken ve fiilen kullanamadığı sürece AİHM'ye başvuru yapabilecektir[211]. AİHS çerçevesinde Gürcistan'a karşı hem devlet başvurusu hem de bireysel başvuru yapılabilir. Sözleşmeye taraf devletlerden herhangi biri, Gürcistan'ın Ahıska Türklerinin mülkiyet hakkını ihlal ettiği gerekçesiyle mahkemeye başvurabilir[212].

---

[210] **Carss-Frisk,** Mülkiyet Hakkı, s. 77, 78. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Case of Loizidou v. Turkey**, Council of Europe, Strasbourg 18 December 1996, https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":["loizidou"],"documentcollectionid2":["GRANDCHAMBER","CHAMBER"],"itemid":["001-58007"]} (Erişim Tarihi: 12. 09. 2017); **Renda** Yaprak, Loizidou Kararından Bugüne Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kararları ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarının Kıbrıs'taki Mülkiyet Sorununa Etkisi, Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 2013/1.

[211] **Kütükçü**, Uluslararası Hukuk Çerçevesinde, s. 281, 282.

[212] Sözleşmeyi onaylan bir devletin egemenliği altında bulunan herkes, Sözleşmede korunan hakların ihlali halinde ilgili devlet aleyhine bireysel olarak şikâyette bulunma hakkına sahiptir. Kural olarak Sözleşmeye taraf bir devletin egemenliği altında gerçekleşen eylemler sebebiyle sorumluluğu doğmaktadır. Bunula birlikte ilgili devletin kamu gücünü kullanarak gerçekleştirdiği eylemler, egemenlik alanı dışında da sonuç doğuruyorsa sorumlu tutulabilecektir. Ayrıca bir devletin resmi sınırlarına dahil olmasa bile fiili ve sürekli kontrolü altındaki bölgelerde yaşanan

Gürcistan'a ortak baskı oluşturmanın en etkili yolu, mülkiyet hakkı ihlali gerekçesiyle AİHM'ye başvurmaktır. Bu başvuru, üç açıdan faydalı olacaktır. Öncelikle Ahıska bölgesinin herkesin vatanı olduğu dünyaya gösterilmiş olacaktır. Diğer taraftan, zaten kötü olan ekonomik durumundan dolayı Gürcistan, Ahıska konusundaki olumsuz tutumundan vaz geçmek zorunda kalacaktır. Gürcistan'ın, yüklü tazminatlar ödemek yerine Ahıska Türklerinin Ahıska'ya yerleşmelerini kabul etmesi rasyonel bir yaklaşım olacaktır. Son olarak Ahıska'ya dönmek istemeyenler tazminat alabilecektir. AİHM'nin mülkiyet hakkının ihlali gerekçesiyle Gürcistan'ı tazminat ödemeye mahkûm etmesi kuvvetli bir ihtimaldir. Gürcistan'ın büyük tazminatlar ödemekte zorlanması halinde, politikasını değiştirebilir. Aksi halde Gürcistan'ın ne vatana dönüş yasasını sürüncemede bırakmasına ne de Ahıska Türklerinin Ahıska bölgesine yerleşilmesine yönelik koyduğu rezervine son verebilir[213].

Ahıska Türkleri uluslararası hukuktan doğan bu haklarını mahkemeye götürmemektedir. Bu durum AİHM'ye başvuru yapılabilmesi için iç hukuk yollarının tüketilmiş olması zorunluluğundan kaynaklanmaktadır. Bu düzenleme Sözleşme'nin madde 35/1'de hükme bağlanmıştır. Mahkemeye müracaat edilebilmesi için iç hukuk yollarının tüketilmesi zorunluluğu, Ahıska Türkleri için aşılması zor bir engel olarak görülmektedir.

---

hak ihlalleri de yer itibariyle yetkisindedir. Nitekim AİHM Loizidou/Türkiye davasında, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Türkiye Cumhuriyeti'nin fiili ve etkin denetimini dikkate alarak bu bölgede gerçekleştiği ileri sürülen ihlal başvurularına bakmaya yetkili olduğunu kabul etmiştir. İmzacı devlet Sözleşmeyi onaylamadan önce başlamış ve sonra ermiş hak ihlallerinden dolayı, AİHM zaman itibariyle yetkisizdir. Bununla birlikte onaydan önce başlamış ve onaydan sonra devam etmekte olan ihlaller söz konusu olduğunda, Mahkeme kendini yetkili görebilir. Onay tarihinden sonra da devam etmekte olan, hapis cezası veya mülkiyete el koyulması örneklerinde olduğu gibi zaman itibariyle yetki söz konusu olabilecektir. Bkz. **Doğan**, İnsan Hakları, s. 311-314.

[213] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 271, 286-288.

3. BÖLÜM

GÜRCİSTAN CUMHURİYETİ’NİN VATANA DÖNÜŞ ÇERÇEVESİNDE YAPTIĞI HUKUKİ DÜZENLEMELER

3. 1. 5261 SAYILI VE 11 TEMMUZ 2007 TARİHLİ VATANA DÖNÜŞ YASASI

3. 1. 1. Yasanın Hazırlık Süreci

Vatana dönüş sorunu, Ahıska Türklerinin 1944 yılında sürgün edilmeleriyle başlamıştır. 1991'de dağılan SSCB'nin, 1960'lar itibariyle sorunu çözebileceği halde kasıtlı olarak çözümsüz bıraktığı belirtilmektedir. SSCB, Ahıska Türklerini Gürcistan'a karşı bir koz olarak kullanmayı amaçlamış ve bu amaçla da onların sürgün yaşamlarını devam ettirmiştir. SSCB yönetimi, hiçbir haklı gerekçeye dayanmadan sürgün edilen Ahıska Türklerinin itibarlarının iadesini ancak 1991'de Mihail Gorbaçov'un "perestroika politikası" döneminde ele alabilmiştir. Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönüşlerini sağlayacak olan bir iade-i itibar yasa tasarısı hazırlanmışsa da SSCB'nin dağılması sebebiyle kabul edilememiştir[214].

SSCB dönemi boyunca bu sorunu çözümsüz bırakanlardan biri de Gürcistan SSC yönetimi olmuştur. Gürcü yönetim, Ahıska Türklerinin geri dönüş taleplerini cevapsız bırakmıştır. 1991'de siyasi boyutu değiştiren gelişmeler, sorunun yeni bir dönemi olmuştur. Sorunun farklı nitelikte ve boyutta olduğu bu dönemin, sorunu daha karmaşık hale getirdiği ve çözümü zorlaştırdığı görülmüştür. AK'nin soruna dahil olmasıyla sorunun çözümünde önemli gelişmeler yaşanmaya başlamıştır. Bağımsızlığını kazanan

---

[214] Ahıska Türkleri, Gürcistan'ın bağımsızlık iddiasında bulunmasıyla serbest bırakılmış ve Gürcistan'da etnik bir sorun haline getirilmeye çalışılmıştır. Ahıska Türklerinin sürgün edildikleri topraklara geri dönmeleri durumunda, Gürcistan'da iş savaşın çıkacağı, kanlı olayların yaşanacağı ve bu durumu önleyebilecek olanın Kremlin olduğu anlatılmıştır. Bkz. **Ağacan/Sezgin**, Dünden Bugüne Ahıska, s. 21, 26.

Gürcistan, örgüte üyelik şartı olarak Ahıska Türklerinin vatanlarına geri dönüşlerini sağlama yükümlülüğünü kabul etmiş ve AK'nin süreci takip etmeye başlamasıyla konuyu daha ciddi ele almak zorunda kalmıştır[215].

Gürcistan, dönüşlerin sağlaması konusunda adım atmaya başlamış ve sorunun yasal düzenlemeye kavuşturulabilmesi mümkün olabilmiştir. Bu bağlamda, Çatışmaların Çözümlenmesinden Sorumlu Bakan Georgi Haindrava tarafından düzenlenen çeşitli toplantılarda, geri dönüşü mümkün kılacak yasal düzenlemeleri yapmak üzere görüşmelerde bulunulmuştur[216]. Gürcistan'a dönüşü düzenleyen yasa taslağı çalışmaları, Gürcistan hükümet yetkililerinin Ahıska Türklerinin dernek temsilcileri ve ilgili kuruluşlarla yapılan toplantılar sonunda tamamlanmıştır. Bu süreçte, içerdiği hükümler tartışılmıştır. Hukukçular, İnsan Hakları Örgütleri ve Ahıska Türkü dernekleri, ilgili yasa taslağını eleştirmiştir[217]. Hazırlanan yasa taslağına yöneltilen genel eleştiriler ise geri dönen kişi statüsünün belirsizliği, statüyü elde edebilmek için gereken koşulların sağlanmasının zorluğu ve bazı işlemler için tanınan sürelerden kaynaklanabilecek sorunlar olarak ifade edilmiştir[218].

---

215 **Aydıngün**, Ahıska Türklerinin, s. 229, 230.

216 2004'te Georgi Haindrava'nın Çatışmaların Çözümlenmesinden Sorumlu Devlet Bakanı olmasıyla geri dönüşü düzenleme çalışmaları hız kazanmış ve gerekli yasa hazırlanmıştır. Bkz. **Aydıngün/Asker**, Gürcistan: De Jure, s. 183. Ahıska Türklerinin Müslümanlaştırılmış Gürcüler oldukları tezini askıya alan Haindrava, kimseye etnik kökeninin sorulmayacağını ve geri dönenlerin asimile edileceklerinden korkmalarına gerek olmadığını açıklamıştır. Ayrıca dönüşün kesinlikle Ahıska'dan başlamayacağını da belirtmiştir. Ahıska Türklerinin sürüldükleri topraklara geri dönememeleri, *"kendi bölgelerine dönmeleri"* koşulunu içeren 1428 sayılı AK kararıyla çelişmektedir. Bkz. **Aydıngün**, Ahıska Türklerinin, s. 230.

217 **Aydıngün**, Ahıska Türklerinin, s. 230. Azerbaycan'da bulunan Vatan Cemiyeti, eleştirilerini içeren bir mektup hazırlayarak AK'ye göndermiştir. Eleştirilerini içeren bu mektupta, eski Gürcistan SSC vatandaşı olarak değerlendirilmeleri gerektiği zira Ahıska Türklerinin yabancı statüsünde olmadığı ifade edilmiştir. Gürcü Devletinin yerleşim yeri konusundaki yaklaşımı, Ahıska bölgesinin yerleşime açılmaması ve güvenlik gerekçesiyle yerleşimin kısıtlaması bağlamında eleştirilmiştir. Ahıska Türklerinin küçük gruplar halinde Gürcistan'ın farklı bölgelerine yerleştirilmesiyle asimilasyonlarının hedeflendiği şeklinde bir açıklamaya da yer verilmiştir. Bkz. **Aydıngün**, Ahıska Türklerinin Gürcistan'a, s. 55, 56.

218 **Aydıngün**, Ahıska Türklerinin Gürcistan'a, s. 55.

3. 1. 2. Yasada Yer Alan Hükümlerin İçeriği Ve Değerlendirilmesi

3. 1. 2. 1. Yasanın Amacı Ve Yasada Kullanılan Terminoloji

2007'de yayımlanan 5261 sayılı yasa, *“Eski SSCB Tarafından XX. Yüzyılın 40'lı Yıllarında Gürcistan SSC’de Zorunlu Sürgüne Maruz Kalan İnsanların Geri Dönüşü”* adını taşımaktadır. 1944'te Ahıska'dan sürülen nüfusun, Türk, Kürt ve Hemşin halkları olarak kayda geçirilmiş olmasına rağmen haklarındaki yasada isimleri yer almamıştır. Bu bağlamda yasa, isimlendirme bakımından eksiktir. Hiçbir haklı gerekçesi olmayan sürgünün sonuçlarının manevi bakımdan da ortadan kaldırılması için yasada bu halkların isimlerinin açıkça zikredilmesi daha tatmin edici olacaktı[219].

Yasanın 1. maddesine göre *“İşbu yasanın amacı eski SSCB tarafından XX. yüzyılın 40'lı yıllarında Gürcistan SSC’den zorunlu sürgüne maruz kalan insanların ve sonraki nesillerinin Gürcistan'a geri dönüşüne dair yasal mekanizmanın oluşturulmasıdır. Bu yasada öngörülen vatana dönüş sistemi, tarihi adaletin yerine getirilmesi, onurlu ve gönüllü olarak geri dönüş prensiplerine dayanmaktadır. Bu yasa, kademeli olarak geri dönüşü öngörmektedir”*[220].

Yasanın 2. maddesi, *“Terimlerin Anlamları”* başlığını taşımakta olup yasanın amaçlarına yönelik kullanılan terimler burada açıklanmaktadır. Bu maddenin a bendine göre "Zorunlu Sürgüne Maruz Kalan Kişi", Eski SSCB tarafından XX. Yüzyılın 40'lı yıllarında SSCB Devlet Savunma Komitesinin 31 Temmuz 1944 tarihli ve 6279 CC sayılı kararı uyarınca Gürcistan SSC'den diğer federe devletlere zorunlu sürgüne maruz kalan kişileri ifade etmektedir. B bendinde yer alan "Geri Dönüş Statüsünü Arayan Kişi" terimi, yasadaki kurallara uygun şekilde geri dönüş statüsünü arayan kişi olarak kaydı yapılan

---

219 **Doğan/Hacıoğlu,** Ahıska Türklerinin, s. 52.

220 Yasa tarafımızca onaylı şekilde çevirtilmiş olup aksi belirtilmedikçe yasa maddelerinin açıklanmasında bu metin esas alınmıştır. **Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Tarafından XX. Yüzyılın 40’lı Yıllarında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinde Zorunlu Sürgüne Maruz Kalan İnsanların Geri Dönüşüne Dair Gürcistan Yasası, No. 5261-RS.**, Tiflis 11 Temmuz 2007; Çev. Temel Bilgin, Bilge Bilgi Tercüme Ltd. Şti., Ankara 2016.

kişileri ifade etmektedir. C bendine göre "Geri Dönecek Kişi" ise yasadaki kurallar doğrultusunda geri dönüş statüsünü kazanan kişiyi ifade etmektedir.

3. 1. 2. 2. Başvuruda Bulunma Hakkı Tanınanlar

Geri dönüş statüsünü elde edebilmek için başvuru yapabilecek olanlar, *"Geri Dönüş Statüsünü Kazanmak Amacı İle İlgili Dilekçeyi Vermeye Yetkisi Olan Kişiler"* başlıklı 3. maddede yer almaktadır. İki fıkradan oluşan maddenin 1. fıkrasına göre geri dönüş statüsünü kazanabilmek amacıyla dilekçe verebilecek kişiler, zorunlu sürgüne maruz kalanlar ve onların soyundan gelenlerdir. Maddenin 2. fıkrasına göre 1. fıkrada belirtilen kişilerin eşleri ve reşit olmayan çocukları, geri dönüş statüsünü kazanabilmek için dilekçe verme hakkını ancak bu kişilerin başvuruları olumlu sonuçlanırsa elde edebilecektir.

Zorla sürülenlerin ve sürülenlerin alt soyundan gelen kişilerin eşleri ile reşit olmayan çocuklarının, geri dönüş statüsü elde edebilmek amacıyla başvuruda bulunabileceği hüküm altına alınmışsa da uygulamada önemli sorunların olduğu görülmüştür. Azerbaycan'da ve Gürcistan'da yapılan mülakatlarda, ebeveynleri tarafından yapılan başvuru tarihinde yeni bir başvuruya ihtiyacı olmayan 18 yaşından küçük çocukların, sürecin uzamasıyla yaş sınırını geçtikleri ve bu sebeple de tekrar başvurmak zorunda kaldıkları öğrenilmiştir. Sürecin uzamasına yol açan haklı gerekçeler savunulmuş olsa da ortaya çıkardığı zorluklarının sorumluluğu alınmamıştır. Buna göre aynı aile içinde birden çok başvuru süreci söz konusu olmuş ve ilgili hükmün tam olarak uygulanması mümkün olmamıştır[221].

3. 1. 2. 3. Başvuruların Yapılması İle İlgili Usul

"Geri Dönüş Statüsünü Kazanmak İçin Gerekli Başvuru" başlıklı 4. maddenin 1. fıkrasında, başvurulacak merci gösterilmekte olup başvuruda bulunacak kişi kanunen Gürcistan'da ikamet etmekteyse Bakanlığa, yurtdışında ise ikamet ettiği veya vatandaşı

---

[221] **Keskin/Tulun/Yılmaz**, 2007 Geri Dönüş Yasası, s. 303.

olduğu ülkedeki temsilciliğe ve kişinin ikamet ettiği veya vatandaşı olduğu ülkede temsilcilik bulunmuyor ise en yakın temsilciğe başvurusunu sunacaktır.

4. maddenin 2. ve 3. fıkralarında, geri dönüş statüsünün elde edilmesi için hazırlanacak dilekçeye eklenmesi gerekli olan belgeler yer almaktadır. 2. fıkradaki bentlere göre bu belgeler şu şekilde sıralanmıştır: a) Zorla sürgün edildiğini gösteren belge (belgeler), b) İlgili devletin yasalarına göre geçerli olan vatandaşlık, sürekli ikametgâh ve kimlik belgeleri, c) Doğum belgesi, d) İkametgâh belgesi, e) Adli Sicil Kaydı**,** f) Aile bireyi olduğunu ve/veya akrabalık bağı bulunduğunu gösteren belge (Bunlara ek olarak evlilik ve/veya boşanma evrakı, çocukların doğum belgeleri), g) İptal edilmiştir[222] h) Başvuru sahibinin şahsi bilgileri ile birlikte bildiği dilleri ve vatandaşlık bilgilerini de içerecek şekilde hazırlanmış özgeçmişi, i) 3. maddenin 2. fıkrasında yer alan kişilerin başvuru dilekçesine 1. fıkrada öngörülen kişilerin başvurularının kabul edildiğine dair ilgili karar yazısı, k) İlgilinin mal varlığı ile ilgili bilgiler.

İstenilen sürgün belgesinin, Ahıska Türklerinin Geri Dönüş Yasası'ndan faydalanmalarını engellediği ifade edilmektedir. Gürcistan'da mülakat yapılan bir Ahıska Türkü, sürgün belgesin edinilebilmesi hakkındaki zorluğu: "*Bu sürgün belgeleri, Petersburg'da ve Gürcistan'da. Petersburg'daki sürgün belgelerine, ancak adamın olursa erişebilirsin. Gürcistan'daki arşivleri, Gürcistan bize açmıyor... Adamlar işi uzatmaya çalışıyor, sürgün belgesini vermek istemiyorlar,"* ifadesiyle açıklamıştır. Diğer başvuru belgelerinin teminin mali olarak külfetli olduğu birçok Ahıska Türkü tarafından belirtilmiştir[223].

Maddenin 3. fıkrasına göre başvuru sahibi dilerse geri dönüş statüsünün kazanılması ve entegrasyon sürecinde faydalı olacağını düşündüğü başka ek belgeleri sunması da mümkündür. Bu fıkranın açık olmadığı ve geri dönmek isteyenlerden dinlerini veya isimlerini gözden geçirmeleri için vaat alma şüphesi taşıdığı düşünülmektedir[224].

---

[222] Bu bentte sağlık durumu hakkındaki bilgilerin ve/veya evrakların istendiği hükme bağlanmışsa da bu düzenleme iptal edilmiştir (1 Aralık 2009 No: 2204).
[223] **Keskin/Tulun/Yılmaz**, 2007 Geri Dönüş Yasası, s. 304.
[224] **Doğan/Hacıoğlu,** Ahıska Türklerinin, s. 54.

Belgelerin diliyle ilgili olan 4. fıkrada, 4. maddenin 2. ve 3. fıkrasında öngörülen belgelerin Gürcüce veya İngilizce dillerinde ibraz edileceği hükme bağlanmış olup farklı dilde düzenlenmiş belge varsa, bu belgenin orijinaliyle birlikte Gürcüce veya İngilizce tercümelerinin onaylı halinin de sunulması gerektiği öngörülmüştür. Belgelerin Gürcistan devleti tarafından sadece Gürcüce veya İngilizce olarak kabul edilmesi bir sorun teşkil etmektedir zira Ahıska Türkleri bu dilleri bilmemektedir. Bu dilleri bilmemeleri sebebiyle de pek çok Ahıska Türkü başvuruda bulunamamıştır[225]. Başvuru yapacak Ahıska Türklerine anadilleri olan Türkçe ile de başvuruda bulunma olanağı tanınması daha gerçekçi ve iyi niyetli bir yaklaşım olurdu.

4. maddenin 6. fıkrası, *"Eksik Belge-İspat Yükü"* başlığını taşımakta olup fıkraya göre bu maddenin 2. fıkrasında yer alan belgelerden herhangi birisinin temini imkânsız hale gelirse, başvurucu ilgili belgenin ibraz edilememesinin kendisinden kaynaklanmadığını ispatla yükümlüdür.

4. maddenin 7. fıkrası, başvuruların yapılacağı son tarihi hükme bağlamaktadır. Fıkranın ilk haline göre, 1 Temmuz 2009 tarihine kadar geri dönüş statüsü başvuruları yapılmalıdır. 26 Aralık 2008'de yapılan değişiklikle son başvuru tarihi 1 Temmuz 2009 olarak değiştirilmişse de son olarak Geçici 11. maddeyle bu süre, 1 Ocak 2010 tarihine kadar uzatılmıştır.

3. 1. 2. 4. Başvuruların Kayıt Edilme Ve İncelenme Süreci

5. maddendin 1. ve 2. fıkraları başvurunun eksiksiz yapılmasıyla ilgilidir. 1. fıkraya göre 4. maddede öngörülen kurallara uygun şekilde yapılan başvurular, kayıt edilip numaralandırılır. 2. fıkraya göre de ibraz edilen başvuru dilekçesi ve ek belgeler kontrol edilir ve herhangi bir eksikliğin olmadığı başvurucular, "Geri Dönüş Statüsünü Talep Eden Kişi" olarak kaydedilir.

---

[225] **Keskin/Tulun/Yılmaz**, 2007 Geri Dönüş Yasası, s. 304.

5. maddenin 3. fıkrası, başvurunun eksik yapılması halinde izlenecek yolu hükme bağlamaktadır. 3. fıkraya göre eksik başvuru sahipleri, bu eksikliklerden bakanlık veya temsilcilikler tarafından haberdar edilecek ve bu kişilerden bunları, 4 ay içerisinde tamamlaması istenecektir. Öngörülen süre, 1 Aralık 2009'daki değişiklikten önce 3 aydı. 5. fıkra, başvuru sahiplerinin bu süreyi kaçırmaları halinde yeni bir başvuru yapabileceklerini belirtmektedir. Eksikliklerin giderilmesi için öngörülen süreyi kaçıran başvuru sahibi, geri dönüş statüsünün kazanılmasına dair dilekçeyi yasanın 4. maddesinde belirlenen kurallar doğrultusunda vererek en geç 1 Ocak 2010 tarihine kadar yeniden başvurabilecektir.

4. fıkraya göre, yasanın 4. maddesi uyarınca belirlenen belgeleri eksiksiz olarak ibraz eden başvurular işleme alınacaktır. Başvuru sahibi, belirlenen belgeleri eksiksiz ibraz etmez ise başvuru dilekçesi işleme alınmayarak mevcut belgeleri ilgiliye iade edilecektir.

Yasanın 6. maddesi *"Geri Dönüş Statüsünü Kazanma Hakkını Arayan Kişi Tarafından Geri Dönüş Statüsünün Kazanılmasına Dair Yapılan Başvurusunun İncelenmesi"* başlığını taşımaktadır. Maddenin ilk fıkrası uyarınca geri dönüş statüsünün kazanılmasına dair başvuru dilekçeleri, ekleri ve diğer belgeleri temsilcilikler tarafından bakanlığa gönderilecek; ayrıca başvuruların birleşik veri tabanına kaydı yapılacaktır.

2. fıkraya göre de başvuru dilekçeleri, 1 Ocak 2010 tarihinde incelenmeye başlanacaktır. 17 Temmuz 2009 tarihli değişiklikten önce, başvuruların incelenmesinin 1 Ocak 2009'da başlayacağı düzenlenmişti.

3. fıkra, Bakanlığın geri dönüş statüsünü kazanma hakkını arayan başvurucuların dilekçelerini ayrı ayrı, aile bazında yapılan başvuruların ise aile birliğinin korunması kapsamında birlikte inceleyeceğini hükme bağlamıştır. Aile birliğinin korunmasını hedefleyen söz konusu düzenleme, Ahıska Türklerinin lehinedir.

4. fıkraya göre Bakanlık, dokümanların kaydını yaparak değerlendirilmek üzere Gürcistan İçişleri Bakanlığı'na gönderecektir. Ayrıca ihtiyaç halinde de diğer kurum ve kuruluşlara gönderebilir. Yetkileri çerçevesinde bu kurum ve kuruluşlar tarafından, başvurucuların geri dönüş statüsüne uygun olup olmadığına yönelik raporlar sunulur.

2015 yılında, başvuruların İçişleri Bakanlığına gönderilmesi değiştirilerek Devlet Güvenlik Teşkilatına gönderileceği hükme bağlanmıştır.

Yasanın *"Geri Dönüş Statüsünü Kazanma Hakkını Arayan Kişiler Hakkında Geri Dönüş Statüsünün Kazanılmasına Dair Başvurunun Ek İnceleme Aşaması"* başlığını taşıyan 7. maddesinin 1. fıkrasına göre Gürcistan hükümeti, geri dönüş statüsünün verilmesinin incelenme aşamasında ek taleplerde bulunma hakkına sahiptir. Bu çerçevede, geri dönüş statüsünün verilmesi amacıyla mülakat yapılması ve kişinin topluma uyum sağlaması amacıyla farklı testlere tabi tutulması istenebilecektir. Son derece belirsiz bir düzenlemeyle mülakatlar ve testler tamamen idarenin takdirine bırakılmış, böylece keyfi uygulamalara açık bir durum yaratılmıştır.

7. maddenin 3. fıkrasında başvurucular arasında, statüyü kazanım önceliği yaratılmıştır. Gürcü dilini bilen kişiler, geri dönüş statüsünün verilmesinde önceliklidir. Bu şart hiçbir hukuki temele dayanmamaktadır ve geri dönüşün gerçekleştirilmesine yönelik ek şart gibidir. Gürcüce bilenlerin geri dönmelerinin diğerlerine göre daha tercih edilebilir görülmesi ve onların daha kolay asimile edilebilecekleri gibi saiklerin bu hükmün hazırlanmasında rol oynamış olması mümkündür.

7. maddenin 4. fıkrasına göre, geri dönüş statüsünü kazanma hakkını arayan bir başvurucunun gerçeğe aykırı belge ibraz ettiği, inceleme sonucunda veya bu maddede yer alan işlemlerin yapıldığı aşamada tespit edilir ise ilgilinin başvurusu iptal edilerek değerlendirmeye alınmayacaktır. Son fıkraya göre, geri dönüş statüsünü arayan kişilerin başvurularıyla ilgi bu kanunun öngördüğü süreçlere Gürcistan Genel İdari Kanunu uygulanmayacaktır.

3. 1. 2. 5. Başvurular Hakkında Değerlendirme Sonucu Verilen Kararlar

"Geri Dönüş Statüsünün Verilmesi" başlıklı 8. maddenin 1. fıkrasına göre ilgili kurumlardan talep edilen bilgilerin değerlendirilmesinden ve 7. maddedeki işlemlerin tamamlanmasından sonra, başvurucunun talebi Bakanlık tarafından olumlu veya olumsuz olarak karara bağlanacaktır. Bakanlığın geri dönüş statüsünün verilmesi veya başvurunun reddedilmesi kararı doğrultusunda, bu kişiler hakkında Gürcistan Mülteci Vatandaşlık ve

Göç İşleri Bakanlığı bir bildirge yayımlayacaktır. 2. fıkra, başvuru sonuçlarının bu bildirgenin yayımlanmasını izleyen 20 gün içinde ilgilere tebliğ edileceğini belirtmektedir.

Karara karşı kanun yolunu kapatan 3. fıkra, başvuruların kabulüne veya reddine ilişkin kararlar bakımından, Gürcistan Genel İdare Yasasının 177. maddesi ve 178. maddesinin 3. alt maddesi uygulanmaz hükmündedir. Bu maddeler idarenin eylemlerine karşı yasal yolların açık olmasını düzenleyen maddelerdir.

4 fıkra ise geri dönüş statüsünün olumlu sonuçlanmasıyla ilgilidir. Hükme göre geri dönüş statüsü olumlu sonuçlanan kişilere en geç 1 ay içerisinde statüyü kazandığını gösteren belge verilecektir.

3. 1. 2. 6. Geri Dönüş Statüsüne Dayanılarak Gürcistan Vatandaşlığının Elde Edilmesi

Geri dönüş statüsüne dair başvuruları olumlu sonuçlanan kişiler, geri dönüş statüsünün sahibi olarak Gürcistan vatandaşlığını kazanabilecektir. Yasanın *"Geri Dönüş Statüsüne Dayanarak Gürcistan Vatandaşlığını Elde Etmek"* başlıklı 9. maddesi ilgili hükümleri içermekte olup 1 Aralık 2009'da değişiklik yapılmıştır. Maddenin ilk halinde üç fıkra yer alırken son fıkrası iptal edilmiş ve fıkra sayısı ikiye düşürülmüştür. İptal edilen son fıkrada "Geriye Dönüşçü", Gürcistan vatandaşlığı ile ilgili şart ve talepleri bu statüyü aldıktan sonraki 1 sene içerisinde yerine getirmeli hükmü yer almaktaydı. Aynı tarihte ikinci fıkra hükmü de değişikliğe uğramıştır. İlk düzenleme, statünün kazanılmasında sonraki 6 ay içerisinde, mevcut vatandaşlıktan vazgeçildiğine dair resmi bir belgenin Bakanlığa ibrazı şartını içermekteydi. İlgi fıkranın son düzenlemesine göre dönüş hakkını kazananlar, Gürcistan'a dönmeden en geç 1 ay önce sağlık durumları hakkında bilgi veren bir belgeyi temsilciliğe ibraz etmelidir. Sağlık durumu hakkındaki bu belge, Gürcistan Hükümeti tarafından belirlenen form doğrultusunda düzenlenmelidir[226]. 9. maddenin ilk fıkrasına gelince, bu fıkra değişikliğe uğramamıştır. İlk fıkrada, madde başlığına uygun olan bir düzenlemeye yer verilmiştir. Buna göre geri dönüşçü statüsü, statüyü alan kişiye

---

[226] **Polat**, 1943-1944 Yıllarında, s. 138.

Gürcistan vatandaşlığı alma hakkı vermektedir. Geri dönüş statünü alan kişilere, Gürcistan Vatandaşlık Kanununun 27. maddesi uyarınca Gürcistan vatandaşlığı verilecek olup son 5 yıl ikamet, iş veya mülk sahibi olma, dil bilme, Gürcü tarihi ve kültürüne hâkim olma koşulları aranmayacaktır. Geri dönüş statüsüne sahip kişilere basitleştirilmiş usulle vatandaşlık verilmesine dair bir kararnamenin, Gürcistan Hükümeti tarafından yayımlanacağı ve vatandaşlığın bu kararnameyle olacağı belirtilmiştir.

Maddenin 2. fıkrasının ilk haline çeşitli eleştiriler yöneltilmiştir. Bu çerçevede *"repatriant"* statüsünü elde etmiş kişinin Gürcistan vatandaşlığını ne kadar bir sürede elde edilebileceğinin belli olmadığı, bunun da Ahıska Türklerinin vatandaşı bulundukları ülkenin vatandaşlığından çıkmaları durumunda devletsiz kalmalarına sebep olabileceği ihtimalini gündeme getireceği ifade edilmiş, bu sebeple başvuru sürecinin olumsuz etkilendiği belirtilmiştir[227]. Azerbaycan'dan gelecek Ahıska Türkleri bakımından da bir olumsuz durumun söz konusu olduğu vurgulanmıştır. Vatandaş olmak için Azerbaycan vatandaşlığından çıkılması gerekmektedir ancak bu Ahıska Türkleri açısından son derece olup zor kişi başı 110 manat ödenmesi gerekmektedir[228]. Bu bilgiyi Azerbaycan Büyükelçiliği yetkilileri de teyit etmişlerdir. Bu noktada bazı Gürcü yetkililer, Azerbaycan vatandaşlığından çıkma sürecindeki zorluğun kaynağının Azerbaycan olduğunu ve bunun Gürcistan'ı ilgilendirmediğini açıklamıştır. Ayrıca Azerbaycan'daki emekli maaşlarının Gürcistan'a göre yüksekliği sebebiyle Ahıska Türklerinin vatandaşlıktan çıkmakta isteksiz oldukları, İskân ve Mülteciler Bakanlığından bir yetkili tarafından dile getirilmiştir[229].

3. 1. 2. 7. Geri Dönüş Statüsünü Durduran Ve İptal Eden Haller

"Geri Dönüş Statüsünü Durduran ve İptal Eden Haller" başlığını taşıyan 10. maddenin 1. fıkrasına göre geri dönüş statüsü kazandıktan sonra kişi bir suç işlerse ilgilinin statüsü,

---

[227] **Keskin/Tulun/Yılmaz**, 2007 Geri Dönüş Yasası, s. 304.
[228] **Advisory Committee On The Framework Convention For The Protection Of National Minorities Second Opinion on Georgia adopted on 17 June 2015**, s. 10, 11 (dipnot 8), https://rm.coe.int/1680590fb5 (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2017).
[229] **Keskin/Tulun/Yılmaz**, 2007 Geri Dönüş Yasası, s. 312.

adli merciler tarafından soruşturma veya yargılama aşamasında beraat kararıyla sonuçlanana kadar durdurulabilir.

Maddenin 2. fıkrasında, geri dönüş statüsünün iptal edileceği haller yer almaktadır. 2. fıkradaki bentlere göre bu belgeler şu şekilde sıralanmıştır: a) Hak sahibinin başvuruda bulunması üzerine, b) Hak sahibi Gürcistan veya başka ülke vatandaşlığını alırsa, c) Bu bent iptal edilmiştir[230], d) Geri dönüş statüsünün kazanılmasından sonra bu statünün verilmesini engelleyen durumların tespiti, e) Başvurucunun statüyü elde edebilmek amacıyla kasten yanıltıcı veya yanlış bilgi ve belge verdiğinin statüyü kazanmasından sonra tespit edilmiş olması, f) Hakkında verilen hapis cezasının kesinleşmesi, g) Mahkemece ilgili hakkında alınan kayıp kararının kesinleşmesi veya onun vefat ettiğinin kabul edilmesiyle ilgili kararın ilana çıkarılması, h) Vefat etmesi.

10. maddenin 3. fıkrası ise söz konusu kararın alınacağı merciyi düzenlemektedir. Buna göre geri dönüş statüsünün durdurulması veya iptal edilmesi kararının Bakanlıkça alınacağı hükme bağlanmıştır.

3. 2. HÜKÜMET KARARLARI: DÜZENLEMELERİN İÇERİĞİ VE YORUMU

3. 2. 1. 276 Sayılı Ve 17 Aralık 2007 Tarihli Hükümet Kararı

17 Aralık 2007 tarihli ve 276 sayılı Gürcistan Hükümeti Kararı, "Geri Dönüş Statüsünün Verilmesine Dair Değerlendirmelerin Yapılması İle İlgili Olarak Ek Taleplerin İstenmesine Dair" adını taşımaktadır[231]. İki maddeden oluşan bu kararda, geri dönüş statüsünü arayan kişi anketi yer almaktadır. Kararın birinci maddesinde, vatana dönüş yasasının 7. maddesinin birinci fıkrası uyarınca geri dönüş statüsünün verilmesine dair

---

[230] Düzenlenin ilk halinde, statüyü kazanan kişilerin 6 ay içerisinde sahip olduğu ülke vatandaşlığından vazgeçmemesi ve 1 sene içerisinde Gürcistan vatandaşlığını alma koşullarını yerine getirmemesi yer almaktaydı.

[231] Kararname tarafımızca onaylı şekilde çevirtilmiş olup kararname maddelerinin açıklanmasında bu metin esas alınmıştır. **Gürcistan Hükümeti Kararı No. 276**, Tiflis 17 Aralık 2007, Çev. Temel Bilgin, Bilge Bilgi Tercüme Ltd. Şti., Ankara 2016.

değerlendirme yapılırken aşağıdaki ek bilgiler talep edilebilir. Bu ek taleplerin açıklanması iki bent halinde belirtilmiştir. İlk bende göre, vatana dönüş yasasının 4. maddesinin 2. fıkrasında yer alan belgelere ek olarak geri dönüş statüsünü arayan kişi anketinin doldurulması istenmektedir. İkinci bendinde ise geri dönüş statüsünü arayan kişi anketinin ekli formlarının onaylanması kararı alındığı açıklanmıştır. Bu kararın yürürlüğü, yayımlanmasıyla gerçekleşecektir.

Gürcistan Hükümeti'nin 17 Aralık 2007 tarihli ve 276 sayılı kararı gereğince, geri dönüş statüsünü arayan kişi anketi onaylanmıştır. Bu statüyü arayan kişiler hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olunmak istenmiş ve anket kapsamlı şekilde hazırlanmıştır. Anketi inceleyen bir kişi ne yazık ki bu konuda gösterilen titizliğin geri dönüş yasasında gösterilmediğini hemen görecektir. Ankette bilgi verilmesi istenen bazı sorular, rahatsız edici mahiyettedir. İlk olarak başvuru sahibinin adı, soyadı ve baba adı sorulmuş; ardından bu kişinin sürgüne maruz kalan kişiye yakınlığını göstermesi istenmiştir. Bu yakınlık çocuğu, torunu veya diğer seçeneklerinden biri olarak işaretlenecektir. Başvuru sahibinden istenen bir diğer bilgi, sürgün edilen kişi hakkındaki açıklamaya yönelik olmuştur. Buna göre sürgün edilen kişinin adı, soyadı, baba adı, doğum tarihi ve yeri, sürgünden önceki adresi ile sürgün sırasındaki aile bireylerinin bildirimi istenmiştir. Ancak başvuru sahibinin bu bilgileri veremeyecek olması mutlaka hoş görülmelidir. Unutulmamalıdır ki Ahıska Türklerinin sürgün yaşamı devam ettirilmektedir.

Başvuru sahibinin adı, soyadı, baba adı, doğum yeri, doğum tarihi ile vatandaşlığını gösterir belge (doğum belgesi, pasaport, diğer) ve ikametini gösterir belge adı ile numarası, ankette doldurulması istenen bilgilerin makul olanlarıdır. Başvuru sahibinin uyruğu da hem eski hem de mevcut uyruğu ile birlikte istenmiştir. Adres bilgileri de eski ve yeni halleriyle birlikte yer alacak şekilde istenmiştir. Başvuru sahibinin vatandaşlık durumunu gösterir şekilde bilgi vermesi de istenmiştir. Vatandaşlığı olmayan kişiler tarafından ise bu bilgi açıklanmalıdır. Başvuru sahibi vatandaşı olduğu devletin sınırlarında daimî olarak oturuyor olduğunu bildirirse bu hakkı vereni, verildiği tarihi ve geçerlilik süresini gösterecek şekilde bilgi verecektir. Başvuru sahibinin bulunduğu devlette ikamet statüsü belirsizse, son ikamet ettiği yerle ilgili belge ibraz etmesi istenmiştir. Bu bağlamda ilgili belgenin adı, numarası, verilme tarihi, geçerlilik süresi ve

kim tarafından verildiği açıklanacaktır. Kimlik belgeleri de aynı bilgileri gösterecek şekilde açıklanacaktır.

Başvurucuların eğitim durumları öğrenilmek istenmiş ve ilk öğretimden yüksek öğretime kadar hangi eğitim seviyesinde oldukları sorulmuştur. Eğitim alınan kurumların ismi, bulunduğu yer ve mezuniyet tarihi hakkında açıklamada bulunulmalıdır. İlgililerin diplomaya göre meslekleri de sorulmuştur. Kişilerin bildiği diller ile bu dillerin seviyesi de öğrenilmek istenmiştir. Gürcüce veya İngilizce dillerini başvuru dilleri olarak açıklayan yasanın aksine ve gerçeğe uygun şekilde Gürcüce, Türkçe ve Rusça bilgileri sorulmuştur.

Yasa, geri dönecek kişilerin emeklilik, çalışma, eğitim ve mülkiyet haklarıyla ilgili hususlara değinmemiştir. Kişiler, bu hakların yorumunun muğlaklığı sebebiyle başvurmaktan kaçınabilmektedir. İlgili hususlar ancak başvuruların incelenmesinde değerlendirilmektedir. Zira sormak gerekir ki hakkın kazanılması süreci, kişilerin eğitim durumu ya da mal varlığı öğrenilerek mi sonuçlandırılacaktır? Tarihi adaletin yerine getirildiği görüntüsü arkasında, şartları kötü olduğu için hakkını savunamayacakların gösterilecek yere yerleşeceği ya da mali durumu iyi olanların yatırım yapacağı şeklinde ve Gürcistan lehine değerlendirme mi söz konusu olacaktır? Zira başvurucunun, bütün çalışma hayatını ilgilendiren bilgileri açıklaması da istenmiştir. İlgilinin işyeri adı, bulunduğu yer, işe giriş ve işten çıkış tarihleriyle birlikte görevi açıklanmalıdır. Bunlar, hakkın değerlendirilmesinde değil ancak kazanılmasından sonra entegrasyon amacıyla öğrenilmesi gereken bilgilerdir.

Buraya kadar iyi niyetli bir yorumla kişi hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olarak daha doğru değerlendirme yapılabileceği düşünülebilirse de bazı sorular değerlendirildiğinde, öğrenilmek istenen bilgilerle ne elde edileceği anlaşılamamaktadır. Bundan dolayı bu bilgilerin aleyhe kullanımından endişe edilmiş ve bu bilgilerin istenmesinden rahatsız olunmuştur. Bazı soruların ise Gürcistan'ın resmi söylemini devam ettirmek ve baskı oluşturmak amacıyla yöneltildiği düşünülmektedir. Gürcistan'ın dayatmacı politikası, 5. maddedeki isimlerin ve soy isimlerin değişikliğine yönelik soruyla ve bunun yasayla değil daha sonra alınan kararla talep etmesiyle dolaylı da olsa hissedilebilmektedir. Ahıska Türklerinin Gürcü soylu olduğunu iddia eden Gürcistan devleti, resmi söylemine uygun cevabın verilmesini sağlayacak soruyu doğrudan yöneltmemiştir. Buna rağmen

Gürcistan'ın, başvurucuların Gürcü adları almalarını ve bu şekilde Gürcistan'a dönebileceklerini her koşulda açıkça veya üstü kapalı şekillerle dayatmış olduğu hatırlanırsa bu kaygının doğması anlaşılabilir olacaktır. Başvuru sahibinden adı, soyadı, baba adı, adını değiştirmiş ise bunun zamanı ve gerekçesi öğrenilmek istenmiştir. Ayrıca aynı baskının anketin 10. sorusunun cevabı verilirken de hissedileceği açıktır. 10. maddedeki soruyla başvuru sahibinin sürgünden önceki soyadı veya Gürcü soyadını belirtmesi istenmiştir. Aynı husus 17. ve 18. maddelerdeki sorular bakımından da geçerlidir. Bu sorularla başvurucunun önce dini, ardından etnik kökeni hakkında açıklama yapması istenmiştir. Başvuru sahibine geri dönüş statünün verilmesine dair değerlendirmenin yapılmasında ek hususların talep edildiği ankette, bu bilgilerin değerlendirmede göz önüne alınması kabul edilemez. Zira bu statünün kazanılmasıyla ilgili değerlendirmelerin yapılmasında ek talepte bulunulabileceği ve bu talebe göre başvurucunun da anketi doldurması gerekmekte iken dini ile etnik kökeni öğrenmenin değerlendirmeye ne şekilde katkı sağlayacağını anlamak mümkün değildir. Resmi söylemin Ahıska Türklerini Müslümanlaştırılmış Gürcü olarak nitelendirdiği göz önüne alınırsa kişinin Türk ve Müslüman olduğunu açıklaması halinde, keyfi uygulamalarla dönüşlerin bir şekilde engelleneceği düşünülebilir. Öte yandan sürgün edilen kişilerin en kötü şartlarda olanları, vatansızlardır. Onların karşılaştığı zorluklar dikkate alındığında, kökenlerini Gürcistan'ın söylemine uygun şekilde beyan etmeleri ihtimalleri vardır. Birkaç kişi bile Gürcü soylu olduğunu kabul etse, Gürcistan amacına ulaşmada bir yol kat etmiş olacaktır. Etnik kökenin Gürcistan'ın resmi söylemine uygun şekilde açıklanmasına yönelik çabaların önlenebilmesi, bunun uluslararası hukuk açısından ihlal sayıldığının başvurucularca bilinmesiyle mümkün olur. Ahıska Türklerinin derneklerinin faaliyetlerine ve dernek başkanlarına duyulan güven az olduğu için geri dönüş sürecinin ve kişilerin entegrasyonunun Gürcistan'ın sağladığı şartlar içinde olacağı düşünülmektedir.

Talep edilen bazı bilgiler, kaygı vericidir. Yöneltilen sorulardan birisi siyasi kuruluşlara ve sivil toplum kuruluşlarına üyelik hakkındadır. Başvuruculara herhangi bir siyasi kuruluşa ve sivil toplum kuruluşuna üye olup olmadıkları sorulmaktadır. Kuruluşun adı, amacı, kişinin buradaki görevi ve ne zamandan beri kuruluşa üye olduğu öğrenilmek istenmiştir. Bu üyeliklere dayanılarak kişiye zararlı faaliyetlerde bulunduğu isnat edilebilir ve böylece kişinin başvurusu olumsuz sonuçlandırılabilir. Öğrenilmek istenen

bilgiler arasında kişinin askerlik durumu da vardır. Askerlik durumunu gösterir belge ibraz edilmeli, askerliği ne zaman ve nerede yaptığı, rütbesi ve askere elverişlilik durumu doldurulmalıdır. Başvurucuların savaşa katılıp katılmadıkları da sorulmaktadır. Savaşın nerede, ne zaman ve neden çıktığı açıklanacaktır ancak savaşın Gürcistan aleyhine olduğu iddia edilerek başvurucunun ayrımcılığa tabi tutulması mümkündür. Kişiye, vatandaşı olduğu devlette gizli bilgileri saklayacağına dair herhangi bir belgeyi imzalayıp imzalamadığı sorulmuştur. Böyle bir soruya cevap vermek bile ilgilinin sorumluluğuna sebep olabilir. Bir diğer soruyla başvurucunun hüküm giyip giymediği öğrenilmek istenmektedir. Eğer kişi hüküm giymişse bunun sebebi ve cezasını tamamlayıp tamamlamadığı sorulmaktadır. Bu bilgilerin resmi makamlar aracılığıyla öğrenilmesi gerekir. Hiçbir haklı gerekçeye dayanmayan sürgünün mağdurlarının yerel halkların, yönetimlerin ve basın organlarının asılsız iddialarıyla baskıya maruz kaldıkları bilinmektedir. Kişinin yasadışı göçmen olması, çalışma izni olmadan çalışmış bulunması, vatandaşlık belgesinin sahte olması mümkündür ki bütün bunların sebebinin düzeltilmesi istenen tarihi adaletsizlik olduğu unutulmamalıdır.

Başvurucuların Gürcistan'da yakın akrabası bulunuyorsa bunların adı, soyadı, baba adı ve açık adresi de sorulmaktadır. Bu kişilerin etnik kökeni ile dini hiçbir şekilde bir baskı unsuru olarak kullanılmamalı, bu yönde bir dayatma yapılmamalıdır.

Kişilere Gürcistan'da nereye yerleşmek istedikleri sorulmuşsa da bu yanlıştır çünkü bölgeden uzak kalmaları sebebiyle başvurucular bölgeye yabancılaşmıştır. Kaldı ki esas olan kişilerin sürüldükleri yere yerleştirilmeleridir. Bu kural olmalı, kişi dilerse iş, eğitim koşullarına ve sosyal koşullara göre bir başka yere de yerleştirilebilmelidir. Tarihi adaletin sağlanması da bunu gerektirmektedir.

Son olarak, ilgilinin tüm şahsi bilgilerinin Gürcistan Hükümeti'ne verileceği, ayrıca bilgilerin doğru olduğunu kabul ettiği ancak bu bilgilerin yanlış olması durumunda da geri dönüş statüsünün verilmesinin reddedileceği ve anketteki tüm alanların doldurulmasının zorunlu olduğu bildirilmiştir. Bu anket, düzenleme yeri ve tarihi gösterilerek imzalanacaktır.

Başvurucuya dini, etnik kökeni, askeri bir operasyona katılıp katılmadığı ve örgüt üyesi olup olmadığı sorularak ne yazık ki Stalin dönemindeki benzer sebeplerle sürülen Ahıska

Türklerinin durumunu hatırlatmaktadır. Bu bakımdan tarihi adaletin yerine getirilmesinden ziyade tarihi bir yanlışın biçim değiştirerek yeniden ortaya konulması söz konusudur[232].

3. 2. 2. 299 Sayılı Ve 28 Aralık 2007 Tarihli Hükümet Kararı

28.12.2007 tarihli ve 299 sayılı "Geri Dönüş Statüsünü Arayan Kişiler İle Bu Kişilerin Aile Fertlerinin Mali Ve Mülkiyet Durumunu Gösterir Beyanname Formunun Onaylanmasına Dair" başlığını taşıyan Gürcistan Hükümeti kararı, üç maddeden oluşmaktadır[233]. 1. madde, Yasanın 11. maddesinin 2. fıkrası uyarınca geri dönüş statüsü arayanlar ile bu kişilerin aile fertlerinin mali ve mülkiyet durumlarını gösteren beyannameye ek olarak konulan formun onaylandığını hükme bağlamıştır. Bu beyanname kararnamenin maddelerinden sonra yer almaktadır. 2. maddeye göre de "Geri dönüş statüsünü arayan kişilerin Mülteci ve Göç İşleri Bakanlığı'na ibraz ettiği mali ve mülkiyet durumunu gösteren beyanname suretleri, Bakanlık tarafından Maliye Bakanlığı'na bağlı kamu tüzel kişisi olan Gelir İdaresi Başkanlığı'nın ilgili vergi dairesine gönderilmesine yönelik çalışma yapar." denmektedir. Geri dönüş statüsünü arayan kişi Gürcistan'da daimî oturma iznine sahipse, başka bir ülkenin vatandaşıysa ya da yasal olarak başka ülkede daimî oturma izni varsa bu kişinin beyannameleri de Gelir İdaresi Başkanlığı'na gönderilir. Bu maddede geri dönüş statüsünü arayan kişi hakkında mali ve mülkiyet durumu bakımından ciddi bir inceleme öngörülmüştür. 3. madde, kararnamenin yayımlandığı tarihte yürürlüğe gireceğini hükme bağlamıştır.

Kararnamenin devamındaki beyannameye gelince, "Geri Dönüş Statüsünü Arayanlar İle Bu Kişilerin Aile Fertlerinin Mali ve Mülkiyet Durumunu Gösterir Beyanname" olarak adlandırılmıştır. Beyannamenin "Kişisel Bilgiler" başlıklı I. Kısmında, kişiden adı,

---

[232] **Keskin/Tulun/Yılmaz**, 2007 Geri Dönüş Yasası, s. 306.

[233] Kararname tarafımızca onaylı şekilde çevirtilmiş olup kararname maddelerinin açıklanmasında bu metin esas alınmıştır. **Gürcistan Hükümeti Kararı No. 299**, Tiflis 28 Aralık 2007, Çev. Temel Bilgin, Bilge Bilgi Tercüme Ltd. Şti., Ankara 2016.

soyadı, uyruğu, vatandaşlık kimlik numarası, daimî ikamet adresi ve telefon numarası öğrenilmek istenmektedir.

II. Kısım "Kendiniz, Aile Fertleriniz (eşiniz, reşit olmayan çocuklarınız ve üvey evladınız ve sizinle daimî olarak yaşayan kişiler) İle İlgili Şahsi Bilgiler" başlığını taşımakta olup istenilen bilgiler çok geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu çerçevede aile fertlerinin adları, soyadları, doğum tarihleri, akrabalık ve diğer bağları doldurulacaktır. Üvey evlatlar ve daimî olarak beraber yaşanılan kişiler dahi öğrenilmek istenmektedir. İstenen bilgilerin genişliği göz önünde tutulduğunda, evde daimî olarak kalan yardımcıların veya ve arkadaşlarının da beyan edilip edilmeyeceği belli değildir.

III. Kısmın başlığı, "Geçen Yılın 1 Ocak ile İçerisinde Bulunduğunuz Yılın 1 Ocak Tarihleri Arasında Sizin ve Aile Fertlerinizin Gelir Durumu ile İlgili Bilgiler"dir. Bu kısımda ilk olarak kişinin hangi işi gerçekleştiren kişi, belli bir görev karşılığı çalıştığı işin adı, işteki makamıyla üstlendiği görev ile işin karşılığında aldığı ücret öğrenilmek istenmektedir. Bunlar arasında dikkati çeken, alınan ücret miktarının sorulmasıdır ki bu, kişinin sosyo-ekonomik durumuna ilişkin açık bir göstergedir. Kişiyle aile fertlerinin kurumsal faaliyetler çerçevesinde elde ettiği ücret sorulmaktadır ki burada söz konusu olan şirketlerdir. Kurumsal işlerde çalışan kişi ve çalıştığı kurumun tam unvanı, çalışma şekli (şahıs şirketi, ortak, danışman, denetim kurulu üyesi, müdür, idareci, ticari temsilci ve diğer), işletmenin hangi kurumca kaydedildiği ve kayıt tarihi, işletmenin adresi, kişinin çalışma tarihleriyle çalışma karşılığında alınan ücret sorulmaktadır. Ayrıca aynı başlık altında, diğer kısımlarda belirtilmeyen ve 5000 Lari'den fazla olan kazançlarının da beyanı istenmektedir. Esasen burada gelir öğrenmeye yönelik bir ısrar söz konusudur. Geliri olan kişi, gelir türü ve gelir miktarıyla ilgili haneler bulunmaktadır. İzleyen kısımda 5000 Lari'nin altındaki kazançlar da öğrenilmek istenmektedir. Kişinin ve aile fertlerinin bütün kazançları oldukça sıkı şekilde sorgulanmaktadır. Kazançlara ilişkin bu derece ayrıntılı bilginin hangi amaçla kullanılacağı dikkat ve şüphe çekicidir.

Beyannamenin IV. Kısmının başlığı, "Sizin ve Aile Fertlerinin Mülkiyet Durumunu Gösterir Bilgiler" olup kişiye ait arsa, konut, yazlık, garaj, taşıtlar (hava ve deniz araçları dahil) ile her birinin değeri 5000 Lari'den fazla olan diğer menkul ve gayrimenkuller ve yerleri öğrenilmek istenmektedir. Mülk sahibinin kimliği, mülkün pazar değeri ve paylı mülkiyet varsa paydaşlar hakkında da bilgi istenmektedir. Diğer malların pazar fiyatları

toplamı da yazılmalıdır. Pazar fiyatlarının istenmesi yerinde değildir çünkü kişi bunları bilecek durumda olamayabileceği gibi bu konularda yanlış bilgilendirilebilir. Ayrıca bu fiyatlar da değişkendir. Kişinin bildirdiği fiyatın değişmesi ya da elinde olmayan sebeplerle yanlış fiyat beyan etmesi, gerçek dışı beyan olarak mı görülecektir anlamak mümkün değildir. Müteakiben kişinin ve aile fertlerinin sahip olduğu değerli kâğıdın türü, miktarı, hak sahibi, değerli kâğıdı ihraç eden şirket ve kâr payı sorulmaktadır. Son olarak da bankada hesap bulunması durumunda hesabın sahibi, banka bilgileri ve katkı türü hakkında bilgi talep edilmektedir.

3. 2. 3. 3 Sayılı Ve 9 Ocak 2008 Tarihli Hükümet Kararı

9 Ocak 2008 tarihli ve 3 sayılı Kararnamenin başlığı, "Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Tarafından XX. Yüzyılın 40'lı Yıllarında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinden Zorunlu Sürgüne Maruz Kalan İnsanların Geri Dönüşüne Dair Gürcistan Yasasının Amaçları İçin Sağlık Durumu İle İlgili Olarak Bilgileri Gösterir Formun Belirlenmesine Dair" olup üç maddeyi kapsamaktadır[234].

1. maddeye göre Geri Dönüş Yasasının 11. Maddesinin 3. Fıkrası uyarınca sağlık durumu ile ilgili bilgileri içeren belge, "Sağlık Durumu İle İlgili Olarak Raporun Düzenlenme Kuralı ve Sağlık Durumu Hakkında Rapor Formunun Onaylanmasına Dair" Gürcistan Çalışma, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 9 Ağustos 2007 tarihli ve 388/N sayılı kararının birinci fıkrasının "b" bendi ile onaylanmış sağlık durumuna ilişkin rapor (tıbbi dokümantasyon form IV-100/A) ile yabancı ülke vatandaşı ya da yabancı ülkede yaşayan kişi hakkında yaşadığı ülkenin yasalarına göre hazırlanmış sağlık raporunu içermektedir. Maddeye göre Gürcistan'ın rapor veremeyecek olması olumludur çünkü raporun kötüye kullanılması mümkün olamayacaktır. Kaldı ki Gürcistan'ın fiilen ve hukuken de rapor vermesi zordur. Kişi rapor almak için nasıl Gürcistan'a gidecektir? Gürcistan, raporu ancak geri dönüşten sonra kendi hastanesinden verebilir.

---

[234] Kararname tarafımızca onaylı şekilde çevirtilmiş olup kararname maddelerinin açıklanmasında bu metin esas alınmıştır. **Gürcistan Hükümeti Kararı No. 3**, Tiflis 9 Ocak 2008, Çev. Temel Bilgin, Bilge Bilgi Tercüme Ltd. Şti., Ankara 2016.

2. maddede, sağlık durumu ile ilgili belgede ilaveten bilgi verilmesi gereken hastalıklar yer almaktadır. Bunlar HIV ile meydana gelen hastalıklar, cüzzam, verem, cinsel yolla bulaşan hastalıklar (frengi, klamidya), şankroid ve psikolojik hastalıklar (bunama, madde bağımlılığı, zihinsel ve davranışsal bozukluk, şizofreni ve mental retardasyon)dır. 3. maddeye göre kararname yayımlandığı tarihte yürürlüğe girecektir.

3. 2. 4. 87 Sayılı Ve 30 Mart 2010 Tarihli Hükümet Kararı

30 Mart 2010 tarihli ve 87 sayılı kararnamenin başlığı, "Geri Dönüş Statüsüne Sahip Kişiler İçin Basitleştirilmiş Usul İle Gürcistan Vatandaşlığının Verilmesine Dair" olup kararnamenin dokuz maddesi vardır[235]. Kararnamenin girişinde bu kararnamenin Geri Dönüş Yasasının 9. maddesinin 1. fıkrası ile Gürcistan Organik Yasası'nın Gürcistan Vatandaşlığı'na Dair 27. maddesi 1. fıkrası uyarınca kabul edildiği belirtilmektedir.

1. maddeye göre geri dönüş statüsüne sahip kişiler bakımından Gürcistan Organik Yasası'nın 26. maddesinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. 2. madde ise vatandaşlığa başvurma süresi ile ilgilidir. Geri dönüş statüsüne sahip kişiler, bu statüyü hak ettikleri tarihten itibaren 2 yıl içinde vatandaşlık başvurularını Gürcistan Organik Kanunu uyarınca Devlet Servislerini Geliştirme Ajansı'na yapmalıdırlar. Kişi yurt dışında ise Gürcistan diplomatik temsilciliklerine veya konsolosluklarına başvurmalıdır. Başvurunun şeklinin Ajans Başkanı'nın emirleri doğrultusunda onaylanması söz konusudur.

3. maddenin 1. fıkrasına göre kararnamenin 2. maddesi ile belirlenen başvuru dilekçesi, Gürcüce veya İngilizce dillerinden birinde düzenlenecektir. Başvuru dilekçesine geri dönüş statüsüne sahip olunduğuna dair ilgili belge ve başvurucunun fotoğrafı da eklenecektir. 2. fıkraya göre eğer başvurucu Gürcüce veya İngilizce bilmiyor ve Gürcistan’da ikamet etmiyorsa kendisine, İşgal Altındaki Topraklardan Zorunlu Sürgüne Maruz Kalan Kişiler Mülteci ve Göç İşleri Bakanlığı'nın yardımcı olacağı belirtilmiş ve

---

[235] Kararname tarafımızca onaylı şekilde çevirtilmiş olup kararname maddelerinin açıklanmasında bu metin esas alınmıştır. **Gürcistan Hükümeti Kararı, No. 87**, Tiflis 30 Mart 2010, Çev. Temel Bilgin, Bilge Bilgi Tercüme Ltd. Şti., Ankara 2016.

bu yardımın şekli hükme bağlanmıştır. Bu insani bir hükümse de böyle bir yardımdan geri dönüş statüsünü arayan kişilerin neden mahrum bırakıldığı ve başvuruların neden sadece Gürcüce ve İngilizce yapılmasının yasada istenildiği sorgulanmaktadır.

4. madde, vatandaşlık başvurusu olumlu sonuçlanan kişiler hakkındadır. Bu kişilerle ilgili olarak Gürcistan Cumhurbaşkanı'nın vereceği karar, geri dönüş statüsüne sahip kişinin vatandaşı olduğu devlet vatandaşlığından çıktığını kesin olarak gösteren belgenin Ajans tarafından veya yurtdışındaki Gürcistan Temsilciliklerince ya da Konsolosluklarınca teslim alındığı zaman geçerli hale gelir. Kişinin Gürcistan vatandaşlığı alabilmesi için vatandaşı bulunduğu devletin vatandaşlığından çıkması zorunluluğu Yasada kaldırılmışsa da kararnamenin bu maddesiyle devam ettirilmektedir[236]. Kişilerin çifte vatandaşlık haklarının olmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

5. maddede geri dönüş statüsünü alan kişinin, vatandaşı olduğu devlet vatandaşlığından çıktığını gösteren belgeyi 4. maddedeki kararın çıkarılmasından itibaren 2 yıl içinde Ajans'a veya yurtdışındaki Gürcistan Temsilciliklerine ya da Konsolosluklarına sunacağı öngörülmüştür.

6. maddeye göre 5. maddedeki belgeyi, Ajans veya Gürcistan Temsilcilikleri ya da Konsoloslukları makul bir sürede inceleyerek Gürcistan vatandaşlığının verildiğine dair belgeyi sunar. Buradaki makul süre belirsizdir. Kesin bir süre belirtilmesi, daha uygun olacaktır.

7. maddede, 5. maddedeki belgenin mazeret gösterilmeksizin ibraz edilmemesi durumunda Gürcistan Cumhurbaşkanı'nın vatandaşlıkla ilgili kararının iptal olacağı öngörülmüştür.

8. madde, kararnamenin 2. ve 5. maddelerinde öngörülen 2 yıllık sürelerin mazeretsiz olarak ihlali durumunda kişinin Gürcistan vatandaşlığını basitleştirilmiş usulle kazanma hakkını kaybedeceğini hükme bağlamaktadır.

---

[236] Yasanın 9. maddesinin değişiklikten önceki 2. fıkrasına göre kişinin geri dönüş statüsünü aldıktan sonraki 6 ay içinde vatandaşı olduğu devletin vatandaşlığından çıktığını gösteren belgeyi Gürcistan Mülteci ve Göçmen İşleri Bakanlığı'na ibraz etmesi gerekmekteydi.

9. madde ise yürürlük tarihini düzenlemektedir. Buna göre kararname yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

3. 3. 2007 YILI SONRASINDA AHISKA TÜRKLERİNİN GÜRCİSTAN'A DÖNÜŞLERİ

Ahıska Türklerinin yaşadıkları yerlerdeki nüfusları RF'de 85 bin, Kazakistan'da 145 bin, Azerbaycan'da 106 bin, Kırgızistan'da 57 bin, Özbekistan'da 30 bin, Ukrayna'da 18 bin, Türkiye'de 200 bin ve ABD'de 13 bin olarak ortaya konulmaktadır[237]. Gürcistan'a geri dönüş konusunda Ahıska Türklerinin arasında fikir birliği mevcut olmayıp bu fikir özellikle Azerbaycan'da yaşayan Ahıska Türkleri tarafından benimsenmiştir. Dolayısıyla Ahıska Türklerinin yalnızca bir bölümünün özellikle de Azerbaycan'daki yaşlıların bu fikre sıcak baktığı dile getirilmektedir[238].

Azerbaycan'da Ahıska Türkleriyle yapılan mülakatlarda, onların Gürcistan'a geri dönüş başvurularını tek başlarına yapamadıkları, başvuru için evrakların hazırlanması sürecinde sık sık Ahıska Türkü derneklerine müracaat ettikleri ve hatta sürecin yönetiminin Ahıska Türklerince tamamen derneklere bırakıldığı saptanmıştır. Sosyal haklar, özellikle Azerbaycan'dan anavatanlarına dönmek isteyen Ahıska Türklerinin öncelikle tartıştığı konulardandır. Azerbaycan'da yıllarca çalışarak emekli maaşı gibi çeşitli sosyal haklar elde etmiş Ahıska Türkleri, geri dönüş statüsü elde edilince bu hakların Gürcistan'a nasıl aktarılacağı konusundaki belirsizliklere dikkat çekmişlerdir[239].

Süreçle ilgili olarak Gürcistan'ın tutumuna gelince, Gürcistan'ın geri dönüşü gerçekleştirmekte çok istekli olmadığı anlaşılmaktadır[240]. Bölgede yer sıkıntısı olduğu iddia edilmiş, geri dönenlerin yerleştirilebileceği bir yerin olmadığı belirtilmişse de Ahıska Türklerinin boşalttığı köylerin yarıya yakını âtıl durumdadır[241]. Bilindiği üzere

---

[237] **Ekinci** Deniz, Ahıska Türk Toplumunun Acı Mirası Üzerinden Geçmişi Analiz Etmek, Günümüzü Okumak ve Geleceği Hayal Etmek, Ahıska Vizyonu 2013, Ed. Deniz Ekinci, Arif Yavuz, İstanbul 2014, s. 23.
[238] **Aydıngün/Asker**, Gürcistan: De Jure, s. 182.
[239] **Keskin/Tulun/Yılmaz**, 2007 Geri Dönüş Yasası, s. 306, 307.
[240] **Keskin/Tulun/Yılmaz**, 2007 Geri Dönüş Yasası, s. 306, 307.
[241] **Üren**, Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik, s. 431.

Ekim 2012'de Gürcistan'da yapılan parlamento seçimlerinden sonra Rus yanlısı olarak bilinen Birdzina İvanişvili parlamenter sistemli Gürcistan'ın ilk Başbakanı olmuştur. Seçim dönemine kadar 1000'e yakın kişiye geri dönüş statüsü verilmişken seçim dönemine girilmesiyle süreç adeta durmuştur[242].

Ahıska bölgesinde 2013 yazı itibariyle 35 aile yaşamakta olup bunların burada bulunmalarının sebebi genellikle yaşlı aile büyüklerinin ısrarıdır. Bu derece küçük bir grup dahi Gürcistan yetkilileri tarafından gizli polis takibiyle taciz edilmektedir. Ayrıca bu ailelerden ilk ve ortaokul çağındaki çocukları için ciddi okul ücretleri istenmektedir. Dönen ailelerden hiçbirisine, sahip olduğu toprakların iade edilmesi söz konusu olmamıştır[243].

Gürcistan Kamu Denetçiliği Kurumu'nun[244] 2014'te hazırladığı rapora göre 1960'lı yıllardan, raporun yayımlandığı tarihe kadar 557 Ahıska Türkü Gürcistan'a yerleşmiştir. Bu kişilerden 139'unun (28 aile) Nasakirali'de (Guria), 168'inin de (30 aile) İaneti'de (İmereti) yaşadığı belirtilmiştir. Son yıllarda yaklaşık 150 Ahıska Türkü Azerbaycan'dan Mesheti-Cavahetya bölgesine dönmüşse de burada az sayıda Ahıska Türkü ailesinin yaşadığı da ifade edilmiştir. Söz konusu Ahıska Türkleri çoğunlukla bu bölgedeki Ahıska ve Abastuman yerleşim bölgelerinde yoğunlaşmışlardır. Raporda, Kırgızistan ve Kazakistan'dan kendi imkânları ile gelen 100 civarında Ahıska Türkü'nün de Tiflis'te ikamet ettiği, 2006'da Gürcistan Cumhurbaşkanı'nın özel davetiyle Gori'ye yerleşen birçok ailenin yasal statülerinin de hâlen belirsizliğini koruduğu hususları yer almaktadır[245].

---

[242] **İzzetgil**, Ahıska Sorununun, s. 413.
[243] **Doğan**, Ahıskalı Türklerin, s. 430.
[244] Gürcistan Kamu Denetçiliği Kurumu bir devlet kurumudur. Ancak bağımsız faaliyet gösterme yetkisi ve ülkedeki azınlık hakları konusunda ortaya koyduğu tarafsız değerlendirmeler ve eleştirel görüşler bakımından Kamu Denetçiliği Kurumu, âdeta bir STK gibi çalışmaktadır. Bkz. **Kahraman/Tulun**, Post-Sovyet Gürcistan'da, s. 123; Public Defender of Georgia, http://www.ombudsman.ge/en/about-us/gzamkvlevi (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016).
[245] **The Situation of Human Rights and Freedoms in Georgia**. Annual Report of the Public Defender of Georgia 2014. http://www.ombudsman.ge/uploads/other/3/3510.pdf (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016). Ayrıca bkz. **The Situation of Human Rights and Freedoms in Georgia**. Annual Report of the Public Defender of Georgia 2011 http://www.ombudsman.ge/uploads/other/1/1346.pdf (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016) ve **The Situation of Human Rights and Freedoms in Georgia. Annual Report of the Public Defender**

Avrupa Konseyi'nin 2015'te yayımladığı İkinci Görüş Belgesi'nde 5.841 başvuru (yaklaşık 8.900 kişi) olduğu, 8.900 kişiden 5.389'unun Azerbaycan'da yaşadığı ifade edilmektedir. 1.540 yetişkin 2015'te geri dönüş statüsü almış ve bunların 418'ine koşullu Gürcistan vatandaşlığı verilmiştir. Vatandaş olmak için Azerbaycan vatandaşlığından çıkılması gereğine dikkat çekilmekte ancak bunun Ahıska Türkleri açısından son derece zor olduğu, zira kişi başı 110 manat ödenmesi gerektiği vurgulanmıştır[246].

Büyük bölümü Azerbaycan'dan olmak üzere başvuru koşullarını tamamlayan 4.800 aile geri dönüş için halen beklemektedir. Buna ek olarak Gürcü makamlarınca bekletilen başvurular da dikkate alındığında sayının 13.000 aileye ulaştığını söylemek mümkündür. Gürcistan makamları, kısa süre önce çıkardıkları bu yasaya göre geri dönmüş tek bir aile dahi örnek gösteremezler. Sadece kendi olanaklarıyla ve dönüş yasasına dayanmaksızın dönebilen 35 aile varsa da bu ailelerin fertlerinden yarıya yakınına hala Gürcistan vatandaşlığı bile verilmemiştir[247].

Bürokratik zorluklara rağmen Gürcistan'a dönebilmiş Ahıska Türklerinin Gürcü toplumuna entegrasyonu süreci yeni bir mücadele olarak kabul edilebilir. Gürcistan, Avrupa Konseyi'ne taahhütleri sonucunda Ahıska Türklerinin dönüşüne ilişkin tavrını görece yumuşatmışsa da geri dönüşü gerçekleştirmemiş ve dönenlerin de entegrasyonla ilgili sorunlarına çözüm getirmemiştir[248].

Gecikmeli de olsa başlayan süreçte, yasanın uygulanmasında yukarıda değinilen eksikliler ortaya çıkmış ve yasada değişiklikler yapılmıştır. Bununla birlikte bu değişiklikler, Ahıska Türklerinin beklentilerini tatmin etmekten uzak kalmıştır. Söz konusu değişikliklerin geri dönüş sürecine olumlu bir katkıda bulunmadığı Geri Dönüş

---

of Georgia 2013 http://www.ombudsman.ge/uploads/other/1/1934.pdf (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016).

[246] **The Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities Adopted the 2nd Cycle Opinion on Georgia on 17 June 2015**, s. 10-11. https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680590fb5 (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016).

[247] **Doğan**, Ahıskalı Türklerin, s. 430.

[248] **Keskin/Tulun/Yılmaz**, 2007 Geri Dönüş Yasası, s. 307.

Yasası’ndan yararlanmaya çalışan Ahıska Türkleri ile Azerbaycan'da gerçekleştirilen mülakatlarda dile getirilmiştir[249]

[249] **Keskin/Tulun/Yılmaz**, 2007 Geri Dönüş Yasası, s. 303.

SONUÇ

Ahıska adının geçtiği ilk Türkçe kaynak Dede Korkut Kitabı olup bu adı taşıyan bölge, günümüzde Gürcistan Cumhuriyeti'nin sınırları içerisindedir. Bu bölgenin tarihi halkı iken 1944'te toplu olarak sürülen, çoğunluğu Türklerden oluşan, içinde az sayıda Kürt ve Gürcü nüfusun da bulunduğu grup üyeleri Ahıska Türkleri olarak adlandırılmaktadır.

Ahıska Türklerinin etnik kökeni hakkında yeterli araştırma yoktur. Gürcü araştırmacılara göre bu topluluk Meshlerin soyundan gelmektedir ve Gürcü kökenlidir. Ahıska Türkleri, Hıristiyan iken Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü dönemde Müslümanlaştırılarak Türkleştirilmişlerdir. Türk araştırmacılara göre ise Mesk kavmi Gürcü soylu değildir zira bu kavmin kökeniyle ilgili tarihi kaynaklarda açık bilgiler yer almamaktadır. Ahıska Türklerinin soyu Kıpçaklara dayanmaktadır.

Ahıska bölgesi 1578'de Osmanlılar'ın Safeviler'e karşı kazandığı Çıldır Meydan Muharebesi ile Osmanlı toprağı olmuş ve 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda imzalanan Edirne Antlaşması ile Rus Çarlığına katılmış, SSCB'nin dağılması ve Gürcistan'ın bağımsız olmasıyla bu devletin sınırları içinde kalmıştır.

Kafkasyalı Müslümanlar Rus Çarlığı ile SSCB'nin izlediği yayılmacı politikadan etkilenmiş, özellikle Stalin'in iktidarı döneminde devlet şiddeti yoğun şekilde uygulanmış, kendisini destekleyenlerden bile kuşkulanan yönetim sadakatsizliğinden şüphelenen kişileri 1920'lerden itibaren Türkistan'a ve Sibirya'ya sürmüştür. Bu çerçevede Ahıska Türklerinin topluca sürgün edilmesi SSCB'nin Halk İçişleri Komiseri Lavrenty Beria tarafından Devlet Savunma Komitesi Başkanı İ. V. Stalin'e önerilmiş, bu öneri kabul edilerek Ahıska Türklerinin sürgünü 14 Kasım 1944'te başlamıştır. 80.000 kişinin sürgün edilmesi kararlaştırılmışsa da bir resmi raporda 91.000'den fazla kişinin sürüldüğü ifade edilmiş ancak bu sayının da gerçeği yansıtmadığı belirtilmiştir.

Ahıska Türklerinin sürgün edilme sebepleri tam olarak bilinmemektedir. Onlar hakkında bir suç isnadında da bulunulmamıştır. Sürgünün sebeplerinin onların Türkiye sınırına komşu bölgelerde yaşamaları, bir Türk müdahalesi durumunda Türkiye'ye yardım etme ihtimalleri, bölgeyi Türklerden temizlemek isteyen Ermenilerin Moskova'ya baskıları olduğu ifade edilmiştir.

SSCB'nin iç kesimlerine sürülen Ahıska Türkleri, bulaşıcı hastalıklara, yetersiz beslenme koşullarına maruz kalarak güç koşullar altında hayatlarını devam ettirmişlerdir. Onlara, diğer bazı sürgün edilen topluluklarla birlikte iskân bölgelerine yerleştirilmelerinden 1956'ya kadar sıkıyönetim rejimi uygulanmıştır. Sıkıyönetim uygulamasının kaldırılmasından sonra Ahıska Türklerine sadece seyahat özgürlüğü tanınmış, vatanlarına dönmelerine izin verilmemiştir. Böylece Ahıska Türkleri Azerbaycan ve Karaçay-Balkar Bölgesi'ne yerleşmişler ve bu bölgeler onların yeni vatanı olmaya başlamıştır. Türkistan'da ise Ahıska Türkleri yoğunlukla Özbekistan'da yaşamışlardır.

Özbekistan'da 1989-1991 yıllarında meydana gelen, sebebi tam olarak bilinmeyen, Ahıska Türkleri ile Özbekler arasında çatışmaların yaşandığı Fergana Olaylarının sonucunda Ahıska Türklerinin büyük bölümü Kazakistan'a, Türkmenistan'a ve Azerbaycan'a kaçmış; bir kısmı RF'nin terk edilmiş kırsal bölgelerine yerleştirilmiştir. Ahıska Türklerinden boşalan ev ve işyerlerine de Özbekler yerleşmiştir. Bu olaylardan Özbekistan'ın yanında RF da kârlı çıkmıştır çünkü Özbekistan'da yaşayan Rusların buradan olası göçü önlenmiştir.

Krasnodar sorunu Ahıska Türklerinin geçmişindeki bir başka önemli olaydır. SSCB İçişleri Bakanı ve Bakanlar Kurulu Başkanı Rıjkov'un talimatıyla RF'nin farklı bölgelerine yerleştirilen Ahıska Türkleri, RF'nin Kuzey Kafkasya'daki bir vilayeti olan Krasnodar'a göç etmeye başlamış, burası Ahıska Türk nüfusunun en yoğun olduğu yer haline gelmiştir. Bu durum bölgede gerginliklere sebep olmuş, Ahıska Türkleri ayrımcı politikalara ve insan hakları ihlallerine maruz kalmışlardır. Bu politikaların amaca Ahıska Türklerinin RF'nin iç bölgelerine yerleşmelerini sağlamaktır. Zamanla bu sorun BMMYK gündemine gelmiş, 2002'de de UAÖ'nün ABD Mülteci Programı yetkilileriyle yaptığı görüşme soncunda Ahıska Türklerinin ABD'ye iskânı kararlaştırılmıştır. 2004'te başlayan mülteci programıyla 11.000 civarında Ahıska Türkü ABD'ye yerleşmiştir. İyi yaşam koşullarından ve ABD'nin özgür ortamından memnun kalan Ahıska Türkleri halen orada yaşamaktadırlar.

Ahıska Türklerinin anavatana dönüş mücadelesine gelince, bu mücadelenin pasif, aktif ve uluslararası platformlarda mücadele dönemi olmak üzere üçe ayrılması mümkündür. 1956'da SSCB'nin seyahat özgürlüklerine yönelik kısıtlamaları kaldırmasıyla Ahıska Türklerinin Moskova nezdinde barışçıl mücadeleleri başlamıştır. Moskova ile yapılan

görüşmelerden bir sonuç alınamayınca Ahıska Türkleri örgütlenmeye başlamışlardır. Bu çerçevede Şubat 1964'te Özbekistan'ın Taşkent vilayetinde Ahıska Türklerinin Milli Hareketi'nin toplantısı yapılmış, geri dönüş faaliyetlerini planlamak için bir komite kurulması kararlaştırılmışsa da bu faaliyetler de sonuçsuz kalmış, bazı temsilciler SSCB tarafından geri çevrilirken bir kısmı da tutuklanmıştır.

Ahıska Türkleri için aktif mücadele dönemini başlatan olay, SSCB'nin 1968'de aldığı bir karardır. Bu kararda Ahıska Türklerinin diğer SSCB vatandaşlarıyla aynı haklara sahip olduğu, SSCB'nin herhangi bir bölgesine yerleşme haklarının da bulunduğu öngörülmüştür. Bununla birlikte bu kararın pratikte hiçbir değeri olmamış, 1968'den itibaren Ahıska Türkleri ile Gürcü ve SSCB yetkilileri arasında yapılan görüşmelerden bir sonuç çıkmamış, SSCB'nin Ahıska Türklerinin vatana dönüş sorununu çözmeyi amaçlamadığı açıkça görülmüştür. 1970'deki vatana dönme teşebbüsleri, güvenlik kuvvetlerince sert şekilde bastırılmıştır. 1979'a gelindiğinde bazı Gürcü aydınlar Ahıska Türklerinin geri dönüşünü desteklemiş, bu yönde girişimlerde bulunmuş ve o yıl az sayıda Ahıska Türkü Gürcistan'ın çeşitli bölgelerine yerleştirilmiştir. Buna rağmen 1991'e kadar SSCB yetkilileriyle yapılan görüşmeler sonuçsuz kalmış, SSCB'nin dağılmasından sonraki dönemde sorun uluslararası boyuta taşınmıştır

SSCB'de ve Yugoslavya'da yaşanan çatışmalardan dolayı Ahıska Türklerinin geri dönüş sorunu 1996'ya kadar uluslararası gündeme gelmemiştir. Mart 1996'da AGİT, BMMYK ve UGÖ tarafından düzenlenen BDT Konferansında sürgün edilen kişilerin vatanlarına dönme hakkı olduğu belirtilmiş ve böylece Ahıska Türkleri sorunu uluslararası toplumun dikkatini çekmeye başlamıştır. 7-10 Eylül 1998'de Lahey'de AGİT Ulusal Azınlıklar Yüksek Komiserliği'nin düzenlediği toplantıda Ahıska Türkleri ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. RF, Gürcistan ve Azerbaycan hükümet temsilcileriyle Ahıska Türklerinin Uluslararası Vatan Cemiyeti temsilcilerinin katıldığı müzakerelerde bazı olumlu hususlar üzerinde durulmuşsa da somut gelişmeler sağlanamamıştır. Gürcü temsilciler, bu grup üyelerinin Gürcü kimliğini çağrıştıran Mesketler ifadesiyle adlandırmaları için ısrarcı olmuş ancak yaygın olarak kullanılan Mesketya Türkleri adı tercih edilmiştir. Lahey müzakerelerinin ardından tamamlayıcı nitelikte bir toplantı daha düzenlenmiştir. 15-17 Mart 1999 tarihleri arasında Viyana'da gerçekleştirilen müzakerelere Türkiye, Ukrayna, ABD ve AK temsilcileri de katılmışsa da soruna çözüm sağlanamamıştır. Kosova krizinin

başlamasıyla müzakereler gündemden çıkmaya başlamış ve yeni müzakereler yapılamamıştır.

Uluslararası hukuk açısından Ahıska Türklerinin vatana dönüş sorununa gelince, bu sorun vatanlarından sürgün edilen bir halkın vatanlarına geri dönüş mücadelesini ifade etmektedir. Sorununun tarafları, Gürcistan ile RF'dir ve bu iki devlet sorunun çözülmesinden sorumludur. Sorun, bir yönüyle iç hukuk bir yönüyle de uluslararası hukuk sorunudur. Bu çerçevede Gürcistan Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze tarafından, sürgün edilmiş Meskhlerin sosyal sorunlarının çözümüyle ilgili emirler yayımlanmıştır. Gürcistan Başbakanlığı da BM ve AGİT'in kabul ettiği anlaşmalar ve Devlet Bakanı'nın konuyla ilgili bir emri doğrultusunda 1994'te Samtskhe-Cavaheti'den sürülen kişilerin vatana dönüşleriyle ilgili karar almış ve Gürcistan'dan sürgün edilen kişilerin sosyal sorunlarını çözmek için bir devlet programını onaylamıştır.

Program 1997-2000 arasında 5.000 Ahıska Türkünün vatana dönüşünü öngörüyorsa da Gürcistan, siyasi sorunları ve toprak bütünlüğüne yönelik tehditleri gerekçe göstererek programı uygulamamıştır. Gürcistan'ın geri dönüşü gerçekleştirmemesine gösterdiği gerekçelerden birisi de Gürcistan'ın bağımsız olmadığı bir tarihte yapılan sürgünden sorumlu olmaması, sorumluluğun SSCB'nin ardılı olan RF'ye izafe edilmesi gerektiğidir. Gürcistan'ın bu gerekçesi AK üyeliği sürecinin başlamasıyla anlamını yitirmiş ve Gürcistan AK'ye üye olmakla geri dönüşü gerçekleştirmeyi kabul etmek durumunda kalmıştır. Bununla birlikte Gürcistan'ın sorunu çözmeme yönündeki tutumunda değişiklik olmamıştır.

Gürcistan, bağımsızlığını kazandıktan sonra Batı dünyası ve onun kurumlarıyla bütünleşebilme hedefine yönelik olarak uluslararası örgütlere üye olmaya başlamış ve 1996'da AK'ye üyelik başvurusunda bulunmuştur. Gürcistan'ın üyeliğe kabulü Ahıska Türklerinin geri dönüşlerinin sağlanması koşuluna bağlanmış ve Gürcistan bu koşulu kabul ederek 1999'da Konsey'in 41. üyesi olmuştur. Gürcistan'ın üyeliğiyle Ahıska Türklerinin uluslararası insan hakları hukukundan yararlanması mümkün hale gelmiştir.

Geri dönüşü gerçekleştirmeyi kabul etmesine rağmen Gürcistan hiçbir zaman bu konuda tam manasıyla istekli olmamış, siyasi ve ekonomik sorunlarını gerekçe göstererek sürece ilişkin aksaklıkları meşrulaştırma yoluna gitmiştir. Oysa ki Gürcistan'ın Ahıska Türklerinin geri dönüşüne yönelik taahhüdü politik bakımdan olduğu kadar uluslararası

hukuk açısından da bağlayıcıdır. Gürcistan taahhütleriyle Ahıska Türklerine Gürcistan’a dönüş hakkını tanımış, böylece tek taraflı uluslararası hukuki işlemlerden tanımayı ve tek taraflı söz vermeyi gerçekleştirmiştir.

AK’nin kurucu anlaşmasını kabul eden Gürcistan, anlaşmadan doğan yükümlülüklerini yerine getirmek zorunda olup aksi halde AK Kurucu Antlaşması uyarınca temsil hakkından bir süre için mahrum edilebilir, Konsey’den çekilmeye davet edilebilir, bunu dikkate almazsa Konsey’den ihraç edilebilir.

Ahıska Türklerinin vatana dönüş sorunu 1993’ten itibaren AK belgelerinde yer almaya başlamıştır. Bu bağlamda çeşitli AK kararlarında RF’den sürgün edilen Ahıska Türklerine vatanlarına dönüş hakkı verilmesi gerektiği belirtilmişse de meseleye daha ayrıntılı olarak değinilmemiştir. Gürcistan hakkında hazırlanan AK raporlarında Gürcistan’ın taahhütleri tekrarlanmış, izleyeceği yol ortaya konulmuş, 2007 Dönüş Yasası ile ilgili tavsiyelerde bulunulmuştur. Gürcistan’ın taahhütleri hakkında en son rapor 2011’de yayımlanmış, bu raporda 2011’de tamamlanması gereken süreçte gecikme yaşandığı ifade edilmiş, 2013’te de Gürcistan'ın bu konudaki yükümlülüklerini yerine getirdiği açıklanmıştır. Bu yıldan sonra AK, konu ile ilgili hiçbir beyanda bulunmamış; bütün eksikliklere rağmen mesele kapanarak gündemden düşmüştür. İnsan haklarının her şeyin temeli olduğu iddiasında bulunan AK, Gürcistan’ın taahhütlerini yerine getirmemesine yönelik etkili bir müdahalede bulunamamış; AK’nin denetim mekanizmasını da tam manasıyla işletmemiştir. Bu noktada Ahıska Türklerinin vatana geri dönüş sürecinin sürüncemede kaldığını ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Gürcistan'ın vatana dönüşleri sağlamak amacıyla yaptığı hukuki düzenlemelerin başında "5261 Sayılı ve 11 Temmuz 2007 tarihli Vatana Dönüş Yasası" gelmektedir. Ahıska Türklerinin meselelerini çözebilecek durumda olmasına rağmen Moskova, bu sorunu bilerek çözmemiş ve Ahıska Türklerini Gürcistan’a karşı bir koz olarak kullanmayı amaçlamıştır. Mesele, 1991’de Mihail Gorbaçov’un "perestroika politikası" döneminde ele alınabilmiş ve SSCB bir iade-i itibar yasa tasarısı hazırlamışsa da bu yasa kabul edilmemiştir. SSCB dönemi boyunca Ahıska Türklerinin geri dönüş talepleri Gürcistan tarafından sonuçsuz bırakılmış, bağımsızlıktan sonra Gürcistan, AK üyeliği çerçevesinde meseleye daha ciddi eğilmek zorunda kalmıştır.

2000'li yılların başında Gürcü yetkililer sorun ile ilgili çelişkili açıklamalar yapmışlarsa da 2004'te geri dönüşün düzenlenmesine yönelik çabalar hızlanmış, bu süreçte Çatışmaların Çözümlenmesinden Sorumlu Devlet Bakanı Georgi Haindrava önemli rol oynamıştır. Ahıska Türklerinin etnik kökenleri tartışılmaksızın geri dönebileceklerinin ilk sinyalleri verilmiştir. Bununla birlikte Haindrava AK'nin ilgili kararıyla çelişen biçimde dönüşlerin Ahıska'dan başlamayacağını ifade etmiş, onun 2006'da görevden ayrılmasıyla da süreç yavaşlamıştır. İzleyen dönemde AK'nin sürece ve taslağa yönelik eleştirileri olmuş, sonuçta taslak Gürcü hükümeti yetkilileri, Ahıska Türkleriyle onların temsilcileri, ilgili uzmanlar ve kuruluşlarla yapılan toplantılar soncunda tamamlanmıştır.

Taslağa yöneltilen diğer eleştiriler arasında vatana dönen kişi statüsündeki belirsizlik, bu statüyü elde edebilmek için gerekli şartların gerçekleştirilmesinin zorluğu, 2011'e kadar vatandaş olamayanların takip eden süreçteki statülerinin belirsizliği, kişinin veya ebeveynlerinin Ahıska'dan 1944'te sürüldüğünü ispatlayan belgeyi temin etmelerinin zorluğudur. Bununla birlikte belirtmek gerekir ki Gürcü soyadının alınmasıyla ilgili madde taslaktan çıkartılmıştır. Öte yandan Ahıska Türklerinin küçük gruplara bölünerek Gürcistan'ın çeşitli yerlerine yerleştirilmek istenmesi, Ahıska bölgesinin güvenlik gerekçesiyle yerleşime açılmaması da eleştirilmiştir. Genel olarak taslağın keyfi şekilde yorumlanabilecek hükümler içerdiği, bunun da geri dönmek isteyenleri tereddüde sevk edebileceği, taslağın yasalaşıp uygulanmaya başlamasından bir sonuç çıkmayacağı ifade edilmiştir. 2007'de yasalaşan taslağın uygulanması 2008'de gecikmeli olarak başlayabilmiştir.

Yasa'nın 1. maddesinde Gürcistan SSCB'den zorunlu sürgüne maruz kalan insanlar ibaresi yer almakta olup bölgeden sürülen toplulukların adına yer verilmemiştir. Oysaki sürülenler Türk, Kürt ve Hemşin'di ve bu toplulukların adları sürgün kararında geçmekteydi. Yasa, onları adlarından bile mahrum bırakarak asimilasyon politikalarına zemin hazırlamıştır. Öte yandan Yasada başvuruları zorlaştıracak hükümler de yer almaktadır. Örneğin Yasaya göre geri dönüş statüsü için zorunlu sürgüne maruz kalanların ve onların soyundan gelenlerin eşlerinin ve reşit olmayan çocuklarının başvuruları, bu hakka sahip kişilerin başvurusu şartına bağlanmış olup burada Ahıska Türklerinin geleneksel aile yapıları göz önüne alınmamıştır. Süreç devam ederken çocuk reşit olunca başvuruda bulunması gerekmektedir ki aynı ailenin bazı fertlerine geri dönüş statüsü verildiği olmuştur.

Yasada başvuruculardan istenen çok sayıda belge vardır. Bunlardan önemli bir kısmının temini güçtür ve mali olarak külfetlidir. Başvuruların sadece Gürcüce veya İngilizce olarak kabul edileceği öngörülmüştür. Bu dilleri bilmeyen pek çok Ahıska Türkü başvuruda bulunmamıştır. Ayrıca belirtmek gerekir ki Gürcü dilini bilenlerin geri dönüş statüsünü kazanmada öncelikli olduğu yasada yer almaktadır. Bu, hiçbir hukuki temele dayanmayan bir ayrımcılık, adeta bir ek şarttır.

Yasa uyarınca Gürcistan hükümeti, geri dönüş statüsü için yapılan başvuruların inceleme aşamasında ek taleplerde bulunabilir; bu çerçevede başvurucuyu mülakata veya entegrasyonun sağlanması amacıyla değişik testlere tabi tutabilir. Söz konusu hüküm idareye, keyfi uygulamalara açık geniş bir takdir alanı bırakmaktadır. Ek taleplerin sınırlarının yasada genel olarak belirtilmesi daha doğru olacaktır.

Geri dönüş statüsünü kazanan kişilerin nereye ne şekilde yerleştirilecekleri, devletçe onlara hangi imkânların tanınacağı, onlara nasıl yardım edeceği hususları yasada düzenlenmediği gibi kişinin Gürcistan vatandaşlığına geçinceye kadar süreçteki hakları da hükme bağlanmamıştır. Ahıska Türkleri bir anlamda sürprizlere açık halde bırakılmıştır. Öte yandan Ahıska Türklerine geri dönüş statüsüne dayanılarak Gürcistan vatandaşlığını elde etmek hakkı tanınmışsa da bunun ne kadar sürede elde edilebileceği belirsizdir. Yasadaki, Gürcistan vatandaşlığına geçilmesi için kişinin vatandaşı olduğu devletin vatandaşlığından çıkması koşulu sonradan kaldırılmıştır. Bununla birlikte kişinin vatandaşı olduğu devletin vatandaşlığından çıkması koşulu kararname ile devam ettirilmektedir. Bu, kişinin Gürcistan vatandaşlığını alana kadar vatansız olması demektir. Ayrıca Azerbaycan gibi devletlerin vatandaşlığından çıkmak zor ve masraflıdır. Yasada, başka ülkede kazanılmış emeklilik gibi sosyal hakların Gürcistan'a nasıl aktarılacağı hakkında da hüküm yer almamaktadır.

Yasada geri dönüş statüsünün kazanılmasından sonra bu statünün verilmesini engelleyen durumların sonradan ortaya çıkması durumunda statünün iptal edileceği öngörülmüşse de statünün verilmesini engelleyen durumlar, başvuru koşullarının sağlanmaması durumu dışında yasada yer almamaktadır. Bu da idarenin keyfi davranmasına yol açabilir.

Yasa, başvuruların incelenmesiyle ilgili yasada yer alan işlemleri yargı denetimi dışında bırakmıştır. Böylece her türlü hukuki korumadan yoksun bırakılmış Ahıska Türkleri hakkında keyfi uygulamaların yapılması olasılığı ortaya çıkmıştır.

Yasanın uygulanmasıyla ilgili dört tane hükümet kararı kabul edilmiştir. Bunlardan 276 sayılı ve 17 Aralık 2007 tarihli olanı, "Geri Dönüş Statüsünün Verilmesine Dair Değerlendirmelerin Yapılması İle İlgili Olarak Ek Taleplerin İstenmesine Dair" başlığını taşımakta olup geri dönüş statüsünü arayan kişi anketini içermektedir. Bu ankette kişiler hakkında son derece ayrıntılı bilgiler talep edilmekte ve ankete gösterilen titizliğin Yasada gösterilmediği dikkati çekmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki Gürcistan, Ahıska Türklerinin geri dönüşüne hiçbir zaman sıcak bakmamış ve bu süreçte engeller çıkarmıştır. Anketin söz konusu durum göz önüne alınarak değerlendirilmesi gerekir. Ankette bilgi verilmesi istenen hususların bir kısmı oldukça kaygı verici niteliktedir. Örneğin kişiye sürgünden önceki soyadı veya Gürcü soyadı sorulmaktadır ki Ahıska Türklerinin Gürcü soylu olduğunu iddia eden Gürcistan, resmi söylemine paralel olarak başvurucuların Gürcü adlarını alarak Gürcistan'a dönebileceklerini üstü kapalı olarak dayatmaktadır. Başvurucuların siyasi kuruluşlara ve sivil toplum kuruluşlarına üye olup olmadığı da öğrenilmek istenilmektedir. Bu üyeliklere dayanılarak kişiye, zararlı faaliyette bulunduğu isnat edilip kişinin başvurusunun reddedilmesi ihtimali vardır. Öte yandan kişiye hüküm giyip giymediği, giydiyse cezasını tamamlayıp tamamlamadığı da sorulmaktadır. Bu sorunun şekli, masumiyet karinesini ihlal edebilecek mahiyette olup anılan bilgilerin resmi makamlar aracılığıyla öğrenilmesi gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki böyle işlemlere maruz kalmış kişiler tarih boyunca zulüm görmüş, yerel halkın, yönetimin ve basın organlarının asılsız iddialarıyla baskıya maruz kalmışlardır.

299 sayılı ve 28 Aralık 2007 tarihli hükümet kararının başlığı, "Geri Dönüş Statüsünü Arayan Kişiler İle Bu Kişilerin Aile Fertlerinin Mali Ve Mülkiyet Durumunu Gösterir Beyanname Formunun Onaylanmasına Dair"dir. Kararnamede yer alan formda, kişinin mali ve mülkiyet durumu, mesleği, kazancı, taşınır ve taşınmaz malları, şirketlere ortak olup olmadığı hakkında sorularla oldukça ayrıntılı şekilde öğrenilmek istenmektedir. Anketin yer aldığı kararnamede olduğu gibi bu forma gösterilen titizlik de Yasada gösterilmemiştir.

3 Sayılı ve 9 Ocak 2008 tarihli hükümet kararının başlığı, "Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Tarafından XX. Yüzyılın 40'lı Yıllarında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinden Zorunlu Sürgüne Maruz Kalan İnsanların Geri Dönüşüne Dair Gürcistan Yasasının Amaçları İçin Sağlık Durumu İle İlgili Olarak Bilgileri Gösterir

Formun Belirlenmesine Dair"dir. Kararnamede beyan edilmesi istenen hastalıkların yer aldığı form bulunmaktadır.

"Geri Dönüş Statüsüne Sahip Kişiler İçin Basitleştirilmiş Usul İle Gürcistan Vatandaşlığının Verilmesine Dair" başlıklı 87 sayılı ve 30 Mart 2010 tarihli hükümet kararı, Yasanın değişiklikten önceki haline paraleldi. Değişiklikten önce geri dönüş statüsü verilmiş kişinin Gürcistan vatandaşlığını kazanabilmesi için kişinin vatandaşı olduğu devletin vatandaşlığından çıkması gerekmekteydi. Söz konusu kararname ile kişinin vatansız kalma durumunun önüne geçilmekteydi. Bununla birlikte, yukarıda belirtildiği gibi yasadaki değişiklikten sonra kişinin vatandaşı olduğu devletin vatandaşlığından çıkması bu kararnameyle devam ettirilmiş ve böylece geri dönüş süreci zorlaştırılmıştır.

Yasanın amaca uygunluğuna bakıldığında, Yasadaki muğlak ifadeler, Gürcistan devlet yetkililerine oldukça geniş bir hareket sahası vermiştir. Yasa, geri dönüş ile ilgili genel bir çerçeve çizmekle yetinmiş; geri döneceklerin ülkeye nasıl yerleştirilecekleri hakkında bir hükme yer verilmemiştir. Geri dönüş statüsü ve bu statünün getirdiği haklar da Yasada tam olarak açıklanmadığı gibi Gürcistan da geri dönüş sürecinde izleyeceği yolu çizmemiştir. Öte yandan Yasa, geri dönüş işlemleri kolaylaştırmaktan ziyade zorlaştırmak amacıyla son derece karmaşık ve anlaşılması zor bir dille kaleme alınmıştır. Geri dönen ailelerin Gürcistan'a dağınık şekilde yerleştirilmeleri ciddi sorunlara sebebiyet verebileceği gibi geri dönenler için bir entegrasyon programı da öngörülmemiştir. Yasa ve geri dönüş süreci, AK'nin görüş metinlerinde de eleştirilmiştir.

Gecikmeli olarak başlayan geri dönüş sürecinde çok az kişinin başvurusu kabul edilmiş ve bunlardan da pek azına koşullu Gürcistan vatandaşlığı verilmiş olup Ahıska bölgesinde çok az sayıda Ahıska Türkü yaşamaktadır. Kaldı ki Ahıska bölgesinde yer sıkıntısı olduğu iddia edilerek geri dönenlerin yerleşebilecekleri bir yerin olmadığı ifade edilmiştir. Özetle Gürcistan, geri dönüşü gerçekleştirmemiştir.

Sonuç olarak Gürcistan AK üyeliği çerçevesinde Ahıska Türklerinin ülkeye geri dönüşünü gerçekleştirme yükümlülüğü altına girmiş, bu yönde faaliyetlerde bulunmuş ve geri dönüşü sağlayacak bir yasa çıkarmışsa da bu sürece hiçbir zaman sıcak bakmamış, değişik yollarla süreci engellemeye çalışmıştır. Gürcistan'ın bu yöndeki tutumunu Yasadaki belirsizliklerden, keyfi uygulamalara zemin hazırlayacak hükümlerden,

entegrasyon sürecinin öngörülmemesinden hükümet kararında yer alan anketteki sorulara, Ahıska Türklerinin adlandırılma şekline ve onların Müslümanlaştırılmış Gürcü kabul edilmesine kadar her alanda gözlemlemek mümkündür. Söz konusu olan süreci görünüşte sürdürme, gerçekte ise sürüncemede bırakma politikasıdır. Ne yazık ki AK'nin sürece ilişkin tutumu da pasif ve etkisizdir. Günümüzde Ahıska Türklerinin Gürcistan'a geri dönüşlerinin bir anlamda sanal hale geldiğini, gündemden düştüğünü ve en azından şimdilik Gürcistan'ın izlediği sürüncemede bırakma politikasında başarılı olduğunu, tarihi adaletin de henüz yerine gelmediğini ifade etmek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA

AĞACAN Kâmil/**SEZGİN** M. Niyazi. Dünden Bugüne Ahıska Türkleri Sorunu, Ankara 2003

AHMETYEVA Valeria/**KARASTELEV** Vadim/**YUDİNA** Natalia. Life Without Rights The Plight of Ahiska Turks in Southern Russia in 2015, Moscow December 2015

ALADAĞ Itır. Devletler Hukuku Bağlamında Halefiyet Sorunu (SSCB Örneği), Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Uluslararası İlişkiler Programı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2006

ALİYEVA Minara. Ahıska Türkleri ve Anavatana Dönme Sorunu, Yeni Türkiye Dergisi, S. 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015, s. 2686-2696

ARSLAN Elif. Vatanlarına Dönemeyen Son Türk Topluluğu: Ahıska Türkleri, Avrupa'dan Asya'ya Sorunlu Türk Bölgeleri, Der. Bekir Günay, İstanbul 2005

ASLAN Kıyas, Ahıska Türkleri, Ankara 1995

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2017)

AVŞAR Bozkurt Zakir/**TUNÇALP** Zafer. Sürgünde 50. Yıl: Ahıska Türkleri, Ankara 1995

AYDINGÜN Ayşegül Ahıska Türklerinin Dünü, Bugünü ve Yarını, Yeni Türkiye Dergisi Türk Dünyası Özel Sayısı, Eylül-Ekim 2013, S. 54

AYDINGÜN Ayşegül. Ahıska Türklerinin Gürcistan'a Dönüşünde Son Durum, Stratejik Analiz, S. 7(77), 2006

AYDINGÜN Ayşegül/**ASKER** Ali. Gürcistan: *De Jure* Üniter, De Facto Parçalı, Ankara 2012

AYDINGÜN Ayşegül/**AYDINGÜN** İsmail, Ahıska Türkleri - Ulusötesi Bir Topluluk Ulusötesi Aileler, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Ankara 2014

AYDINGÜN Ayşegül/**BALIM-HARDİNG** Çiğdem/**HOOVER** Matthew/**KUZNESTOV** Igor/**SWERDLOW** Steve. Meskhetian Turks-An Introduction to their History, Culture and Resettlement Experiences, Washington 2006

BAYRAKTAR Rasim. Ahıska - Çıldır Beylerbeyliği, İstanbul 2000

BAYRAKTAR Rasim. Eski Sovyetlerde Türk Kimliği, Ankara 2013

BERDZENİŞVİLİ Nikoloz/**CANAŞİA** Simon [Cavahişvili İvane], Gürcüstan Tarihi. İstanbul 2000

BİLGE M. Sadık. Osmanlı Devleti ve Kafkasya Osmanlı Varlığı Döneminde Kafkasya'nın Siyasi – Askeri Tarihi ve İdari Taksimatı (1454 – 1829), İstanbul 2005

BUNTÜRK Seyfeddin. Ahıska'nın Kısa Tarihi, Yeni Türkiye Dergisi, S. 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz 2015

BUNTÜRK Seyfeddin. Sovyet Belgeleriyle 1944 Ahıska Sürgünü, Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Giresun Üniversitesi KARASAM, Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu 14 – 15 Nisan 2014 International Symposium On Legal And Social Problems Of Ahiskan Turks April 14th – 15th 2014, Ed. Rasim Bayraktar, Ankara 2015

BUNTÜRK Seyfeddin. Rus Türk Mücadelesi'nde Ahıska Türkleri, Ankara 2007

CARSS-FRİSK Monica. Mülkiyet hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1 No'lu Protokolünün 1. Maddesinin uygulanmasına ilişkin kılavuz, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Genel Müdürlüğü, 2001

Case of Loizidou v. Turkey. Council of Europe, Strasbourg 18 December 1996, https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":["loizidou"],"documentcollectionid2":[

"GRANDCHAMBER","CHAMBER"],"itemid":["001-58007"]} (Erişim Tarihi: 12. 09. 2017)

CONQUEST Robert. Kayıp Bir Halk Rusya Mesketyalıları (Russia's Meskhetians-A Lost People, The Times, August 5, 1970) Çev: Eşref Özbilgen, Sayı: 50, s. 183-188

CHEOV Ahmad. Ahıskalılık ve Demokrasi, Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Giresun Üniversitesi KARASAM, Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu 14 – 15 Nisan 2014 International Symposium On Legal And Social Problems Of Ahiskan Turks April 14th – 15th 2014, Ed. Rasim Bayraktar, Ankara 2015

Council Of Europe, Convention For The Protection Of Human Rights And Fundamental Freedoms. http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2017)

Council Of Europe "ECRI Report On Georgia (Fifth Monitoring Cycle) Adopted On 8 December 2015". 1 Mart 2016, s. 24, https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/Country-by-country/Georgia/GEO-CbC-V-2016-002-ENG.pdf (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016)

Council of Europe Opinion No. 209 [1999] [1] Georgia's Application for Membership of the Council of Europe. http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16669&lang=en. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

Council of Europe, "Opinion on Georgia, Adopted on 19 March 2009". 19 Mart 2009, https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008bd56 (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016)

Council of Europe Recommendation 1247 (1994) [1] on the Enlargement of the Council of Europe http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15281&lang=en. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

Council of Europe "Resolution CM/ResCMN(2014)7 on the Implementation of the Framework Convention for the Protection of National Minorities by Georgia". 11 Haziran 2014 https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c59e1 (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016)

Council of Europe "The Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities Adopted the 2nd Cycle Opinion on Georgia on 17 June 2015" 11 Ocak 2016 https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680590fb5 (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016)

ÇAĞIRAN Mehmet Emin. Uluslararası Hukukta Devletin Tek Taraflı İşlemleri, Ankara 2005

ÇOBAN Fatma. Gürcistan'da Etnik Kimlik ve Güvenlik Algısı Bağlamında Ahıskalı Türkler, Yeni Türkiye Dergisi, S. 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015

DOĞAN İlyas. Ahıskalı Türklerin Uluslararası Alandaki Konumu ve Karşı Karşıya Oldukları Sorunlar Hakkında Bir Değerlendirme, Yeni Türkiye Dergisi, S. 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015

DOĞAN İlyas. Devletler Hukuku, Ankara 2013

DOĞAN İlyas. İnsan Hakları Hukuku, Ankara 2013

DOĞAN İlyas/**HACIOĞLU** Berat Lale. Ahıska Türklerinin Vatana Dönüşünde Uluslararası Hukuk Bakımından Sorumluluk, Bizim Ahıska, S. 28, Ankara Sonbahar 2012

Doc. 12554, 28. 03. 2011. Report The honouring of obligations and commitments by Georgia. http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=12656&lang=EN (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016)

EKİNCİ Deniz. Ahıska Türk Toplumunun Acı Mirası Üzerinden Geçmişi Analiz Etmek, Günümüzü Okumak ve Geleceği Hayal Etmek, Ahıska Vizyonu 2013, Ed. Deniz Ekinci, Arif Yavuz, İstanbul 2014

ERGİN Muharrem. Dede Korkut Kitabı I Giriş - Metin - Faksimile, Ankara 1994

ERGİN Muharrem. Dede Korkut Kitabı, 2003 (Basım yeri yok)

Georgia's Application for Membership of the Council of Europe, Report, Parliamentary Assembly, Doc. 8275, 2 December 1998. https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=8431&lang=en. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

Georgia's application for membership of the Council of Europe, Opinion 209 (1999). http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16669&lang=en. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

GÜNDÜZ Aslan. Uluslararası Hukuk, Ed. Reşat Volkan Günel, İstanbul 2014

Gürcistan Hükümeti Kararı No. 3. Tiflis 9 Ocak 2008, Çev. Temel Bilgin, Bilge Bilgi Tercüme Ltd. Şti., Ankara 2016 (Kararname tarafımızca onaylı şekilde çevirtilmiştir.)

Gürcistan Hükümeti Kararı, No. 87. Tiflis 30 Mart 2010, Çev. Temel Bilgin, Bilge Bilgi Tercüme Ltd. Şti., Ankara 2016 (Kararname tarafımızca onaylı şekilde çevirtilmiştir.)

Gürcistan Hükümeti Kararı No. 276. Tiflis 17 Aralık 2007, Çev. Temel Bilgin, Bilge Bilgi Tercüme Ltd. Şti., Ankara 2016 (Kararname tarafımızca onaylı şekilde çevirtilmiştir.)

Gürcistan Hükümeti Kararı No. 299. Tiflis 28 Aralık 2007, Çev. Temel Bilgin, Bilge Bilgi Tercüme Ltd. Şti., Ankara 2016. (Kararname tarafımızca onaylı şekilde çevirtilmiştir.)

Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Tarafından XX. Yüzyılın 40'lı Yıllarında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinde Zorunlu Sürgüne

Maruz Kalan İnsanların Geri Dönüşüne Dair Gürcistan Yasası, No. 5261-RS. Tiflis 11 Temmuz 2001; Çev. Temel Bilgin, Bilge Bilgi Tercüme Ltd. Şti., Ankara 2016 (Kanun tarafımızca onaylı şekilde çevirtilmiştir.)

FAİGOV Orkhan. Ahıskalı Kimliğinin Küreselleşmesi, Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Giresun Üniversitesi KARASAM, Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu 14 – 15 Nisan 2014 International Symposium On Legal And Social Problems Of Ahiskan Turks April 14th – 15th 2014, Ed. Rasim Bayraktar, Ankara 2015.

GÜRSOY Hazar Ege/**TULUN** Mehmet Oğuzhan. Post-Sovyet Gürcistan'da Azınlık Hakları: Ulusal ve Uluslararası Mevzuat, Devlet Politikası ve Resmi Görüş, Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset, Ed. Ayşegül Aydıngün, Ali Asker, Aslan Yavuz Şir, Ankara, 2016

HACALOĞLU Yücel/**MEMİŞOĞLU** Ragıp. Dede Korkut Destanlarında Adları Geçen Oğuz Beylerinin İzlerini Taşıyan Yer Adları Üzerine Bir Deneme, Sosyal Siyaset Konferansları 49. Kitap Prof. Dr. Turan Yazgan'a Armağan Özel Sayısı, İstanbul 2006

HALİDOV İslâm. Ahıska Türklerinin Uluslararası Örgütler Nezdindeki Temasları, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2011

HASANOĞLU İbrahim. Ahıska Türklerinin Geri Dönüş Sorunu ve Gürcistan'ın Yükümlülükleri Repatriation of Meskhetian Turks And The Obligations Of Georgia, Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi, C. 10, S. 20

HASANOĞLU İbrahim. 25. Yıldönümü münasebetiyle Ahıska Türklerinin Fergana Faciası, Bizim Ahıska, S. 34, Ankara Bahar 2014

HASANOĞLU İbrahim. Hukuki ve Siyasi Boyutlarıyla Ahıska Sorunu, Türk Yurdu, S. 140, Ankara Aralık 2015

HASANOĞLU İbrahim. Sovyetler Birliği'nde 1944 Sürgünleri ve İnsan Kayıpları, Bizim Ahıska, S. 40, Ankara Sonbahar 2015

Humanitarian situation of the refugees and displaced persons in Armenia and Azerbaijan, Parliamentary Assembly, Resolution 1059 (1995). http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-en.asp?FileID=16470&lang=en. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

Joint Declaration Of European Union And The Republics Of Armenia, Azerbaijan And Georgia. 22 Haziran 1999, http://europa.eu/rapid/press-release_PRES-99-202_en.htm?locale=en. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

İBREİLİ Sandro Gürcü Halkının Tarihi Osmanlı - Gürcü İlişkileri Üzerine Kapsamlı Bir Araştırma, Yay. Haz. Zeynep Aytekin, İstanbul 2014

İZZETGİL Elşan. Ahıska Sorunu: Sürgün, Yurda Dönüş Mücadelesi ve Son Gelişmeler, Ankara Aralık 2012

İZZETGİL Elşan. Ahıska Sorununun Gelişim Süreci, Uluslararası Boyut Kazanması, Yeni Türkiye Dergisi, S. 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015

KAHRAMAN Alter/**TULUN** Mehmet Oğuzhan. Post – Sovyet Gürcistan'da Azınlık Hakları: Uluslararası Örgütler ile Uluslararası Örgütler ile Uluslararası ve Ulusal Sivil Toplum Kuruluşlarının Bakışı, Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset, Ed. Ayşegül Aydıngün, Ali Asker, Aslan Yavuz Şir, Ankara 2016

KESKİN Serhat/**ANAÇ** Özge. Ahıska Türklerinin 1944 Sürgününden Günümüze Gürcistan'a Geri Dönüş Mücadelesi ve 2007 Yılına Kadar Dönenlerin Durumu, Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset, Ed. Ayşegül Aydıngün, Ali Asker, Aslan Yavuz Şir, Ankara, 2016

KESKİN Serhat/**TULUN** Mehmet Oğuzhan/**YILMAZ** Aytaç. 2007 Geri Dönüş Yasası ve Ahıska Türklerinin Gürcistan'a Geri Dönüş Sürecindeki Son Durum, Gürcistan'daki Müslüman Topluluklar Azınlık Hakları, Kimlik, Siyaset, Ed. Ayşegül Aydıngün, Ali Asker, Aslan Yavuz Şir, Ankara, 2016

KIRZIOĞLU M. Fahrettin. Dede-Korkut Oğuznameleri, Ankara 2000

KIRZIOĞLU M. Fahrettin. Osmanlılar'ın Kafkas - Elleri'ni Fethi (1451-1590), Ankara 1993

KIRZIOĞLU M. Fahrettin. Yukarı Kür ve Çoruk Boyları'nda Kıpçaklar İlk- Kıpçaklar (M.Ö. VIII.- M.S. VI. yüzyıl.) ve Son- Kıpçaklar (1118, 1195) ile Ortodoks-Kıpçak Atabekler Hükümeti (1267- 1578) (Ahıska / Çıldır Eyaleti Tarihi'nden), Ankara 1992

KIŞLA Selcen Nur. Devletlerin Andlaşmalara Halefiyeti, Ankara 2016

KURT Selim. Ahıska Türkleri ve Ahıska Yurdunun Türkiye İçin Önemi. Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Giresun Üniversitesi KARASAM, Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu 14 – 15 Nisan 2014 International Symposium On Legal And Social Problems Of Ahiskan Turks April 14th – 15th 2014, Ed. Rasim Bayraktar, Ankara 2015

KÜTÜKÇÜ M. Akif. Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Ahıska Türklerinin Anavatanlarına Dönüş Sorunu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 13, Konya 2005

KÜTÜKÇÜ M. Akif/**POYRAZ** Yasin. Ahıska Türklerinin Anavatanlarına Dönüş Sorunu, 8. Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi 9 - 13 Haziran 2010 Celalabat - Kırgızistan Türk Dünyasında Muhtemel İş Birliği Alanları Sempozyum Tebliğleri, İstanbul 2011

LYNCH M. Lives on Hold The Human Cost of Statelessness, Washington February 2005

MODEBADZE Valeri. Historical Background of Meskhetian Turks' Problem and Major Obstacles to the Repatriation Process, International Black Sea University (IBSU) Scientific Journal, Vol. 3(1), Georgia 2009

MONTEFİORE Simon Sebag. Genç Stalin Biyografi: İkinci Kitap, Çev. Yavuz Alogan, İstanbul 2010

NODİA Ghia (ed.). Ethnic – Confessional Groups and Challenges to Civic Integration in Georgia Azeri, Javakheti, Armenian and Muslim Meskhetian Communities, Tibilisi 2002

OSİPOV Alexander G. Russian Experience Of EthnicDiscrimination: Meskhetians İn Krasnodar, Moscow 2000

PAZARCI Hüseyin. Uluslararası Hukuk Dersleri, 1. Kitap, Ankara 2011

PAZARCI Hüseyin. Uluslararası Hukuk Dersleri, 3. Kitap, Ankara 2005

PENTİKÄİNEN Oskari/**TRİER** Tom. Between integration and resettlement: the Meskhetian Turks Arbeitspaper/working paper, Flensburg 2004

POLAT Gürkan 1943-1944 Yıllarında Sovyetler Birliğinden Sürgün Edilen Halkların Sürgününün Ve Geri Dönüş Düzenlemelerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi; Ahıska, Kırım Ve Karaçay-Malkar Sürgünleri Örnekleri, Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara 2014

Population Movements Between The States Of The Former USSR, Parliamentary Assembly, Resolution 996 (1993). http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=16407&lang=EN. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

Public Defender of Georgia. http://www.ombudsman.ge/en/about-us/gzamkvlevi (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016)

Recommendation 1201 (1993) [1] on an Additional Protocol on the Rights of National Minorities to the European Convention on Human Rights. http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=15235&lang=en. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

Recommendation 1335 (1997). Refugees and displaced persons in Transcaucasia, http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML en.asp?fileid=15369&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

Resolution 1415 (2005) Honouring of obligations and commitments by Georgia. http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17288&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

Resolution 1428 (2005) The situation of deported Meskhetian population. http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17312&lang=en (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

Resolution 1477 (2006), Implementation of Resolution 1415 (2005) on the honouring obligations and commitments by Georgia. http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTMLen.asp?fileid=17398&lang=en. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

RENDA Yaprak. Loizidou Kararından Bugüne Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kararları ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarının Kıbrıs'taki Mülkiyet Sorununa Etkisi, Ankara Barosu Dergisi, S. 2013/1

SARGIN Hakan. Ahıska Türkleri İle İlgili Politikaların Stratejik Boyutu, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Ana Bilim Dalı, Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006

SCHABAS William A. The European Convention On Human Rights, Oxford 2015

SEFEROV Rahman/**AKIŞ** Ayhan. Sovyet Döneminden Günümüze Ahıska Türklerinin Yaşadıkları Coğrafyaya Göçlerle Birlikte Genel Bir Bakış, A General Look Into The Geographical Areas Where Ahiska Turks Have Been Living Since The Soviet Period Together Witkh The Emigrations, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, S. 24, Konya 2008

SEPETÇİOĞLU Necati M. Dede Korkut'un Kitabı, İstanbul 1998

Statute Of The Council Of Europe. http://www.ifa.de/fileadmin/pdf/abk/inter/ec_ets_001.pdf, Resmi Gazete, 17 Aralık 1949, Sayı 7382

SWERDLOW Steve. Understanding Post – Soviet Ethnic Discrimination and the Effective Use of U.S. Refugee Resettlement: The Case of the Meskhetian Turks of Krasnodar Krai, California Law Review, Vol. 94, Issue 6, California 2006

TAŞDEMİR Tekin. Türkiye'nin Kafkasya Politikasında Ahıska ve Sürgün Ahıskalılar, İstanbul 2005

The Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities Adopted the 2nd Cycle Opinion on Georgia on 17 June 2015. http://www.coe.int/en/web/minorities/georgia veya https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680590fb5 (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016)

The honouring of obligations and commitments by Georgia, Resolution, 1801 (2011) http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17976&lang=en (Erişim Tarihi: 22.11.2016)

The honouring of obligations and commitments by Georgia, Report, Doc. 12554, 28-03-2011. http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?FileID=12656&Lang=EN. (Erişim Tarihi: 22 Kasım 2016)

The Situation of Human Rights and Freedoms in Georgia. Annual Report of the Public Defender of Georgia 2011 http://www.ombudsman.ge/uploads/other/1/1346.pdf (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016)

The Situation of Human Rights and Freedoms in Georgia. Annual Report of the Public Defender of Georgia 2013 http://www.ombudsman.ge/uploads/other/1/1934.pdf (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016)

The Situation of Human Rights and Freedoms in Georgia. Annual Report of the Public Defender of Georgia 2014. http://www.ombudsman.ge/uploads/other/3/3510.pdf (Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016)

The UN Refugee Agency. Ethnic Minorities Could Face Deportation From Russia Under New Degree, http://www.unhcr.org/news/latest/2002/4/3cadd4404/ethnic-minorities-face-deportation-russia-under-new-decree.html?query=krasnodar, (Erişim Tarihi: 22.11.2016)

TRİER Tom. Can Meskhetian Repatriation to Georgia Begin? Law Adopted by Georgian Parliament, European Centre For Minority Issues, Volume 4, Issue 2, Flensburg 2007

TRİER Tom/**TARKHAN-MOURAVİ** George/**KİLİMMİK** Forrest. Meskhetians: Homeward Bound, Georgia 2011

URAVELLİ Orhan. Şevardnadze'nin Ardından, Bizim Ahıska, S. 35, Yaz 2014

ÜREN Mustafa. Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik Ekseninde Ahıska Türkleri Sorunu, Nobel Bilimsel Eserler, Ankara 2016

YAZICIOĞLU Muhsin. Ahıska Meselesi Milli Bir Davadır, Bizim Ahıska, S. 7, 2007

YUNUSOV Arif. Ahıska (Mesket) Türkleri: İki Kere Sürgün Edilen Halk, Yeni Türkiye Dergisi, S. 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015

YÜZBEY İrade. Ahıskalı Türkler ve Kültürleri, Turkish Studies International Periodical Forthe Languages, Literature and History of theTurkishorTurkic, Vol. 3/7, Ankara Fall 2008

ZEYREK Yunus. Ahıska ve Ahıska Türkleri, Yeni Türkiye Dergisi, Sayı 78, Kafkaslar Özel Sayısı – VIII, Ankara Temmuz – Aralık 2015

ZEYREK Yunus. Ahıska Araştırmaları, Ankara 2006

ZEYREK Yunus. Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri, Ankara 2001

ZEYREK Yunus. Tarihin Okunmamış Sayfası: Ahıska, Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi, İstanbul 2008, S. 5-6

EK 1: ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Kamu Hukuku ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 18/05/2018

Tez Başlığı: Geri Dönüş Yasası Çerçevesinde Ahıska Türklerinin Gürcistan Cumhuriyeti'ne Dönüşü

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 98 sayfalık kısmına ilişkin, 17/05/2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
2- ☒ Kaynakça hariç
3- ☐ Alıntılar hariç
4- ☒ Alıntılar dâhil
5- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
18-05-2018

Adı Soyadı: Eda ALPBAZ
Öğrenci No: N132270013
Anabilim Dalı: Kamu Hukuku
Programı: Tezli Yüksek Lisans

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Dr. Bahadır Bumin ÖZARSLAN

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

EK 2: ETİK KURUL İZNİ MUAFİYET FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Kamu Hukuku ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 18/05/2018

Tez Başlığı: Geri Dönüş Yasası Çerçevesinde Ahıska Türklerinin Gürcistan Cumhuriyeti'ne Dönüşü

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
18.05.2018

Adı Soyadı: Eda ALPBAZ
Öğrenci No: N13223013
Anabilim Dalı: Kamu Hukuku
Programı: Tezli Yüksek Lisans
Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Dr. Bahadır Bumin ÖZARSLAN

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr
Telefon: 0-312-2976860 Faks: 0-3122992147 E-posta: sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

EK 3: 11 TEMMUZ 2007 TARİH ve 5261 SAYILI GÜRCİSTAN YASASI

ESKİ SOVYET SOSYALİST CUMHRİYETLER BİRLİĞİ TARAFINDAN XX. YÜZYILIN 40'LI YILLARINDA GÜRCİSTAN SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETİNDE ZORUNLU SÜRGÜNE MARUZ KALAN İNSANLARIN GERİ DÖNÜŞÜNE DAİR

GÜRCİSTAN YASASI

Madde 1. Yasanın Amacı

İşbu yasanın amacı eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından XX. Yüzyılın 40'lı yıllarında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinden zorunlu sürgüne maruz kalan insanların ve sonraki nesillerinin Gürcistan'a geri dönüşüne dair yasal mekanizmanın oluşturulmasıdır. İşbu yasa ile belirlenen yurda geri dönüş sistemi ile ilgili olarak tarihi adaletin sağlanması, onurlu ve gönüllü olarak geri dönüş prensiplerine dayanmakta ve aşamalı olarak geri dönüşü öngörmektedir.

Madde 2. Terimlerin Anlamları

İşbu yasanın amaçları kapsamında kullanılan terimler aşağıdaki anlamları taşımakta ve ifade etmektedir:

a) Zorunlu Sürgüne Maruz Kalan Kişi – Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından XX. Yüzyılın 40'lı yıllarında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Devlet Savunma Komitesinin 31 Temmuz 1944 tarih ve No: 6279 CC kararı doğrultusunda Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinden diğer Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğinin federe devletlerine zorunlu sürgüne maruz kalan kişileri ifade etmektedir;

b) Geri Dönüş Statüsünü Arayan Kişi – İşbu yasa ile belirlenen kurallar doğrultusunda geri dönüş statüsünü arayan kişi olarak kaydı yapılan kişileri ifade etmektedir;

c) Geri Dönecek Kişi – İşbu yasa ile belirlenen kurallar doğrultusunda geri dönüş statüsünü kazanan kişiyi ifade eder;

d) Temsilci – Yurt dışında geri dönüş işlemlerinde koordinasyonu sağlayan yetkili kişiyi ifade eder;

e) Bakanlık – Gürcistan Mülteci ve Göçmen İşleri Bakanlığını ifade eder.

f) Eksiklikler – İbraz edilen belgelerin işbu yasa ile belirlenen şekle uygun olmadığı veya bu yasanın 4. maddesinin 2. fıkrasında belirlenen herhangi bir belgenin

uygun bir şekilde onaylanmış tercümesinin eksikliğini ifade eder. *(1.12.2009, No:2204)*

Madde 3. Geri Dönüş Statüsünü Kazanmak Amacı İle İlgili Dilekçeyi Vermeye Yetkisi Olan Kişiler

1. İşbu yasa ile belirlenen kural gereğince Geri Dönüş Statüsünü Kazanmak Amacı İle İlgili Dilekçeyi Vermeye Yetkili Olan Kişiler: Zorunlu sürgüne maruz kalmış kişiler ile bunların soyundan gelen kişilerin başvuru hakları bulunmaktadır.

2. Bu maddenin birinci fıkrasında belirlenen kişilerin eşleri ile reşit olmayan çocuklarının işbu yasa ile belirlenen kurallar doğrultusunda Geri Dönüş Statüsünü kazanılabilmeleri için dilekçe verme hakkına ancak bu maddenin birinci fıkrasında belirlenen kişiler tarafından Geri Dönüş Statüsünün kazanılabilmesi amacı ile yapılan başvurunun olumlu sonuçlanması durumunda sahip olacaklardır.

Madde 4. Geri Dönüş Statüsünü Kazanmak İçin Gerekli Başvuru

1. Geri dönüş statüsünü kazanmak için bu yasanın 3. maddesi ile belirlenen kişiler geri dönüş statüsünü kazanmak için ilgili başvuruyu aşağıdaki kurumlara yapacaklardır:

a) Bakanlığa – Eğer kişi yasalar çerçevesinde Gürcistan'da daimi oturuma sahip ise;

b) Vatandaşı olduğu ülke topraklarında bulunan ilgili temsilciliğine veya yasalar çerçevesinde daimi oturumuna sahip olduğu ülkedeki yetkili makamına;

c) Vatandaşı bulunduğu ülkede veya yasalar çerçevesinde daimi oturumuna sahip olduğu ülkede ilgili temsilciliğin bulunmaması durumunda en yakınında bulunan temsilciliğe başvuru yapması gerekmektedir.

2. Geri dönüş statüsünün kazanılması ile ilgili olarak yapılacak başvuru dilekçesine aşağıda belirtilen belgelerin de eklenmesi gerekmektedir:

a) Zorunlu sürgüne maruz kaldığına dair ispatlayıcı belge (belgeler);

b) Vatandaşı bulunduğu ülkenin yasaları uyarınca vatandaşlık belgesi veya yaşadığı ülkede almış olduğu daimi ikamet belgesi ve geçerli kimlik belgesi;

c) Doğum belgesi;

d) Yerleşim Yeri Belgesi;

e) Adli Sicil Kaydı;

f) Aile bireyi olduğuna ve/veya akrabalık bağının bulunduğuna dair belge (bunlara ek olarak evlilik ve/veya boşanma belgesi, çocukların doğum belgeleri);

g) İptal Edilmiştir *(1.12.2009, No:2204)*

h) Başvuru sahibinin şahsi bilgileri ile birlikte bildiği dilleri ve vatandaşlık bilgilerini de içeren öz geçmişi;

i) İşbu yasanın 3. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen durumda zorunlu sürgüne maruz kalmış kişi veya bu kişinin soyundan gelen vatandaşın ve buna ek olarak bu kişilerin eşleri ve reşit olmayan çocukları tarafından Geri Dönüş Statüsünün Kazanılması amacı ile yapılacak başvuru dilekçesine ek olarak bu yasanın 3.

maddesinin birinci fıkrası ile öngörülen kişinin başvurusunun kabul edildiğine dair ilgili karar yazısı;

k) Mali ve maddi mal varlığı ile ilgili bilgiler yer alacaktır.

3. Başvuru sahibi arzu ederse Geri Dönüş Statüsünün Kazanılması ve Adaptasyon-Entegrasyon sürecinde faydalı olacağını düşündüğü başka ek belge ve doküman ekleme hakkına da sahiptir.

4. Bu maddenin 2. ve 3. fıkrası ile öngörülen belgeler Gürcüce ve İngilizce dillerinde ibraz edilecektir. Eğer belge başka bir dilde düzenlenmiş ise belgenin orijinali ile birlikte Gürcüce veya İngilizce tercümesi yapılmış ve uygun bir şekilde onaylatılmış tercümesi de ibraz edilecektir.

5. Başvuru sahibi isterse bakanlık veya bunların temsilciliklerine bu maddenin 2. ve 3. fıkrası ile öngörülen belgelerin uygun bir şekilde onaylatılmış suretlerini ibraz etme hakkına da sahiptir. Belgelerin suretleri Geri Dönüş Statüsünün Kazanılması ile ilgili başvurunun yapıldığı ülke veya ikamet ettiği ülkenin yasaları uyarınca onaylanmış olacaktır.

6. Eğer ki bu maddenin 2. fıkrasında belirtilen herhangi bir belgenin elde edilmesi imkânsız ise bu durumda başvuru sahibi ilgili belgenin ibraz edilememesinin kendi mazereti dışında gerçekleşeceğine dair ispatlayıcı bir belge ibraz etmek zorundadır.

7. Bu maddele ile belirlenen şartlar gereğince Geri Dönüş Statüsünün Kazanılması ile ilgili olarak başvurunun en geç 1 Temmuz 2009 tarihine kadar yapılması gerekmektedir. (26.12.2008 No:886).

Madde 5. Geri Dönüş Statüsünün Kazanılmasına Dair Başvurunun Kayıt Edilmesi

1. İşbu yasanın 4. maddesi ile belirlenen kuralar doğrultusunda ibraz edilen Geri Dönüş Statüsünün Kazanılmasına dair başvuru kayıt edilerek ilgili numara verilir.

2. Geri Dönüş Statüsünün Kazanılmasına dair başvuru ibraz edilirken başvuru dilekçesi ile ekli belgeler kontrol edildikten sonra herhangi bir eksiğin olmadığının kesinleşmesi durumunda başvuru sahibi Geri Dönüş Statüsünü talep eden kişi olarak kayıt edilir.

3. Geri Dönüş Statüsünün Kazanılmasına dair başvuru ibraz edilirken dilekçede ve/veya ekli belgelerde eksikliklerin tespit edilmesi durumunda bakanlık veya temsilcilik bununla ilgili olarak başvuru sahibine haber vererek eksiklikleri 4 ay içerisinde tamamlamasını ister. *(1.12.2009 No:2204).*

4. Eğer başvuru sahibi işbu yasanın 4. maddesi uyarınca belirlenen dilekçe ve/veya belgeleri eksiksiz olarak ibraz etmez ise başvuru dilekçesi işleme alınmayarak ibraz edilen belgeler başvuru sahibine geri iade edilir. *(1.12.2009 No:2204).*

5. Eksiklerin giderilmesi için işbu yasa ile belirlenen sürenin kaçırılması durumunda başvuru sahibi Geri Dönüş Statüsünün Kazanılmasına dair dilekçeyi işbu

yasanın 4. Maddesi ile belirlenen kurallar doğrultusunda en geç 1 Temmuz 2009 tarihine kadar yeniden başvurabilir. *(26.12.2008 No:886).*

Madde 6. Geri Dönüş Statüsünü Kazanma Hakkını Arayan Kişi Tarafından Geri Dönüş Statüsünün Kazanılmasına Dair Yapılan Başvurusunun İncelenmesi

1. Geri dönüş statüsünü kazanma hakkını arayan kişi tarafından yapılan geri dönüş statüsünün kazanılmasına dair başvuru dilekçesi, ekli belgeler ve diğer dokümanlar temsilcilik tarafından bakanlığa gönderilir. Geri dönüş statüsünün kazanılmasına dair yapılan başvurusu birleşik veri tabanına kaydedilir.

2. Geri dönüş statüsünü kazanma hakkını arayan kişi tarafından geri dönüş statüsünün kazanılmasına dair yapılan başvuru dilekçelerinin değerlendirilmesi 1 Ocak 2010 tarihinde başlayacaktır. *(14.07.2009 No:1538).*

3. Bakanlık geri dönüş statüsünü kazanma hakkını arayan her bir kişinin başvuru dilekçesini ayrı ayrı inceler. Bunun yanı sıra aile bazında yapılan başvuruları aile birlikteliği kapsamında topluca inceler.

4. Bakanlık dokümanların kaydını yaparak değerlendirilmek üzere Gürcistan İç İşleri Bakanlığına gönderir. İhtiyaç durumunda ise diğer kurum ve kuruluşlara da gönderebilir. Bu kurum ve kuruluşlar kendi yetki çerçevesinde geri dönüş statüsünü kazanma hakkını arayan kişiler ile ilgili olarak geri dönüş statüsüne uygun olup olmadıklarına dair raporlarını sunarlar.

Madde 7. Geri Dönüş Statüsünü Kazanma Hakkını Arayan Kişiler Hakkında Geri Dönüş Statüsünün Kazanılmasına Dair Başvurunun Ek İnceleme Aşaması

1. Gürcistan Hükümeti geri dönüş statüsünün verilmesinin inceleme aşamasında ek taleplerde bulunma hakkına sahiptir.

2. Geri dönüş statüsünün verilmesi amacı ile mülakat yapılması talep edilebilir. Buna ek olarak kişinin topluma uyum sağlaması amacı ile farklı ve değişik testlere tabi tutulması da istenebilir.

3. Geri dönüş statüsünün verilmesi ile ilgili olarak Gürcü dilini bilen kişilere öncelik tanınır.

4. Geri dönüş statüsünü kazanma hakkını arayan kişi tarafından ibraz edilen belgelerin incelenmesi sonucunda veya işbu maddede belirtilen işlemlerin gerçekleştirilmesi aşamasında kişi tarafından sunulan belgelerin gerçeğe aykırı olduğu tespit edilmesi durumunda kişinin başvurusu iptal edilir ve değerlendirmeye alınmaz.

5. Geri dönüş statüsünü kazanma hakkını arayan kişi tarafından yapılan başvurunun incelenmesi ile ilgili olarak bu yasa kapsamında belirlenen işlemlere Gürcistan Genel İdari Kanununun hükümleri uygulanmaz.

Madde 8. Geri Dönüş Statüsünün Verilmesi

1. İlgili kurumlardan bilgilerin talep edilmesi ve bunların değerlendirilmesi ve işbu yasanın 7. maddesi uyarınca belirlenen işlemlerin tamamlanmasının ardından bakanlık geri dönüş statüsünü kazanma hakkını arayan kişi ile ilgili olarak geri dönüş

statüsünün verilmesi veya başvurunun reddedilmesine dair kararını hazırlar. Gürcistan Mülteci ve Göç İşleri Bakanlığı bu karar doğrultusunda başvuru yapan kişiler hakkında geri dönüş statüsünü kazananlar veya başvurusu reddedilenler ile ilgili olarak bildirge yayınlar.

2. Gürcistan Mülteci ve Göç İşleri Bakanlığı tarafından işbu maddenin birinci fıkrası uyarınca ilgili bildirgenin yayınlanmasının ardından 20 gün içerisinde geri dönüş statüsünü kazanma hakkını arayan kişiye kendisine geri dönüş statüsünün verildiğine veya başvurusunun reddedildiğine dair tebligat yapılır.

3. Geri dönüş statüsünün verilmesine veya başvurusunun reddedilmesine dair verilen karar ile ilgili olarak İdari-Hukuki yaptırımına yönelik Gürcistan Genel İdari Kanununun 177. maddesi ile 178. maddesinin 3. kısmı uygulanmaz.

4. Geri dönüş statüsünün olumlu sonuçlanması durumunda bu hakkı kazanan kişiye en geç 1 ay içerisinde geri dönüş statüsünün kazanıldığına dair ilgili doküman verilir.

9. Kazanılan Geriş Dönüş Hakkı Uyarınca Gürcistan Vatandaşlığının Verilmesi

1. Geri Dönüş Statüsünün verilmesi bu kişiye “Gürcistan Vatandaşlığının Verilmesine Dair” Gürcistan Anayasasının 27/1 maddesi uyarınca Gürcistan vatandaşlığını alma hakkını verir.

2. Kişiye geri dönüş hakkının verilmesi durumunda Gürcistan’a dönmeden en geç 1 ay öncesinden ilgili temsilciliğe Gürcistan Hükümeti tarafından belirlenen form doğrultusunda sağlık durumunu gösterir belgeyi ibraz etmesi gerekmektedir. *(1.12.2009 No:2204).*

3. İptal Edilmiştir. *(1.12.2009 No:2204)*

Madde 10. Geri Dönüş Statüsünün Durdurulması ve İptal Edilmesi

1. Geri dönüş statüsünün verilmesinden sonra kişinin herhangi bir suç işlemesi durumunda adli makamlarca soruşturma evresinde veya mahkeme tarafından beraat kararı verilene kadar kişinin geri dönüş statüsü geçici süre ile durdurulabilir.

2. Geri dönüş statüsünü kazanan kişinin bu hakkı aşağıda belirtilen durumlarda da iptal edilebilir:

a) Hak sahibinin bizzat başvuru yapması durumunda;

b) Hak sahibinin Gürcistan veya başka ülke vatandaşlığını alması durumunda;

c) İptal Edilmiştir. *(1.12.2009 No:2204)*

d) Geri dönüş statüsünün kazanılasından sonra bu statünün verilmesini engelleyici durumların tespit edilmesi durumunda;

e) Geri dönüş statüsünün kazanılasından sonra bu statüyü kazanmak amacı ile ilgili kişi tarafından kasten yanıltıcı veya yanlış bilgi ve belgenin verildiğinin tespit edilmesi durumunda;

f) Hakkında verilen hapis cezasının kesinleşmesi durumunda;

g) Mahkeme tarafından hakkında kayıp kararının kesinleşmesi veya vefat ettiği kabul edilerek bununla kararın mahkeme tarafından ilana çıkması durumunda;

h) Vefat etmesi durumunda bu hakkı durdurulur.

3. Kişinin Geri dönüş statüsünün durdurulması veya iptal edilmesi ile ilgili kararı bakanlık alır.

Madde 11. İşbu Yasanın Yürürlüğe Girmesi İle İlgili Olarak Gerçekleştirilecek Olan Faaliyetler

1. Gürcistan Hükümeti 1 Nisan 2010 tarihine kadar "Geri Dönüş Statüsü" Bulunan kişilerin Gürcistan vatandaşlığına alınmasına yönelik basitleştirilmiş uygulama ile ilgili olarak bir genelge yayınlayacaktır. Bu genelge doğrultusunda geri dönüş statüsünü kazanan kişilerin vatansız olarak kalma statüsünü ortadan kaldıracaktır. Belirtilen genele taslağının hazırlanmasını Gürcistan Adalet Bakanlığı gerçekleştirecektir. *(1.12.2009 No:2204).*

2. Gürcistan Hükümeti 1 Ocak 2008 tarihine kadar bu yasanın amacının gerçekleştirilmesi için mali ve mülkiyet durumunu gösterir dokümanlar ile ilgili olarak formlarının hazırlanmasını sağlayacaktır.

3. Gürcistan Hükümeti 1 Ocak 2008 tarihine kadar bu yasanın amacının gerçekleştirilmesi için sağlık durumunu gösterir dokümanlar ile ilgili olarak formlarının hazırlanmasını sağlayacaktır.

4. Gürcistan Mülteci ve Göç İşleri Bakanlığı 1 Ocak 2008 tarihine kadar geri dönüş statüsünün kazanılmasına dair başvurunun alınmasına ilişkin organizasyonu ve bilgi işletim veri tabanının oluşturulması için gerekli çalışmaları tamamlayacaktır.

Madde 11/1 Geçici Hükümler ***(1.12.2009 No:2204)***

Bu yasanın 4. maddesinin 7. fıkrası ile 5. maddesinin 5. fıkrası ile belirlenen süreler 1 Ocak 2010 tarihi itibari ile sınırlandırılmıştır.

Madde 12. Yasanın Yürürlüğe Girmesi

1. İşbu yasanın 10. maddesi ile 11. maddesinin birinci fıkrası hariç olmak üzere yayınlandığı tarihten itibaren geçerli sayılacaktır.

2. İşbu yasanın 10. maddesi ile 11. maddesinin birinci fıkrası 1 Ocak 2008 tarihi itibari ile yürürlüğe girecektir.

Gürcistan Cumhurbaşkanı ***Mikheil SAAKASHVILI***

Tiflis,
11 Temmuz 2007
No:5261 - RS

EK 4: 17 ARALIK 2007 TARİH ve 276 NO'LU GÜRCİSTAN HÜKÜMETİ KARARI

GERİ DÖNÜŞ STATÜSÜNÜN VERİLMESİNE DAİR DEĞERLENDİRMENİN YAPILMASI İLE İLGİLİ OLARAK EK TALEPLERİN İSTENMESİ DAİR

GÜRCİSTAN HÜKÜMETİ KARARI

No: 276 17 ARALIK 2007 TİFLİS

1. "Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından XX. Yüzyılın 40'lı yıllarında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinden zorunlu sürgüne maruz kalan insanların geri dönüşüne dair" Gürcistan Yasasının 7. Maddesinin birinci fıkrası uyarınca geri dönüş statüsünün verilmesine dair değerlendirmenin yapılması sırasında aşağıdaki ek bilgiler talep edilir.

a) "Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından XX. Yüzyılın 40'lı yıllarında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinden zorunlu sürgüne maruz kalan insanların geri dönüşüne dair" Gürcistan Yasasının 4. Maddesinin 2. fıkrasında belirlenen belgelere ek olarak geri dönüş statüsünü arayan kişi tarafından ayrıca geri dönüş statüsünü arayan kişi anketi dolduracaktır.

b) Geri dönüş statüsünü arayan kişi anketinin ekli formlarının onaylanmasına karar verilmiştir.

2. Karar yayınlandığı tarihten itibaren geçeli olacaktır.

Başbakan *Vladimer GURGENIDZE*

Gürcistan Hükümetinin
17 Aralık 2007 tarih ve No:276
Kararı gereğince onaylanmıştır.

Gürcistan Hükümetinin
17 Aralık 2007 tarih ve No:276
Kararı gereğince onaylanmıştır.

Gürcistan Mülteci ve
Göç İşleri Bakanlığı

Geri Dönüş Statüsünü Arayan Kişi
Anketi

Biyometrik Fotoğraf

Anket ile birlikte elektronik olarak resimde eklenecektir

1. Başvuru Sahibi:
Soyadı:
Adı:
Baba Adı:

2. Sürgüne Maruz Kalan Kişiye Olan Yakınlığı:
Sürgün Edilen Kişinin: Çocuğu Torunu Diğer

3. Sürgün Edilen Kişinin Soyadı, Adı, Baba Adı, Doğum Tarihi ve Yeri, Sürgünden Önceki Adresi:

4. Sürgün Edilen Kişinin Sürgün Sırasındaki Aile Bireyleri:
a)
b)
c)
d)
e)

5	Şayet Adınızı, Soyadınızı, Baba Adınızı Değiştirdiyseniz Ne Zaman ve Hangi Nedenle Değiştirdiniz Belirtiniz?	
6	Doğum Tarihi	
7	Doğum Yeri	
8	Adresi	Şimdiki: Önceki:
9	İletişim Şekli	Ev Telefon Numarası: Cep Telefonu Numarası: Elektronik Posta Adresi:
10	Sürgünden Önceki Soyadı veya Gürcü Soyadı	

<table>
<tr><td>11</td><td>Uyruğu</td><td>Şimdiki:
Önceki:</td></tr>
<tr><td>12</td><td>Vatandaşlığını Gösterir Belgeler</td><td>Doğum Belgesi
Pasaport
Diğer</td></tr>
<tr><td>13</td><td>İkametini Gösterir Belgeler

Vatandaşlığı Olmayan Kişi Misiniz Yoksa Vatandaşı Bulunduğunuz Ülkede Daimi Olarak Mı Yaşıyorsunuz?</td><td>Belge Adı
Numarası
Kim Tarafından Verilmiştir
Veriliş Tarihi
Geçerlilik Süresi</td></tr>
<tr><td>14</td><td>Bulunduğunuz Ülkede İkamet Statünüz Belirsiz İse En Son İkamet Ettiğiniz Yer İle İlgili Olarak Belge İbraz Ediniz</td><td>Belge Adı
Numarası
Kim Tarafından Verilmiştir
Veriliş Tarihi
Geçerlilik Süresi</td></tr>
<tr><td>15</td><td>Kimlik Belgesi</td><td>Belge Adı
Numarası
Kim Tarafından Verilmiştir
Veriliş Tarihi
Geçerlilik Süresi</td></tr>
<tr><td>16</td><td>Kimlik Belgesi</td><td>Belge Adı
Numarası
Kim Tarafından Verilmiştir
Veriliş Tarihi
Geçerlilik Süresi</td></tr>
<tr><td>17</td><td>Dini</td><td></td></tr>
<tr><td>18</td><td>Etnik Grubu</td><td></td></tr>
<tr><td>19</td><td>Eğitimi

Üniversite
Ortaöğretim
İlkokul</td><td>Hangi okulu nerede ve ne zaman bitirdiğinizi yazınız?
…………………………
…………………………
…………………………</td></tr>
<tr><td>20</td><td>Mesleği
(Diplomaya Göre)</td><td></td></tr>
<tr><td>21</td><td>Dil Bilgisi</td><td>
<table>
<tr><td>Dil</td><td>Ana Dili</td><td>Akıcı Konuşuyorum</td><td>İyi</td><td>Bilmiyorum</td></tr>
<tr><td>1</td><td>Gürcüce</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>2</td><td>Türkçe</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>3</td><td>Rusça</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td>4</td><td>Diğer</td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>
</td></tr>
</table>

22 İş Tecrübesi

Ay ve Yıl	İşletmenin Adı ve Görevi	İşletmenin Yeri

Giriş	Çıkış		

23 Aile Fertlerinin Bilgileri

	Soyadı, Adı, Baba Adı	Doğum Tarihi	Uyruğu
Anne			
Baba			
Eş			
Çocuklar	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.		

24	Herhangi Bir Siyasi Veya Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliğiniz Var Mı?	Adı: Amacı: Görevi: Hangi Yıldan İtibaren:	
25	Askerli Durumu (Askerlik Durumunu Gösterir Belge İbraz Edilmesi Gerekmektedir)	Ne Zaman ve Nerede Askeri Rütbesi Birliği Askerliğe Elverişlilik Durumu	
26	Savaşa Katıldınız Mı?	Nerede Ne Zaman Ne Amaçla	
27	Vatandaşı Bulunduğunuz Ülkede Gizli Bilgileri Saklayacağınıza Dair Herhangi Bir Belgeye İmza Attınız Mı?		
28	Hüküm Giydiniz Mi Ve Neden? Cezanızı Tamamladınız Mı?		
29	Hakkınızda Soruşturma Yapıldı Mı Veya Hiç Tutuklu Bulundunuz Mu?		
30	Gürcistan'da Yakın Akrabalarınız Var Mı? Evet Hayır	Adı, soyadı, baba adı Açık adresi	
31	Gürcistan'da Nereye Yerleşmek İstiyorsunuz?		

32. Geri Dönüş Statüsünün Verilmesin Dair Genel Tercihlerinizi Yazınız

Ben şartları okudum ve aşağıdaki durumları kabul ediyorum:

a) Ankette benim ile ilgili bütün şahsı bilgilerimin Gürcistan Hükümetine verileceğini;

b) Ankete bulunan bilgilerin doğruluğunu kabul ediyor ve ankette vermiş olduğumun bilgilerin ve belgelerin yanlış olması durumunda geri dönüş statüsünün verilmesinin reddedileceğini biliyorum;

c) Ankette bulunan alanların doldurulması zorunludur.

Düzenleme Yeri ve Tarihi…………. İmza………..

……./……./2008

EK 5: 28 ARALIK 2007 TARİH ve 299 NO'LU GÜRCİSTAN HÜKÜMETİ KARARI

GERİ DÖNÜŞ STATÜSÜNÜ ARAYAN KİŞİLER İLE BU KİŞİLERİN AİLE FERTLERİNİN MALİ VE MÜLKİYET DURUMUNU GÖSTERİR BEYANNAME FORMUNUN ONAYLANMASINA DAİR

GÜRCİSTAN HÜKÜMETİ KARARI

No: 299 28 ARALIK 2007 TİFLİS

1. "Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından XX. Yüzyılın 40'lı yıllarında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinden zorunlu sürgüne maruz kalan insanların geri dönüşüne dair" Gürcistan Yasasının 11. maddesinin 2. fıkrası uyarınca geri dönüş statüsünü arayanlar ile bu kişilerin aile fertlerinin mali ve mülkiyet durumunu gösterir beyannameye ek olarak konulan formun onaylanması.

2. Gürcistan'ın İşgal Altındaki Topraklarından Zorunlu Olarak Sürgüne Maruz Kalan Kişiler, Mülteci Ve Göç İşleri Bakanlığı geri dönüş statüsünü arayan kişiler tarafından ibraz edilen mali ve mülkiyet beyanname suretlerini Gürcistan Maliye Bakanlığına bağlı Kamu Tüzel Kuruluşu olan Gelir İdaresi Başkanlığının ilgili vergi dairesine gönderilmesi için gerekli çalışmayı gerçekleştirir. Şayet geri dönüş statüsünü arayan kişi yasal hakları çerçevesinde Gürcistan'da daimi oturum iznine sahip ise (geri dönüş statüsünü arayan kişinin daimi yerleşim yeri durumuna göre) veya geri dönüş statüsünü arayan kişi başka ülkenin vatandaşı ise veya yasal olarak bu ülkede daimi oturuma sahip ise bu kişilerin beyannameleri de Gelir İdaresi Başkanlığına gönderilir. *(20.08.2010 No:253)*

3. Karar yayınlandığı tarihten itibaren geçeli olacaktır.

Başbakan ***Vladimer GURGENIDZE***

Gürcistan Hükümetinin
28 Aralık 2007 tarih ve No: 299 sayılı kararı
Uyarınca onaylanmıştır.

GERİ DÖNÜŞ STATÜSÜNÜ ARAYANLAR İLE BU KİŞİLERİN AİLE FERTLERİNİN MALİ VE MÜLKİYET DURUMUNU GÖSTERİR BEYANNAME

………/…../2….. Yılı

Kısım I. Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı:
Uyruğu:
Vatandaşın Kimlik Kartı Seri, No ve Vatandaşlık Numarası:
Daimi İkamet Adresi, Telefon Numarası:

Kısım II. Kendinizin, Aile Fertlerinizin (eşiniz, reşit olmayan çocuklarınız ve üvey evladınız ve sizinle daimi olarak yaşan kişiler) İle İlgili Şahsi Bilgiler

Soyadı	Adı	Doğum Yeri	Doğum Yılı	Doğum Ayı	Doğum Günü	Akrabalık veya Diğer Bağı

Kısım III. Geçen Yılın 1 Ocak ile İçerisinde Bulunduğunuz Yılın 1 Ocak Tarihleri Arasında Sizin ve Aile Fertlerinizin Gelir Durumu İle İlgili Bilgiler

3.1. Üretim alanındaki çalışmalarınız hariç olmak üzere siz ve aile fertleriniz tarafından ücrete tabi olarak gerçekleştirdiğiniz veya hesap yılı boyunca gerçekleştirmiş olduğunuz işlerin bilgileri.

İşi Gerçekleştiren Kişi	Kişinin Belli Bir Görev Karşılığında Çalışmış Olduğu İşin Adı	İşteki Makamı veya Gerçekleştirmiş Olduğu Görevi	Yapmış Olduğu İş Karşılığında Almış Olduğu Ücreti

3.2. Sizin ve aile fertlerinin kurumsal etkinlikler çerçevesinde elde etmiş olduğu geliri.

Kurumsal İşlerde Çalışan Kişi	Kurumun Tam Unvanı	Çalışma Şekli (şahıs şirketi, ortak, (hisse sahibi) danışman, denetim kurulu üyesi, müdür, idareci, ticari temsilci veya diğer)	İşletmenin Kaydını Yapan Kurum ve Kayıt Tarihi	İşletmenin Hukuki Adresi	Çalışma Tarihleri	İşletmede Çalışma Karşılığında Almış Olduğu Ücret

3.3. Bu beyannamenin diğer kısımlarında belirtilmemiş olan sizin ve aile fertlerinizin her türlü gelir toplamı (gelir miktarı) 5000 LARI'DEN fazla olan kazançlar.

Geliri Olan Kişi	Gelir Türü	Gelir Miktarı (Meblağı)

3.4. Bu beyannamenin diğer kısımlarında belirtilmemiş olan sizin ve aile fertlerinizin diğer gelirlerin her birinin toplamı (gelir miktarı) 5000 LARI'DEN az olan kazançlar. _______ LARI

Kısım IV. Sizin ve Aile Fertlerinin Mülkiyet Durumunu Gösterir Bilgiler

4.1. İşbu bu beyannamenin doldurulduğu tarih itibari ile sizin ve aile fertlerinizin mülkiyetinde bulunan menkul ve gayrimenkullerin durumu.

Mülkün Türü, Taşınmazın Yeri	Mülkün Sahibi (eğer mülk ortak mal ise diğer hak sahiplerinin adını, soyadını ve baba adını yazınız)	Mülkün Pazar değeri (eğer mülk kısmı olarak hak ediliyor ise sizin ve aile fertlerinizin hisse miktarını yazınız)
Arsa		

1) 2) 3) Konut 1) 2) 3) Yazlık 1) 2) 3) Garaj 1) 2) 3) Taşıtlar, hava ve deniz dahil 1) 2) 3) Her birinin değeri 5000 LARİ'DEN daha çok olan diğer menkul ve gayrimenkuller 1) 2) 3) Diğer malların pazar fiyatları toplamı		

4.2. Sizin ve diğer aile fertlerinizin sahip oldukları değerli kağıtlar ve şirketlerin hisse senetleri

Değerli Kağıdın Türü ve Şirketi	Değerli Kağıdın Hak Sahibi	Değerli Kağıdın Miktarı	Kar Payı

4.3. Sizin ve diğer aile fertlerinizin bankalarda sahip oldukları parasal değerler

Hesap Sahibi	Banka Bilgileri	Katkı Türü

Açıklama:

1. Kimlik belgesinin bulunmaması durumunda kimlik bilgisi yerine pasaportun seri ve numarası yazılacaktır.
2. Arsanın türü (tarım ve tarım dışı) yeri ve yüz ölçümü yazılacaktır.

Beyannamede belirtilen bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

………/……./2……

Geri Dönüş Statüsünü Arayan Kişinin İmzası

EK 6: 9 OCAK 2008 TARİH ve 3 NO'LU GÜRCİSTAN HÜKÜMETİ KARARI

"ESKİ SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETLER BİRLİĞİ TARAFINDAN XX. YÜZYILIN 40'LI YILLARINDA GÜRCİSTAN SOVYET SOSYALİST CUMHURİYETİNDEN ZORUNLU SÜRGÜNE MARUZ KALAN İNSANLARIN GERİ DÖNÜŞÜNE DAİR" GÜRCİSTAN YASASININ AMAÇLARI İÇİN SAĞLIK DURUMU İLE İLGİLİ OLARAK BİLGİLERİ GÖSTERİR FORMUN BELİRLENMESİNE DAİR

GÜRCİSTAN HÜKÜMETİ KARARI

No: 3 9 OCAK 2008 TİFLİS

1. "Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından XX. Yüzyılın 40'lı yıllarında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinden zorunlu sürgüne maruz kalan insanların geri dönüşüne dair" Gürcistan Yasasının 11. maddesinin 3. fıkrası uyarınca yasanın amacı doğrultusunda sağlık durumu ile ilgili olarak bilgilerin yazıldığı belge olarak "Sağlık Durumu İle İlgili Olarak Raporun Düzenlenme Kuralı ve Sağlık Durumu Hakkında Rapor Formunun Onaylanmasına Dair" Gürcistan Çalışma, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 9 Ağustos 2007 tarih ve No:388/N kararının birinci fıkrasının "b" bendi ile onaylanmış olan sağlık durumu ile ilgili rapor (tıbbi dokümantasyon form IV-100/A) formunu ve yabancı ülke vatandaşı veya yasal hakları çerçevesinde yabancı ülkede yaşan kişi adına yaşadığı ülkenin yasaları uyarınca düzenlenen sağlık durumu raporunu kapsamaktadır.

2. Kararın birinci fıkrasında belirtilen Sağlık Durumu ile ilgili olarak bilgilerin bulunduğu belgede ayrıca aşağıdaki hastalıklar ile ilgili bilgilerin de bulunması gerekmektedir:

Hastalığın ICD-10 Kodu	Hastalığın Adı
B20-B24	Kişinin bağışıklık yetmezliği virüsü (HIV) nedeni ile meydana gelen hastalıklar HIV virüsünden dolayı kaynaklanan asemptomatik enfeksiyon statüsü Z21 kastedilmemektedir.
A30	Cüzzam – Hansen hastalığı Mycobacterium leprae kaynaklanan enfeksiyon kastedilmektedir. Cüzzam sonuçları kastedilmemektedir B92
A15-A19	Tüberküloz

	Mycobacterium tuberculosis ile ve mycobacterium bovis ile kaynaklanan efeksiyonlar kastedilmektedir; Doğuştan kaynaklanan tüberküloz (P37.0), tüberkülozla bağlantılı (J65), tüberküloz sonuçları (B90) ile kronik tüberküloz kastedilmemektedir,
A-50-53, A55, A57	Genel olarak cinsel yollarla bulaşan enfeksiyonlar (Frengi, klamidya lenf granülom zührevi) şankroid
F00-F02, F10-F19, F20, F71-F73	Psikoloji hastalıklar (Bunama madde bağımlılığı ve zihinsel ve davranışsal bozukluk, şizofreni, mental retardasyon)

3. Karar yayınlandığı tarihten itibaren geçeli olacaktır.

Başbakan *Vladimer GURGENIDZE*

EK 7: 30 MART 2010 TARİH ve 87 NO'LU GÜRCİSTAN HÜKÜMETİ KARARI

GERİ DÖNÜŞ STATÜSÜNE SAHİP KİŞİLER İÇİN BASİTLEŞTİRİLMİŞ USUL İLE GÜRCİSTAN VATANDAŞLIĞININ VERİLMESİNE DAİR

GÜRCİSTAN HÜKÜMETİ KARARI

No: 87 30 MART 2010 TİFLİS

Gürcistan Hükümetinin 21 Haziran 2013 tarih ve No:162 Kararı- web sayfası 25.06.2013

"Eski Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından XX. Yüzyılın 40'lı yıllarında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetinden zorunlu sürgüne maruz kalan insanların geri dönüşüne dair" Gürcistan Yasasının 9. Maddesinin birinci fıkrası ile "Gürcistan Vatandaşlığına Dair" Gürcistan Anayasasının 27/1 maddesi uyarınca:

Madde 1

Geri dönüş statüsüne sahip kişiler için Gürcistan vatandaşlığının verilmesi sırasında "Gürcistan Vatandaşlığına Dair" Gürcistan Anayasasının 26. maddesi ile belirlenen hükümler uygulanmaz.

Madde 2

Geri dönüş statüsüne sahip kişiler bu statüyü hak ettikleri tarihten itibaren iki sene içerisinde Gürcistan Vatandaşlığına Dair" Gürcistan Anayasasının 34. maddesi uyarınca Gürcistan vatandaşlığının verilmesine dair ilgili başvuruyu Kamu Tüzel Kurumu olan Devlet Servislerini Geliştirme Ajansına (ileride ajans olarak anılacak), yurt dışında ise Gürcistan Diplomatik temsilciliğine veya Konsolosluk birimlerine ibraz etmekle yükümlüdür. Başvuru şekli Ajans Başkanının emri doğrultusunda onaylanır.

Gürcistan Hükümetinin 21 Haziran 2013 tarih ve No:162 Kararı- web sayfası 25.06.2013

Madde 3

1. İşbu kararın 2. maddesi ile belirlenen başvuru dilekçesi Gürcüce veya İngilizce dillerinden birinde düzenlenmiş olmalıdır. Başvuru dilekçesine ek olarak geri dönüş statüsüne sahip olunduğuna dair ilgili belge eklenecektir. Buna ek olarak başvuru sahibinin 3x4 ölçülerinden 2 adet basılı veya elektronik ortama aktarılmış fotoğrafı da eklenecektir.

2. Şayet geri dönüş statüsüne sahip olan kişi Gürcüce veya İngilizce dillerinden herhangi hiçbirini bilmiyor ve Gürcistan'da ikamet etmiyor ise bu kişilere Gürcistan'ın İşgal Altındaki Topraklarından Zorunlu Sürgüne Maruz Kalan Kişiler Mülteci ve Göç İşleri Bakanlığı işbu kararın 2. maddesinde belirtilen başvurunun doldurulmasında elektronik veri tabanında bulunan bilgiler doğrultusunda yardımcı olur. Bakanlık başvuruyu Gürcistan Dış İşleri Bakanlığa elektronik ortamda göndererek bu başvuru dilekçesini yurt dışında bulunan temsilciliğe/konsolosluk şubesine ulaştırılmasında yardımcı olur. Geri Dönüş statüsüne sahip olan kişi tarafından imzalanan başvuru dilekçesi iş bu karar hükümleri doğrultusunda değerlendirmeye alınır.
Gürcistan Hükümetinin 21 Haziran 2013 tarih ve No:162 Kararı- web sayfası 25.06.2013

Madde 4

Geri dönüş statüsüne sahip olan kişi tarafından Gürcistan vatandaşlığının alınması ile ilgili olarak başvurunun olumlu sonuçlanması durumunda Gürcistan Cumhurbaşkanı tarafından verilen karar geri dönüş statüsüne sahip olan kişinin vatandaşı bulunduğu yabancı ülke vatandaşlığından kesin olarak çıktığına dair belgeyi ajansça veya yurt dışında bulunan Gürcistan Diplomatik Temsilciliğince veya Konsolosluk birimince teslim alındığı tarihten itibaren geçerli olur.
Gürcistan Hükümetinin 21 Haziran 2013 tarih ve No:162 Kararı- web sayfası 25.06.2013

Madde 5

Bu kararın 4. maddesinde belirtilen kararın çıkarılmasından itibaren iki yıl içerisinde geri dönüş statüsüne sahip kişi tarafından ajansa veya yurt dışında bulunan Gürcistan Diplomatik Temsilciliğine veya Konsolosluk birimine vatandaşı bulunduğu yabancı ülke vatandaşlığından kesin olarak çıktığına dair ilgili belgeyi ibraz etmesi gerekmektedir.
Gürcistan Hükümetinin 21 Haziran 2013 tarih ve No:162 Kararı- web sayfası 25.06.2013

Madde 6

Ajans işbu kararın 5. maddesinde belirtilen belgenin doğruluğunu makul bir süre içerisinde inceleyerek yasalar uyarınca belirlenen usul çerçevesinde ilgili kişiye Gürcistan vatandaşlığının verildiğine dair gerekli belgeyi sunar.
Gürcistan Hükümetinin 21 Haziran 2013 tarih ve No:162 Kararı- web sayfası 25.06.2013

Madde 7

Ajans işbu kararın 5. Maddesi ile belirlenen sürede yabancı ülke vatandaşlığından kesin olarak çıktığına dair resmi belgeyi mazeret göstermeksizin ibraz etmeyen kişi hakkında Gürcistan Cumhurbaşkanının vermiş olduğu karar iptal olur.
Gürcistan Hükümetinin 21 Haziran 2013 tarih ve No:162 Kararı- web sayfası 25.06.2013

Madde 8

Ajans işbu kararın 2. ve 5. maddesinde belirlenen sürenin ilgili kişi tarafından mazeretsiz olarak ihlal edilmesi durumunda geri dönüş statüsüne sahip olan kişi Gürcistan vatandaşlığını basitleştirilmiş usul ile alma hakkını kaybeder.

Gürcistan Hükümetinin 21 Haziran 2013 tarih ve No:162 Kararı- web sayfası 25.06.2013

Madde 9

Karar yayınladığın tarihten itibaren yürürlüğe girecektir.

Başbakan N. GILAURI

Yapılan Değişiklikler:

1. Gürcistan Hükümetinin 21 Haziran 2013 tarih ve No:162 Kararı- web sayfası 25.06.2013

